

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ZODPOVEDNÁ SPOTREBA A VÝROBA AKO CIEĽ OSN A JEHO
IMPLEMENTÁCIA V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Bakalárska diplomová práca

Olomouc 2022

Matej Lustig

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ZODPOVEDNÁ SPOTREBA A VÝROBA AKO CIEĽ OSN A JEHO
IMPLEMENTÁCIA V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Bakalárska diplomová práca

Autor: Matej Lustig

Vedúci práce: Mgr. Ondřej Kročil, Ph.D.

Olomouc 2022

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2020/2021

Studijní program: Ekonomicko-manažerská studia
Forma studia: Prezenční
Specializace/kombinace: Ekonomicko-manažerská
studia (EMS)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: Matej LUSTIG
Osobní číslo: F19431
Adresa: Podháj 41, Banská Bystrica, 97405 Banská Bystrica, Slovenská republika
Téma práce: Zodpovedná spotreba a výroba ako cieľ OSN a jeho implementácia v Českej a Slovenskej republike
Téma práce anglicky: Responsible consumption and production as a goal of the UN and its implementation in the Czech and Slovak republic
Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Kročil, Ph.D.
Katedra ekonomických a manažerských studií

Zásady pro vypracování:

Tato bakalářská práce sa venuje téme zodpovednej spotreby a výroby ako súčasnému fenoménu tejto doby, ktorý je jedným z cieľov udržateľného rozvoja medzinárodnej organizácie OSN. Cieľom práce je predstaviť tento cieľ, definovať jeho základné princípy a jednotlivé čiastkové ciele, ktoré zahŕňa. Ďalej sa práca bude venovať konkrétne Českej a Slovenskej republike a tomu, ako je daný cieľ v oboch krajinách napĺňaný a zohľadňovaný z rôznych pohľadov. V závere budú obe krajiny porovnané, ako aj ich angažovanosť v napĺňaní analyzovaného cieľa zodpovednej spotreby a výroby. Využitou metódou skúmania tejto práce budú rešerše strategických dokumentov a odborných zdrojov na danú tému.

Seznam doporučené literatury:

1. Asociace společenské odpovědnosti (A-CSR). (n.d.). *Odpovědná výroba a spotřeba*. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <https://www.spolecenskaodpovednost.cz/sdg/odpovedna-vyroba-a-spotreba/>
2. Chan, S., Weitz, N., & Persson, Å. (n.d.). *SDG 12: Responsible Consumption and Production*. 1-24. <https://www.sci.org/wp-content/uploads/2018/11/review-sdg12-research-needs-final.pdf>
3. Ferebauerová, R., & Leskovicová, M. (2015). *Environmentální aspekty udržitelného rozvoje ve výrobě a službách*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií.
4. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej Republiky. (n.d.). *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj* [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <https://www.minzp.sk/agenda-2030/>
5. Ministerstvo životního prostředí České republiky. (2018). *Agenda 2030*. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030
6. Rybářová, D. (2020). *Assessing progress towards responsible consumption and production*. SHS Web of Conferences, 83, 1-8. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208301059>

Podpis studenta:

Datum: 26.04.2021

Podpis vedoucího práce:

Datum: 26.4.2021

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že ja, Matej Lustig, som bakalársku diplomovú prácu pod názvom: „Zodpovedná spotreba a výroba ako cieľ OSN a jeho implementácia v Českej a Slovenskej republike“ vypracoval sám, pod odborným dohľadom vedúceho diplomovej práce a uviedol som všetky použité podklady a literatúru.

V Olomouci dňa: 18.4 2022

Podpis: *Matej Lustig*

Touto cestou by som sa chcel poďakovať Mgr. Ondřejovi Kročilovi, Ph.D. za odborné a aktívne vedenie mojej bakalárskej diplomovej práce, a taktiež za pomoc poskytnutú v priebehu jej realizácie.

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČASŤ.....	10
1 Koncept trvalo udržateľného rozvoja	10
1.1 Vývoj koncepcie trvalo udržateľného rozvoja	11
1.2 Piliere a indikátory trvalo udržateľného rozvoja.....	14
2 Agenda 2030.....	16
2.1 Vývoj Agendy 2030.....	17
2.2 Ciele udržateľného rozvoja	17
3 Zodpovedná spotreba a výroba	20
3.1 12. cieľ – Zodpovedná spotreba a výroba Agendy 2030.....	20
II. ANALYTICKÁ ČASŤ.....	26
4 Cieľ a metodika práce.....	26
5 Implementácia cieľa zodpovednej spotreby a výroby v Českej republike.....	28
5.1 Národné akčné plány udržateľnej spotreby a výroby v ČR.....	29
5.2 Využívanie prírodných zdrojov v ČR	31
5.2.1 Podiel objemu produkcie druhotných surovín na priamom materiálovom vstupe v ČR... 31	
5.2.2 Materiálová a energetická spotreba v ČR.....	32
5.3 Redukcia plytvania potravinami v ČR.....	36
5.4 Vývoj emisií a nakladanie s nebezpečnými odpadmi v ČR.....	37
5.4.1 Vývoj emisií v ČR.....	38
5.4.2 Nebezpečný odpad v ČR	40
5.5 Nakladanie s komunálnym odpadom v ČR.....	42
5.6 Informovanosť o udržateľnosti vo veľkých podnikoch ČR.....	44
5.7 Zodpovedné verejné obstarávanie v ČR.....	45
5.7.1 Príklady z praxe	45
5.8 Vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja v ČR.....	46
5.9 Rozvojová pomoc z pohľadu udržateľnej spotreby a výroby v ČR.....	47
5.9.1 Projekty rozvojovej spolupráce ČRA	48

5.10	Monitorovanie udržateľnosti cestovného ruchu v ČR.....	48
5.11	Dotácie na fosílna palivá v ČR.....	49
6	Implementácia cieľa zodpovednej spotreby a výroby v Slovenskej republike.....	50
6.1	Národné akčné plány udržateľnej spotreby a výroby v SR.....	51
6.2	Využívanie prírodných zdrojov v SR.....	52
6.2.1	Podiel objemu produkcie druhotných surovín na priamom materiálovom vstupe v SR ...	52
6.2.2	Materiálová a energetická spotreba v SR.....	54
6.3	Redukcia plytvania potravín v SR	57
6.4	Vývoj emisií a nakladanie s nebezpečnými odpadmi v SR	58
6.4.1	Vývoj emisií v SR	58
6.4.2	Nakladanie s nebezpečným odpadom v SR	61
6.5	Nakladanie s komunálnym odpadom v SR.....	62
6.6	Informovanosť o udržateľnosti vo veľkých podnikoch SR	64
6.7	Zodpovedné verejné obstarávanie v SR	65
6.8	Vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja v SR	66
6.9	Rozvojová pomoc z pohľadu udržateľnej spotreby a výroby SR.....	67
6.10	Monitorovanie udržateľnosti cestovného ruchu v SR	68
6.11	Dotácie na fosílna palivá v SR.....	70
7	Diskusia.....	71
	Záver.....	75
	Summary.....	77
	Zoznam použitej literatúry	78
	Zoznam skratiek	91
	Zoznam grafov	92
	Prílohy.....	94

Úvod

Súčasná svetová ekonomika sa rozvíja veľmi rýchlym a rastúcim tempom. I keď je samotný rozvoj negatívne ovplyvňovaný rôznymi spoločenskými udalosťami dnešnej doby, extenzia neslabne. Naše prírodné zdroje sú na pokraji vlastných limitov a nadmerná produkcia i spotreba výrazne ovplyvňujú prírodné prostredie okolo nás. Problémom je, že materiálny blahobyt je považovaný za hlavnú prioritu úspešného rozvoja spoločnosti a sveta. Termíny udržateľnosť a udržateľný rozvoj sa v posledných desaťročiach stali pomerne často diskutovanou témou, a to hlavne z dôvodu uvedomenia si, že nekonečný extenzívny rozvoj nie je možný. Naša planéta naráža na isté hranice a ich prekročenie bude mať neodvratiteľné celosvetové negatívne dopady. Organizácia spojených národov vyzýva všetky krajiny, aby sa zapojili do transformácie sveta, rozvojom intenzívnych udržateľných nástrojov, ktoré spomalia a eventuálne úplne eliminujú negatívne dopady na životné prostredie i celú spoločnosť.

Ústrednou témou našej práce je udržateľnosť z pohľadu spotreby a výrobných schém. Túto tému sme si zvolili vzhľadom na aktuálnosť danej problematiky, ktorá sa vo všeobecnosti dotýka každého z nás. Naš vybraný koncept zodpovednej spotreby a výroby je jedným z Cieľov udržateľného rozvoja medzinárodného strategického dokumentu Agendy 2030, ktorý bol na podnet súčasnej svetovej situácie vypracovaný a publikovaný Organizáciou spojených národov. Hlavným cieľom práce je analýza implementácie vybraného cieľa Zodpovednej spotreby a výroby do národných politík Českej a Slovenskej republiky. V rámci udržateľnej spotreby a výroby budeme analyzovať jednotné čiastkové ciele, ktoré zahŕňa, a pozrieme sa, ako sú v daných krajinách zohľadňované a napĺňané. Analýza by nám mala podať základnú správu o tom, ako sú Česko a Slovensko angažované v oblasti rozvoja udržateľných prístupov k spotrebnému správaniu a výrobným praktikám.

Práca je rozdelená na teoretickú a analytickú časť. Teoretická časť pozostáva z troch hlavných kapitol. V rámci prvej kapitoly si predstavíme koncept udržateľného rozvoja, definujeme význam samotného termínu, opíšeme historický kontext i vývoj udržateľného rozvoja a definujeme základné piliere a indikátory, na ktorých je koncept postavený. Ďalšia kapitola sa venuje konkrétne nášmu ústrednému dokumentu Agendy 2030. Vysvetlíme si, ako tento materiál vznikol, čo je jeho obsahom a predstavíme si všetky ciele udržateľného rozvoja, ktoré zahŕňa. Posledná kapitola teoretického úvodu sa

venuje už konkrétne problematike zodpovednej spotreby a výroby. Vysvetlíme si, v čom spočíva podstata tejto problematiky, a predstavíme sa jednotlivé čiastkové ciele spolu s definovanými indikátormi, ktoré tvoria jadro našej analýzy.

Analytická časť zahŕňa tri kapitoly. V prvých dvoch kapitolách vykonáme analýzu Českej a následne Slovenskej republiky. Prejdeme postupne všetkými čiastkovými cieľmi a pozrieme sa na ich implementáciu v daných krajinách. Primárnym zdrojom našej analýzy budú oficiálne strategické dokumenty a odborné zdroje publikované vládnymi rezortami oboch krajín. Tiež využijeme štatistické merania v rámci indikátorov, pri ktorých je to nevyhnutné, a s využitím grafov urobíme následnú analýzu. V záverečnej kapitole, ktorou bude diskusia, porovnáme obe krajiny a zhodnotíme výsledky analýzy. Zameriame sa primárne na tie čiastkové ciele, ktoré budú vykazovať najväčšie rozdiely medzi krajinami. Záverečné zhodnotenie nám pomôže pochopiť, v akých oblastiach majú politiky daných krajín najviac odlišný prístup a ktoré sektory vyžadujú zvýšenú pozornosť z hľadiska pozorovaných výsledkov.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 Koncept trvalo udržateľného rozvoja

Trvalo udržateľný rozvoj je kľúčový pojem aktuálnej doby. Tiež je to spôsob chápania sveta, ako aj metóda riešenia svetových globálnych problémov. V súčasnosti sa na planéte nachádza 7,2 miliardy ľudí. Populácia sveta naďalej stúpa, a to približne o 75 miliónov ľudí ročne. Miliardy ľudí hľadajú podporu vo svetovej ekonomike. Chudobní sa snažia nájsť jedlo, vodu, zdravotnú starostlivosť potrebné na prežitie. Bohatí dúfajú, že technologický pokrok im a ich rodinám prinesie ešte vyššiu životnú úroveň. Stručne povedané, 7,2 miliardy ľudí sa snaží nájsť ekonomické zlepšenie. Svetová ekonomika rastie veľmi rýchlym, no nerovnomerným tempom z hľadiska rozdelenia príjmov medzi krajinami. Náš svet je svetom obrovského bohatstva a extrémnej chudoby. Nielenže je naša ekonomika výrazne nerovná, ale aj výrazne ohrozuje samotnú Zem. Ľudské vplyvy menia klímu, dostupnosť sladkej vody, chémiu oceánov a biotypy rôznych druhov. Nepoznáme presný dopad a načasovanie týchto vplyvov, no vieme dosť na to, aby sme mohli tvrdiť, že sú extrémne nebezpečné. Tak sa dostávame k udržateľnému rozvoju. Tento koncept sa snaží dať význam vzájomnému pôsobeniu troch komplexných systémov: svetovej ekonomiky, globálnej spoločnosti a fyzického prostredia Zeme. (J. Sachs & Pan, 2015)

Ak by sme hľadali definíciu trvalo udržateľného rozvoja, nenarazili by sme len na jedinú existujúcu. Definície tohto konceptu sú interpretované rôzne, no každá sa svojou podstatou približuje k rovnakému významu. Komisia OSN pre životné prostredie a rozvoj definuje trvalo udržateľný rozvoj: „ako rozvoj, ktorý uspokojuje potreby súčasnosti bez toho, aby ohrozoval schopnosť uspokojiť potreby budúcich generácií.“ (preklad autora)¹ (Jarvie, 2016) Ďalšia definícia pochádza z európskeho parlamentu a hovorí o rozvoji, ktorý prináša pravidelné zlepšenie životnej úrovne a blahobytu ľudstva v medziach limitu ekosystémov pri zachovávaní prírodných hodnôt a biologickej rozmanitosti pre generácie súčasnosti i budúcnosti. Organizácia pre

¹ “development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.”

hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) definuje udržateľný rozvoj ako dynamickú rovnováhu medzi aspektami vývoja environmentálnej šetrnosti, ekonomickej efektivity a sociálnej únosnosti v podmienkach globalizácie. (Nováček, 2010)

1.1 Vývoj koncepcie trvalo udržateľného rozvoja

Vývoj koncepcie trvalo udržateľného rozvoja predchádzal rôznym významným udalostiam z minulosti, ako sú rôzne konferencie, samity či publikované dokumenty a správy. Koncept a jeho chápanie sa v priebehu času formoval a postupne vytváral určité výstupy, postupy, zásady a nové poznatky, ktorými by sa mala spoločnosť riadiť v prospech úspešného napredovania udržateľného rozvoja. Vývin koncepcie pokračuje aj v súčasnosti, keďže komplexnosť problému tohto konceptu vytvára neustále mnoho otázok a nových úkazov.

Limity rastu (1972)

Medzi začiatky vývoja koncepcie trvalo udržateľného rozvoja môžeme zaradiť prvú správu z roku 1972 publikovanú Rímskym klubom² Limity rastu. Táto správa poukazovala na limity vtedajšieho ekonomického systému, ktorý predstavoval model industrializácie, na ktoré vplyvom času narazí, a preto je potrebné nájsť riešenia, ktoré tento systém transformujú. Týmito limitmi sú limity odpadov a limity prírodných zdrojov. Obsahom správy sú alternatívne scenáre dopadu na budúcnosť vypracované s použitím počítačového modelu, ktorý sledoval interakciu medzi rôznymi systémami: potravy, priemyslu, populačného rastu, neobnoviteľných zdrojov a znečisťovania. (Klinec, 2012) Na základe získaných dát boli vymodelované scenáre do roku 2100 v závislosti od toho, či ľudia podnikli kroky v otázkach životného prostredia a prírodných zdrojov. Ak tieto kroky nenastanú, model predpovedal kolaps v ekonomike, životnom prostredí a populácii pred rokom 2070 (Turner & Alexander, 2014). Ústredným jadrom správy, ktoré sa stalo terčom kritiky, je, že „Zem je konečná“ a hľadanie neobmedzeného rastu populácie, materiálnych statkov atď. by nakoniec viedlo ku konečnému krachu. (Turner & Alexander, 2014) Ako konštatuje Gál vo svojej kritike Limity rastu, modelové systémy či scenáre narážajú na nedostatočný počet presných dát

² Vznikol v roku 1968 z iniciatívy talianskeho priemyselníka vizionára Aurelia Pecceia spočiatku ako neformálne združenie neskôr inštitucionalizovaný ako nezisková organizácia (Klinec, 2012)

a sú postavené na historických trendoch, teda na predpoklade, že budúcnosť je predĺžená minulosť. Takéto modely signalizujú nedôveru v neobmedzený rast a navrhujúcim riešením je rast zastaviť, čo je z pohľadu vývoja spoločnosti nemožné. (Gál, 2018) Správa Limity rastu bola neskôr dvakrát aktualizovaná, a to v roku 1992 pod názvom Prekročenie limitov, ďalej pod názvom 30-ročná aktualizácia Limitov rastu v roku 2004 kde boli sformulované závery upravené. (Klinec, 2012)

Štokholmská konferencia (1972)

Štokholmská konferencia o životnom prostredí z roku 1972 bola ďalším dôležitým míľnikom z pohľadu trvalo udržateľného rozvoja. Stala sa prvou konferenciou, na ktorej sa životné prostredie stalo ústrednou témou. (UN, 2014) Konferencia priniesla výslovný súhlas, že ekonomická činnosť nemôže fungovať bez ohľadu na životné prostredie. Tiež bola diskusia reakciou na spomínanú správu Limity rastu, ktorá vyšla len pár mesiacov pred samotnou konferenciou, kde sa riešila jej podstata, a tvrdenia, že hospodársky rast je v rozpore s účinnou ochranou životného prostredia a jediným riešením je tento rast zastaviť. I keď tento rozpor Štokholmská konferencia nevyriešila, mala zásadný význam vo vytváraní politiky ochrany životného prostredia na celom svete. Vo vyspelých štátoch vznikali inštitúcie, ktorých záujmom bola ochrana životného prostredia. Tieto inštitúcie majú formu ministerstiev. Tiež vznikali nové zákony obmedzujúce emisie vypúšťané do ovzdušia a vody či produkciu a zneškodňovanie nebezpečných odpadov (Moldan, 2007) Výsledkom konferencie bolo prijatie Štokholmskej deklarácie a Akčného plánu pre životné prostredie. Štokholmská deklarácia vymedzila 26 zásad, kde posunula environmentálne otázky na medzinárodnú úroveň. Podstatným výstupom konferencie bolo tiež vytvorenie Programu OSN pre životné prostredie (UNEP). (UN, 2014)

Brundtlandova správa (1987)

Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja bola prvýkrát predstavená a definovaná v Brundtlandovej správe, nazývanej aj Naša spoločná budúcnosť. Túto publikáciu vydala Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj (WCED) v roku 1987. Spomínaný dokument skúmal možné príčiny zhoršovania životného prostredia a prepojenia medzi sociálnou spravodlivosťou, environmentálnymi problémami a ekonomickým rastom. Obsahuje kapitoly pokrývajúce témy medzinárodného obchodu, ľudských zdrojov, ekosystémov, potravinovej bezpečnosti,

energetiky a priemyslu, ochrany životného prostredia a akú úlohu zohrávajú tieto témy vo vzťahu s trvalo udržateľným rozvojom. Brundtlandova správa tiež zdôraznila rast populácie, ktorý nemôže byť nekonečný. Okrem toho správa vyzvala OSN, aby zriadila akčný plán OSN pre trvalo udržateľný rozvoj, aby bolo možné vykonávať smernice načrtnuté v Brundtlandovej správe. (Jarvie, 2016) No zo všetkých tém je najviac citovaná pre svoju definíciu trvalo udržateľného rozvoja spomínanú na začiatku kapitoly našej bakalárskej práce.

Samit Zeme (1992) a Kjótsky protokol (1997)

Brundtlandova správa položila základy pre samit v Riu, ktorý sa konal v Rio de Janeiro v roku 1992 a ktorý nakoniec viedol k vytvoreniu Komisie OSN pre trvalo udržateľný rozvoj (CSD) v tom istom roku. (Jarvie, 2016) Samit v Riu, celým názvom Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) bol ďalším míľnikom vo vývoji udržateľného rozvoja, inak nazývaný aj Samit Zeme. Jeho hlavným prínosom bolo postaviť životné prostredie a rozvoj na rovnakú úroveň dôležitosti. (Rogers et al., 2008) Spojil hlavných politických lídrov, diplomatov, vedeckú oblasť a zástupcov mimovládnych organizácií zo 179 krajín. Jedným z dôležitých výstupov samitu bola Agenda 21. (UN, 2020) Pozostávala zo 40 kapitol, kde su podrobne rozoberané zásady a princípy udržateľného rozvoja. Agenda bola toho času zásadným manuálom, ktorý dal základ množstvu aktivít v oblasti ochrany životného prostredia, v kontexte spoločenského a hospodárskeho rozvoja vrátane inštitúcií a iných oblastí. (Moldan, 2007) Päť rokov po Riu sa konala konferencia v japonskom meste Kjóto v roku 1997. Konferencia sa zaoberala znižovaním emisiami šiestich skleníkových plynov v 41 krajinách EÚ. Výstupom bol takzvaný Kjótsky protokol, ktorý bol prijatý ako prvý dodatok k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy a zaväzoval svojich participantov vypracovať národné programy na zníženie emisií. Kjótsky protokol krajinám poskytoval niekoľko spôsobov ako dosiahnuť svoje ciele. (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2021) Tento dokument predstavuje zásadný krok v otázke problému zmeny klímy a predstavuje významný impulz reflexie ekologickej krízy, ktorá sa v súčasnosti považuje za globálne najzávažnejšiu. (Moldan, 2007)

Samit v Johannesburgu (2002)

Ďalší významný svetový samit o trvalo udržateľnom rozvoji (WSSD) sa konal v Johannesburgu v roku 2002. Hoci Agenda 21 z Ria bola vysoko kvalitným

dokumentom, jej praktická implementácia ďaleko zaostávala za tým, čo bolo v Riu pred desiatimi rokmi dohodnuté. Kvalita životného prostredia sa naďalej zhoršovala a samit v Johannesburgu sa primárne zaoberal tým, prečo nastal tak malý pokrok smerom k dosiahnutiu daných cieľov. Obsah rokovaní WSSD predovšetkým zahŕňal výstupy z doterajších environmentálnych konferencií OSN. (Hens & Nath, 2005)

Ďalšie významné udalosti vo vývoji koncepcie udržateľného rozvoja sa týkajú už priamo Agendy 2030, ktorú si predstavíme v nasledujúcej kapitole.

1.2 Piliere a indikátory trvalo udržateľného rozvoja

Troma hlavnými problematickými oblasťami trvalo udržateľného rozvoja sú ekonomický rast, ochrana životného prostredia a sociálna rovnosť. Na základe toho môžeme odvodiť tri piliere, na ktorých celá koncepcia stojí. Týmito piliermi sú ekonomická, sociálna a environmentálna udržateľnosť. Ekonomická udržateľnosť predstavuje istý výrobný systém, ktorý dokáže pokryť uspokojenie potrieb súčasnej populácie bez ohrozenia tej budúcej. Sociálna udržateľnosť sa zaoberá otázkami rovnosti, kultúrnej identity, participácie a inštitucionálnej stability. Snaží sa o zmiernenie chudoby a prepája tieto sociálne podmienky s ničením životného prostredia. Zameriava sa na podporu ľudí, kultúr či komunit s cieľom zabezpečiť všetky základné práva a potreby. Koncept environmentálnej udržateľnosti je o prírodnom prostredí, integritou ekosystému a kapacitou únosnosti prírodného prostredia. Je nevyhnutné, aby boli prírodné zdroje trvalo udržateľné, čiže sa nesmú ťažiť rýchlejšie, ako sa regenerujú. Obavy o udržateľnosť životného prostredia podporujú fakty o klimatických zmenách, čiže globálnom otepľovaní, ktoré má významný vplyv na otepľovanie atmosféry, klesajúce hladiny oceánov, či zmeny hraníc biómov vo svete. (Mensah, 2019)

Indikátory sú primárnymi nástrojmi na monitoring pokroku pri implementácii stratégie trvalo udržateľného rozvoja. Tieto ukazovatele vychádzajú z troch spomínaných pilierov, ktorými sú ekonomická, sociálna a environmentálna udržateľnosť. Pojem indikátor je definovaný ako: „*súhrnné meranie súvisiace s problémom alebo javom, ktoré sa uskutočňuje na základe série pozorovaných skutočností.*“ (preklad

autora)³ (Kovačič, 2017) Indikátory sa využívajú na stanovenie cieľov a sledovanie toho, ako vyvíjajú a naplňajú. Nie vždy ukazujú všetky vývojové zmeny, prispievajú však k ich vysvetleniu a porovnaniu v určitom časovom období. Meranie pokroku je nevyhnutnou súčasťou úspešnej stratégie udržateľného rozvoja. (Kovačič, 2017) Akčný plán agendy 21 prijatého v roku 1992 v Riu po ako prvý vyzval krajiny, medzinárodné aj mimovládne organizácie, aby vypracovali indikátory trvalo udržateľného rozvoja. Rozhodnutím Konferencie OSN pre trvalo udržateľný rozvoj v roku 1995 sa prijal pracovný program indikátorov a zahŕňal fázy vývoja, rôznych politických diskusií, testovania, hodnotenia a revízie. Prvý návrh indikátorov vypracovala Divízia pre trvalo udržateľný rozvoj a divízia štatistiky, obe v rámci Hospodárskej a sociálnej rady OSN. hospodárstva a sociálnych vecí OSN. Výsledkom bolo 134 indikátorov, ku ktorým sa počas rokov 1995-1996 vypracovali metodické listy pre každý ukazovateľ, obsiahnuté v publikácii nazývanej „modrá kniha“. Medzi rokmi 1996-1999 tieto indikátory testovalo dvadsaťdva krajín z celého sveta a od roku 1999 do roku 2000 sa výsledky testovania hodnotili. Celkový výsledok bol úspešný, no väčšina krajín uznala, že súbor indikátorov bol príliš veľký, a preto bol neskôr zredukovaný na 58 indikátorov a boli naďalej testované. V roku 2005 začala Divízia udržateľného rozvoja ďalší proces hodnotenia indikátorov Komisie OSN pre trvalo udržateľný rozvoj. Vplyvom času krajiny vytvorili aj svoje vlastné súbory indikátorov. Prijatím Miléniovej deklarácie OSN v roku 2000 sa venovala veľká pozornosť vývoju a používaniu ukazovateľov na meranie pokroku pri dosahovaní Miléniových rozvojových cieľov (MDG), ktoré boli predchodcami udržateľných cieľov rozvoja agendy 2030. Indikátory sa naďalej vyvíjali, skúmali a revidovali. (UN, 2007) V súčasnosti sa využívajú indikátory vyplývajúce z cieľov agendy 2030, ktoré si pri našom jednom konkrétnom skúmanom celi „zodpovedná spotreba a výroba“ rozoberieme podrobnejšie.

³ „The aggregate measurement, connected with an issue or phenomenon, made on the basis of a series of observed facts.“

2 Agenda 2030

Zmena klímy, chudoba, ekonomické a sociálne nerovnosti či prevládajúce neudržateľné vzorce výroby alebo spotreby sú komplexnými a navzájom previazanými problémami dnešnej doby. Čiastkové zásahy a opatrenia sa pri ich riešení stávajú neúčinnými. Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj reaguje na tieto najzávažnejšie problémy a výzvy súčasnosti. (MIRRI SR, 2020a) Považuje sa doposiaľ za najkomplexnejší súbor globálnych priorít vo vzťahu k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja. Hlavné princípy Agendy 2030 sú vytýčené v dokumente schválenom v septembri 2015 Valným zhromaždeným OSN v New Yorku, celým názvom Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj. Týmito kľúčovými princípmi sú transformácia, integrácia a univerzálnosť. Hlavný hybný nástroj dokumentu predstavuje 17 cieľov udržateľného rozvoja (SDG) rozpracovaných do 169 čiastkových cieľov, ktoré majú usmerňovať a viesť jednotlivé krajiny k udržateľnej premene a reagovať na problémy, ktorým naša planéta a ľudstvo čelí. Agenda 2030 prepája všetky tri problematické oblasti trvalo udržateľného rozvoja: sociálnu, ekonomickú a environmentálnu. Pozitívne prispievať a transformovať problematické oblasti na dosiahnutie týchto globálnych cieľov je hlavným zámerom celej Agendy 2030. (MŽP SR, 2020a) Spomínaná rezolúcia prijatá valným zhromaždením v roku 2015 je nosným dokumentom celkovej podstaty a obsahu Agendy 2030. Tento 35-stranový dokument opisuje vízie, princípy či prostriedky implementácie, ktorými by sa mali riadiť všetky zúčastnené krajiny v prospech riešenej problematiky. Ďalej podrobne rozoberá 17 cieľov udržateľného rozvoja a s nimi súvisiace čiastkové ciele na stanovenie presných kritérií úspešného naplňania cieľov.

Hlavná vízia je v dokumente opísaná ako predstava sveta bez chudoby, hladomoru a chorôb s kvalitným vzdelávaním a zdravotnou starostlivosťou. Svet rovnosti a nulovej rodovej, rasovej či etnickej diskriminácie, kde každá krajina hospodári udržateľne a využíva prírodné zdroje obnoviteľným a primeraným spôsobom a ochrana životného prostredia a našej planéty je prioritou každého obyvateľa planéty. (UN General Assembly, 2015)

2.1 Vývoj Agendy 2030

Keď hovoríme o vývoji a vzniku Agendy 2030 a cieľov udržateľného rozvoja, musíme nahliadnuť do minulosti a spomenúť niekoľko udalostí, ktoré sa priamo o vývoj pričínili. V súvislosti s vývojom je nutné zmieniť Samit milénia, ktorý sa konal v roku 2000 v New Yorku. Na tomto samite boli prijaté Miléniové ciele rozvoja (MDG). Cieľov bolo osem a definovali celosvetovú agendu predovšetkým v oblasti ľudského rozvoja do roku 2015. Hlavným zámerom bolo zlepšenie sociálnych podmienok, ako je chudoba a celkové zlepšenie podmienok pre ľudí rozvojových krajín. Jeden z cieľov sa tiež týka aj environmentálnej udržateľnosti, no v podstate všetky ciele majú významný vplyv na životné prostredie, keďže všetky problémové oblasti sa navzájom ovplyvňujú. (Moldan, 2007) Na ďalšej konferencii OSN, ktorá sa konala opäť v Riu v roku 2012, známa aj ako Rio+20, sa členské štáty rozhodli začať proces rozvoja súboru cieľov udržateľného rozvoja, ktoré majú vychádzať z miléniových cieľov udržateľného rozvoja a budú sa približovať novej rozvojovej agende do roku 2030. Tiež bol prijatý politický výstupný dokument Budúcnosť, ktorú chceme, ktorý obsahuje jasné a praktické opatrenia na implementáciu udržateľného rozvoja. (UN, 2020) Trojročný proces vyjednávania od konferencie v Riu v roku 2012 a v nadväznosti na agendu Miléniových rozvojových cieľov bol výsledkom nových cieľov Agendy 2030. 25.-27. septembra v roku 2015 Valné zhromaždenie OSN schválilo ústredný dokument našej práce Premena nášho sveta: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj. Neskôr, v roku 2017 bola prijatá rezolúcia k finálnemu súboru indikátorov Agendy 2030, ktorými sa meria pokrok v dosahovaní cieľov. Konečný súbor pozostával po niekoľkých úpravách z 247 indikátorov a z toho 231 je jedinečných. (Štatistický úrad SR, 2020) Indikátory boli vyvinuté a implementované Medziagentúrnou a expertnou skupinou pre ukazovatele (IAEG-SDGs), ktorú zriadila Štatistická skupina OSN. Táto skupina mala na starosti celý globálny rámec ukazovateľov pre ciele Agendy 2030. (UN, 2015)

2.2 Ciele udržateľného rozvoja

Súbor ôsmich miléniových cieľov sa zameriava predovšetkým na sociálne podmienky ako chudoba, vzdelávanie, rodová nerovnosť, ale aj na zhoršovanie životného prostredia. Výsledok po pätnástich rokoch bol nerovnomerný v rámci krajín a mal značné nedostatky. Tieto zlyhania možno pripisovať rôznym zlyháním, napríklad nedodržanie

sľubov rozvojovej pomoci bohatých krajín. Tiež sa miléniové ciele sústreďovali primárne na znižovanie chudoby, aj keď už v tej dobe svet zažíval rôzne environmentálne a klimatické problémy, a preto je nevyhnutné si uvedomiť že celosvetové environmentálne ciele vyžadujú rozsiahlejší profil než odstraňovanie chudoby. (J. D. Sachs, 2012) Úlohou 17 cieľov udržateľného rozvoja a s nimi súvisiacich 169 čiastkových cieľov je dokončiť to, čo sa miléniovým rozvojovým cieľom nepodarilo. Ciele sú nedeliteľné, komplexné a spoločne nastavujú rovnováhu medzi tromi spomínanými piliermi trvalo udržateľného rozvoja: ekonomický, sociálny a environmentálny. Ako je uvedené v dokumente Rezolúcie Valného zhromaždenia zo septembra 2015, udržateľné ciele rozvoja pokrývajú päť hlavných oblastí, ku ktorým môžeme jednotlivé ciele priradiť. Oblasť Ľudia ma za cieľ ukončiť hlad a chudobu a zabezpečiť zdravé a bezpečné prostredie pre každú ľudskú bytosť. Nadväzujúcou oblasťou je Partnerstvo, ktorej podstatou je zmobilizovať prostriedky a pomôcť tým, ktorí to potrebujú najviac s pomocou všetkých krajín. Mier je ďalšou prioritou Agendy 2030 a jej cieľov, keďže vo svete strachu a násilia je nemožné, aby sa spoločnosť pozitívne rozvíjala a napredovala. Posledné oblasti ako Planéta a Prosperita priamo nadväzujú aj na našu ústrednú tému práce Udržateľná spotreba a výroba, keďže pokrývajú ochranu planéty a potrebu podpory zhoršujúcej sa klimatickej situácie a využívaním prírodných zdrojov, či rovnováha ekonomicko-technologického pokroku, spoločnosti a prírody. (UN General Assembly, 2015) Teraz si predstavíme už konkrétne ciele udržateľného rozvoja Agendy 2030, ktorými sú:

- Cieľ 1. Ukončenie chudoby všade a vo všetkých formách
- Cieľ 2. Ukončenie hladu a zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, kvalitnejšej výživy a podpora trvalo udržateľného hospodárstva
- Cieľ 3. Zabezpečenie zdravého života a blahobytu pre všetkých
- Cieľ 4. Zabezpečenie kvalitného vzdelávania
- Cieľ 5. Dosiahnutie rodovej rovnosti
- Cieľ 6. Zabezpečenie trvalo udržateľného manažmentu vody a sanitácie
- Cieľ 7. Zabezpečenie prístupu k trvalo udržateľným a kvalitným zdrojom energie

- Cieľ 8. Podpora udržateľného ekonomického rastu, zamestnanosti a dôstojnej práce pre všetkých
- Cieľ 9. Budovanie pevnej infraštruktúry, trvalo udržateľnej industrializácie a podpora inovácií
- Cieľ 10. Znižovanie rozdielov medzi krajinami
- Cieľ 11. Premena miest a obydľí na bezpečné a trvalo udržateľné
- Cieľ 12. Trvalo udržateľné modely spotreby a výroby
- Cieľ 13. Boj proti klimatickým zmenám
- Cieľ 14. Ochrana a trvalo udržateľné využívanie oceánov a morí
- Cieľ 15. Ochrana, obnova a trvalo udržateľné využívanie pozemných ekosystémov, boj proti dezertifikácii, degradácii krajiny a straty biodiverzity
- Cieľ 16. Podpora mieru a budovanie kvalitných, transparentných a efektívnych inštitúcií
- Cieľ 17. Posilnenie prostriedkov implementácie a obnovy svetovej spolupráce pre udržateľný rozvoj. (UN General Assembly, 2015)

Ciele udržateľného rozvoja nepredstavujú agendu ako celok. Nie sú súhrnom agendy, ale zameriavajú sa na oblasti, kde je potrebné dosiahnuť udržateľný rozvoj. Týchto 17 cieľov je potrebné vnímať ako nenahraditeľné kúsky, ktoré dokopy tvoria celok. SDG pomáhajú preniesť základné hodnoty a princípy Agendy 2030 do merateľných výsledkov. Presadzovanie a zvyšovanie povedomia o cieľoch, ktoré sú realizovateľné a dosiahnuteľné, sú kľúčové pre mobilizáciu podpory pre Agendu. Avšak každý z nás musí v rámci svojich osobných schopností urobiť konkrétne kroky smerom k udržateľným životným rozhodnutiam. (United Nations System Staff College, 2017)

3 Zodpovedná spotreba a výroba

„Aby sme mohli čeliť súčasným výzvam, musíme zmeniť spôsob výroby a spotreby tovaru. Musíme vytvárať viac pridanej hodnoty s menšími vstupmi, znížiť náklady a minimalizovať vplyvy na životné prostredie. Inými slovami, musíme dokázať robiť viac za menej.“ (Európska komisia, 2015)

Vo všeobecnosti môžeme zodpovednú spotrebu a výrobu, nazývanú aj udržateľná spotreba a výroba, definovať ako spôsob využívania služieb a produktov, ktoré napĺňajú základne ľudské potreby a zabezpečujú lepšiu kvalitu života pri optimálnom využívaní prírodných zdrojov a minimalizácii produkcie toxických materiálov, emisií a odpadov tak, aby neboli ohrozené budúce generácie. Túto definíciu navrhlo sympóziu v Oslo v roku 1994. (Zu, 2013) Súčasný výzvy ako skvalitnenie životného prostredia či trvalo udržateľný rozvoj sú vo veľkej miere dosiahnuteľné hlavne efektívnejšou výrobou a zmenou schém spotreby, čo má za následok optimalizáciu využívania prírodných zdrojov a zníženie produkcie odpadov. Problematika udržateľnej spotreby a výroby sa vyznačuje komplexnosťou, ktorá integruje rôzne pokročilé metódy a techniky podnikového manažmentu, rôznych nových inovácií, udržateľného marketingu, rizikového manažmentu či strategického manažmentu so zameraním na životné prostredie a udržateľný rozvoj. (Rybárová, 2020)

V rámci problematiky zodpovednej spotreby a výroby je vhodné definovať pojem cirkulárna ekonomika. V súvislosti s konceptom spoločenskej zodpovednosti podnikov zohráva obehové hospodárstvo významnú úlohu. Odlišuje sa od tradičného lineárneho prístupu, ktorý je charakterizovaný ako jednosmerný proces nadmerného využívania prírodných zdrojov a produkcie obrovského množstva odpadu. Obehové hospodárstvo sa uskutočňuje za pomoci cyklických materiálových tokov a obnoviteľných zdrojov energie. Sústreďuje sa na opätovné použitie, opravu (recykláciu) už existujúcich produktov a surovín. V jednoduchosti, to, čo je bežne vnímané ako odpad, je možné premeniť na zdroj. (Ungerma & Dědková, 2021)

3.1 12. cieľ – Zodpovedná spotreba a výroba Agendy 2030

Nasledujúca podkapitola sa venuje už konkrétnemu 12. cieľu udržateľného rozvoja Agendy 2030 – zodpovedná spotreba a výroba, jeho čiastkovým cieľom a indikátorom. Samotnou podstatou cieľa je zabezpečiť modely udržateľnej spotreby

a výroby. Zahŕňa osem špecifických čiastkových cieľov s označením 12.1 – 12.8 a tri čiastkové ciele súvisiace s prostriedkami implementácie označené ako 12.a – 12.c. Udržateľnosť rozoberajú z rôznych aspektov, ako je využívanie prírodných zdrojov, straty súvisiace s výrobou potravín, nakladanie s nebezpečnými chemikáliami a znižovanie vznikajúceho množstva odpadu, udržateľné postupy vo veľkých podnikoch, udržateľné verejné obstarávanie či všeobecná informovanosť a edukácia spoločnosti v oblasti udržateľného životného štýlu. Každý čiastkový cieľ obsahuje indikátory, ktoré monitorujú pokrok cieľa na globálnej úrovni. (Gasper et al., 2019) Celkovo bolo vytvorených 13 ukazovateľov, ktoré si presne definujeme. Predstavujú hlavný nástroj merateľnosti pokroku a vyhodnocovania stavu napĺňania daného cieľa, v krajinách Českej a Slovenskej republiky, ktoré budeme v tejto oblasti analyzovať.

12.1 Implementácia 10-ročného rámca udržateľnej spotreby a výroby

10-ročný rámec bol prijatý na konferencii Rio+20 v roku 2012. „*Pozostáva zo šiestich programov: Trvalo udržateľné verejné obstarávanie, Informácie pre spotrebiteľov pre udržateľnej spotreby a výroby, Trvalo udržateľný cestovný ruch, Trvalo udržateľný životný štýl a vzdelávanie, Trvalo udržateľné budovy a výstavba a Trvalo udržateľné potravinové systémy.*“ (preklad autora)⁴ (UN, 2017) Podstatou je uvedenie si, že aby nastal globálny posun k vzorcom trvalo udržateľnej spotreby a výroby, je potrebná angažovanosť všetkých zainteresovaných strán a hláv štátov. Merateľným indikátorom tohto prvého čiastkového cieľa je počet implementovaných národných akčných plánov súvisiacich s trvalo udržateľnou spotrebou a výrobou do národných politík danej krajiny. (United Nations Environment Programme, 2015)

12.2 Trvalo udržateľné riadenie a využívanie prírodných zdrojov

Cieľom je do roku 2030 dosiahnuť efektivitu a udržateľnosť z hľadiska využívania prírodných zdrojov, či už v rámci spotreby obyvateľstva alebo výroby podnikov. Využívaným indikátorom je „materiálová stopa“, ktorý vyjadruje celkové množstvo vyťažených surovín na uspokojenie požiadaviek konečnej spotreby obyvateľstva. Do súčtu celkovej materiálovej stopy patria prírodné zdroje, ako je

⁴ „10YFP consists of six programmes: Sustainable Public Procurement, Consumer Information for SCP, Sustainable Tourism, Sustainable Lifestyles and Education, Sustainable Buildings and Construction, and Sustainable Food Systems.“

biomasa, fosílna palivá, kovové a nekovové rudy, merané v tonách na osobu za rok. Daný indikátor priamo poukazuje, aký tlak vyvíja spotreba ľudstva na životné prostredie s cieľom ekonomického rastu a uspokojenia materiálnych potrieb. Ďalší používaný ukazovateľ je domáca spotreba materiálu, ktorá je meradlom na strane výroby a meria celkové množstvo materiálov, ktoré hospodárstvo využíva na uspokojenie dopytu tovarov a služieb v danej krajine aj mimo nej. (UN, 2019)

12.3 Zníženie globálneho plytvania potravinami na obyvateľa o polovicu

Plytvanie potravinami predstavuje závažný globálny problém. Cieľom je znížiť celosvetový potravinový odpad o polovicu, a to na maloobchodnej a spotrebiteľskej úrovni. Tiež znížiť straty vo výrobných reťazcoch vrátane strát v poľnohospodárstve pri zbere úrody. Ukazovateľ využívaný pri meraní potravinových strát sa nazýva globálny index straty potravín a meria množstvo vyprodukovaného potravinového odpadu na jedného obyvateľa. (United Nations Environment Programme, 2015)

12.4 Zodpovedné nakladanie s chemikáliami a nebezpečným odpadom

Tento čiastkový cieľ sa vo všeobecnosti venuje znečisťovaniu vody, pôdy a ovzdušia rôznymi nebezpečnými látkami a chce dosiahnuť environmentálne vhodné riadenie všetkých chemikálií a odpadov v rámci medzinárodných dohôd, aby sa minimalizovali negatívne dopady. (United Nations Environment Programme, 2015) Prvým indikátorom sú medzinárodné dohody o nebezpečných odpadoch, kde sú sledované krajiny z hľadiska účasti na medzinárodných multilaterálnych dohodách, týkajúcich sa nebezpečných látok. Sleduje, či plnia svoje povinnosti v poskytovaní informácií tak, ako to dohoda vyžaduje. (Štatistický úrad SR, 2021) Krajiny sú posudzované podľa štyroch multilaterálnych environmentálnych dohôd. Montrealský protokol sa venuje ozónovej vrstve a reguluje výrobu a spotrebu látok, ktoré ju narúšajú. (United Nations Environment Programme, 2018) Rotterdamský dohovor sa snaží o podporu spoločenskej zodpovednosti a usiluje sa o spoluprácu zainteresovaných strán medzinárodného obchodu s nebezpečnými odpadmi a látkami s cieľom ochrany ľudskeho zdravia. Bazilejský dohovor pojednáva o pohybe nebezpečných odpadov cez hranice štátov a o ich zneškodňovaní. Tak ako ostatné dohovory aj Štokholmský dohovor sa zaoberá ochranou ľudskeho zdravia a životného prostredia. Tiež ma za cieľ obmedziť alebo úplne vylúčiť nebezpečné látky v oblastiach výroby, používania, skladovania či obchodovania. (UN Institute for Training and Research, 2020) Ďalší indikátor

meria vytvorený nebezpečný odpad a podiel spracovaného odpadu podľa daného typu. (Štatistický úrad SR, 2021)

12.5 Znižovanie tvorby odpadu

Znižovanie tvorby odpadov je možné predovšetkým redukciami ako zo strany spotrebiteľa, tak aj podnikov, recyklácie a opätovného použitia. Daný cieľ využíva indikátor na meranie miery recyklácie, v tonách recyklovaného materiálu. (Štatistický úrad SR, 2021)

12.6 Podpora spoločností, aby prijali udržateľné postupy a informovali o udržateľnosti

Podporou spoločností sa myslia predovšetkým veľké a nadnárodné podniky, ktoré svojou produkciou najviac ovplyvňujú zhoršujúce sa životné podmienky. Hlavným merateľným výstupom je počet spoločností, ktoré sa venujú téme udržateľnosti a pravidelne na danú tému zverejňujú správy a publikácie. (Štatistický úrad SR, 2021)

12.7 Podpora udržateľných postupov v oblasti verejného obstarávania

Verejné obstarávanie sa vzťahuje na nákup tovarov a služieb vládami a štátnymi podnikmi a predstavuje podstatnú časť peňazí daňových poplatníkov. Vzhľadom na veľkosť finančných tokov, ktoré sú použité, je nevyhnutné, aby vlády riadili verejné obstarávanie čo najefektívnejšie, v najvyššej kvalite a ochrane verejného záujmu. (OECD, 2015) Udržateľnosť vo verejnom obstarávaní je chápaná ako zabezpečovanie verejných zákaziek v stanovenej kvalite, no s minimalizáciou dopadov na životné prostredie. Udržateľné obstarávanie umožňuje vládam znižovanie emisií, zlepšovanie efektívnosti využívania zdrojov či podporu recyklácie. Tiež pôsobí aj na sociálne či ekonomické prvky, ako je chudoba či znižovanie nákladov podnikov. Sledovaným indikátorom je stupeň implementácie udržateľných politík verejného obstarávania a akčných plánov zúčastnených krajín. (United Nations Environment Programme, 2017)

12.8 Zabezpečenie globálneho povedomia a edukácie o udržateľnom rozvoji a udržateľnom životnom štýle

Daný čiastkový cieľ sleduje predovšetkým vzdelávací systém, ktorý je podstatným nástrojom edukácie a prísunu informácií v oblasti udržateľnosti. V tomto prípade indikátor meria, či sú zainteresované krajiny schopné poskytnúť kvalitné

vzdelávanie učiteľom a študentom a zaviesť ho do učebných osnov aj do vnútroštátnych vzdelávacích politík. (Štatistický úrad SR, 2021)

12.a Podpora vedeckých a rozvojových kapacít rozvojových krajín pre udržateľnejší spôsob výroby a spotreby

Z hľadiska udržateľných výrobných a spotrebných postupov sú rozvojové krajiny najväčším problémom a záujmom riešenia. Potrebný je rozsiahly rozvoj celej fyzickej infraštruktúry. Tieto problémy však treba riešiť zodpovedným a ekologickým spôsobom už v čase rozvoja. Preto je podstatné sústrediť sa na výskum udržateľných technológií či už v stavebníctve alebo v energetickom odvetví. (Du Plessis, 2007) Indikátor tohto cieľa sa sústreďuje na rozsah podpory rozvojovým krajinám v oblasti environmentálne vhodných technológií súvisiacich napríklad s množstvom zavedených obnoviteľných zdrojov vyrábajúcich energiu. (Štatistický úrad SR, 2021)

12.b Vývin a implementácia nástrojov monitorovania trvalo udržateľného cestovného ruchu

Cestovný ruch je významný spoločenský, kultúrny a ekonomický fenomén súčasnej doby. Má obrovský vplyv na globálnu ekonomiku, či už na hrubý domáci produkt alebo svetový export. No tiež je obrovskou hrozbou pre životné prostredie. Enormná návštevnosť určitých lokalít spôsobuje veľké nenapraviteľné škody prírodného územia, ktoré sa nestíha regenerovať. Preto je potrebné hľadať rovnováhu medzi spokojnosťou návštevníkov a ochranou environmentálnych pokladov. Obsahom čiastkového cieľa je vytvoriť také nástroje, ktoré sú schopné sledovať vplyv udržateľného rozvoja na cestovný ruch. Implementovaním štandardných účtovných nástrojov, ako sú napríklad satelitné účty cestovného ruchu, je možné tento vplyv monitorovať. (UNCTAD, 2016)

12.c Usmerniť neefektívne dotácie na fosílna palivá, podporujúce nadbytočnú spotrebu, odstraňovaním pokrivenia trhu

Problematika dotácií na fosílna palivá je jednou s najväčších prekážok svetového prechodu na obnoviteľné zdroje energie. Vlády každoročne investujú viac ako pol miliardy dolárov do umelého znižovania cien fosílnych palív. Táto čiastka je mnohonásobne vyššia v porovnaní s tým, čo získavajú obnoviteľné energie. Dotácie fungujú ako na strane výroby, tak aj spotreby. Výrobnými dotáciami sú rôzne daňové úľavy či priame platby, ktoré znižujú výrobné náklady na fosílna palivá, ako je uhlie,

ropa a zemný plyn. Medzitým spotrebiteľské dotácie znižujú ceny pohonných hmôt pre koncového spotrebiteľa. (Timperley, 2021) Tieto neefektívne dotácie majú obrovský vplyv na globálne otepľovanie či znečisťovanie ovzdušia, a preto je zmena priam nevyhnutná. Cieľom je úplne odstránenie neefektívnych dotácií na fosílna palivá, aby sa minimalizoval ich negatívny vplyv na životné prostredie. Sledovaný indikátor daného cieľa meria výšku dotácií jednotlivých krajín na jednotku HDP. (Štatistický úrad SR, 2021)

II. ANALYTICKÁ ČASŤ

4 Cieľ a metodika práce

Ako sme už spomínali v úvode, cieľom našej práce je analýza implementácie cieľa Zodpovednej spotreby a výroby v Českej a Slovenskej republike. Daný cieľ je súčasťou Cieľov udržateľného rozvoja strategického dokumentu Agendy 2030, ktorá bola predstavená Organizáciou spojených národov v roku 2015. V rámci našej analýzy si predstavíme všetky čiastkové ciele Zodpovednej spotreby a výroby a pozrieme sa, ako je náš skúmaný cieľ napĺňaný a zohľadňovaný v národných politikách Česka a Slovenska. V závere našej práce si vybrané krajiny porovnáme na základe výsledkov našej analýzy.

Bakalárska práca je rozdelená na teoretickú a analytickú časť. V prvej kapitole teoretickej časti sme si predstavili koncept trvalo udržateľného rozvoja, historický vývoj tejto koncepcie a definovali sme si základné piliere spolu s indikátormi udržateľného rozvoja. V ďalšej kapitole sme si predstavili dokument Agenda 2030 a Ciele udržateľného rozvoja, ktoré tvoria jadro tohto materiálu. Agenda 2030 nám slúžila ako primárny zdroj nášho teoretického úvodu do problematiky vybraného analyzovaného cieľa. V závere teoretickej časti sme si vysvetlili obsahovú podstatu udržateľnej spotreby a výroby spolu s jednotlivými čiastkovými cieľmi a ich indikátormi už konkrétneho cieľa. Využívali sme odbornú literatúru zahraničných aj domácich autorov, ktorou boli predovšetkým vedecké publikácie z citačných databáz a vedeckých platforiem. Použitými odbornými zdrojmi boli tiež oficiálne dokumenty publikované OSN. Teoreticky základ práce nám má podať stručný úvod do problematiky analýzy Zodpovednej spotreby a výroby v praktickej časti.

Analytická časť, ktorá pozostáva z troch hlavných kapitol, sa bude venovať nášmu cieľu práce. V prvej a druhej kapitole praktickej časti vykonáme analýzu Českej a Slovenskej republiky z pohľadu implementácie cieľa zodpovednej spotreby a výroby. V rámci analýzy sa pozrieme konkrétne na jednotlivé čiastkové ciele spolu s priradenými indikátormi, ktoré sme si definovali v teoretickej časti. Analýzou by sme mali byť schopní zistiť, či dané krajiny prejavujú aktívnu iniciatívu v napĺňaní čiastkových cieľov udržateľnej spotreby a výroby a či implementujú potrebné nástroje a opatrenia do národných politik. V tretej kapitole, v rámci diskusie zhodnotíme výsledky, no

predovšetkým porovnáme krajiny a zrekapitulujeme si tie čiastkové ciele, kde nastali významné rozdiely. Táto kapitola nám pomôže pochopiť, v čom sú dané analyzované krajiny z pohľadu zodpovednej spotreby a výroby odlišné a na ktoré oblasti je nutné sa do budúcnosti zamerať z hľadiska rozvoja ďalších podporných opatrení a nástrojov. Využívanou metódou skúmania v našej práci bude rešerš strategických dokumentov a odborných zdrojov Česka a Slovenska. Jednotlivé strategické materiály týkajúce sa daných oblastí čiastkových cieľov budeme čerpať z oficiálnej databázy a registrov stratégií ČR a SR. Primárnymi zdrojmi analytickej časti práce budú základné strategické dokumenty, ktoré prenášajú medzinárodný dokument Agenda 2030 na národnú úroveň. Týmito dokumentmi sú Strategický rámec Česká republika 2030 a Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030. Od nich sa odvíjajú ďalšie programy a stratégie súvisiace s oblasťami našej analýzy. Jednotlivé strategické dokumenty budeme analyzovať z pohľadu hlavných cieľov materiálu a ich obsahom stanovených opatrení podporujúcich naplnenie čiastkových cieľov zodpovednej spotreby a výroby. V analýze využijeme prvky štatistických meraní pri indikátoroch, ktoré to vyžadujú. Dáta budú triedené a spracované do formy grafov. Dané grafy nás informujú o vývoji určitých indikátorov a na základe výsledkov vykonáme analýzu a vyhodnotenie, či daný ukazovateľ spĺňa kritériá stanovené naším cieľom udržateľného rozvoja, ako aj nariadeniami EÚ. Zdrojom štatistických dát sú Štatistické úrady ČR a SR a ďalšie informačné systémy, ktoré sú zamerané špecificky na jednu z analyzovaných oblastí.

V záverečnej kapitole diskusie využijeme metódu komparácie a porovnáme dané krajiny. Primárne sa zameriame na tie čiastkové ciele, kde nastali výrazné rozdiely.

5 Implementácia cieľa zodpovednej spotreby a výroby v Českej republike

Daná kapitola sa venuje už konkrétne cieľu našej práce, ktorým je implementácia cieľa zodpovednej spotreby a výroby Agendy 2030. Ústredná téma kapitoly je zameraná na Českú republiku a jej angažovanosť v otázkach zodpovednosti a udržateľnosti spotrebných a výrobných schém, ako aj implementáciu konkrétneho spomínaného cieľa udržateľného rozvoja do jednotlivých oblastí, ktoré cieľ zahŕňa.

K napĺňaniu cieľov agendy OSN pre udržateľný rozvoj sa zaviazala aj vláda Českej republiky. Nadviazala tak na strategické dokumenty ČR z rokov 2004 a 2010, ktoré sa venovali oblasti udržateľného rozvoja. Priamou reakciou snahy o napĺňanie cieľov udržateľného rozvoja bolo prijatie strategického rámca Česká republika 2030 v roku 2017. Strategický rámec udáva spôsob, akým by sa mala vyvíjať krajina a spoločnosť v budúcich desaťročiach. Jeho naplnenie by malo prispieť k lepšej kvalite života ľudí a usmerniť Českú republiku k rozvoju, ktorý je udržateľný v sociálnej, ekonomickej aj environmentálnej oblasti. Konkrétne sa venuje Agende 2030 a funguje ako rozvojová stratégia ČR, ktorá transformuje ciele udržateľného rozvoja na národnú úroveň. Oboznamuje s tým, ako sa rozvoj ČR vyvíjal a s akými rizikami a príležitosťami sa stretáva. Ministerstvo životného prostredia ČR sa v roku 2018 stalo hlavným koordinátorom implementácie Agendy 2030, kam sa presunula aj celá agenda udržateľného rozvoja. Vláda zriadila špeciálne oddelenie pre udržateľný rozvoj a súčasne prijala implementačný materiál cieľov udržateľného rozvoja – Implementácia Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj v ČR. Dokument prerozdělil zodpovednosť za všetky SDGs medzi jednotlivé ministerstvá. (MŽP ČR, 2021a)

Dokument Česká republika 2030 formuluje svoje ciele v celkom šiestich kľúčových oblastiach: Ľudia a spoločnosť, Hospodársky model, Odolné ekosystémy, Obce a regióny, Globálny rozvoj a Dobré vládnutie. (preklad autora)⁵ (Úrad vlády České republiky, 2017) Každá z týchto oblastí zahŕňa spolu vecne súvisiace ciele udržateľného rozvoja. Naš vybraný cieľ zodpovedná spotreba a výroba sa vyskytuje v dvoch

⁵ „Česká republika 2030 formuluje své cíle celkem v šesti klíčových oblastech: Lidé a společnost, Hospodářský model, Odolné ekosystémy, Obce a regiony, Globální rozvoj a Dobré vládnutí.“

oblastiach - Hospodársky model a Obce a regióny. Vízia oblasti hospodárstva sa sústreďuje predovšetkým na znižovanie materiálovej a energetickej náročnosti a efektívneho využívania prírodných zdrojov. Vízia oblasti obcí a regiónov má za cieľ vytvárať podmienky pre vyvážený a udržateľný rozvoj miest a územných celkov so zvyšujúcou sa kvalitou života obyvateľstva. (Úrad vlády České republiky, 2017)

Spomínaný dokument, ktorý pojednáva priamo o implementácii Agendy 2030 v Česku, stanovuje kľúčové opatrenia pre napĺňanie konkrétnych Cieľov udržateľného rozvoja OSN. Zároveň určuje, ktoré ministerstvá preberajú zodpovednosť za daný cieľ a koordinujú jeho plnenie. Cieľ zodpovedná spotreba a výroba je v kompetencii ministerstva priemyslu a obchodu a ministerstva životného prostredia. Úlohou ministerstiev je napĺňať prioritne dané ciele a opatrenia, ako je podpora vzdelávania a rozvoja v oblasti obehového hospodárstva, znižovanie množstva skladovaného komunálneho odpadu či zabraňovanie plytvaniu potravinami. (Úrad vlády České republiky, 2018)

V nasledujúcich podkapitolách sa pozrieme na konkrétnu analýzu daných čiastkových cieľov nášho skúmaného cieľa udržateľného rozvoja – Udržateľná spotreba a výroba v Českej republike.

5.1 Národné akčné plány udržateľnej spotreby a výroby v ČR

Prvý čiastkový cieľ 10-ročného implementačného rámca sa zaoberá predovšetkým množstvom implementovaných akčných plánov v oblasti udržateľnosti spotrebných a výrobných schém. Ak sa pozrieme do databázy strategických dokumentov Českej republiky, môžeme nájsť množstvo akčných plánov, programov či národných stratégií, ktoré jednotlivé rezorty ministerstiev produkujú a implementujú. Náš skúmaný cieľ je predovšetkým v kompetencii ministerstva priemyslu a obchodu a ministerstva životného prostredia. Z úvodu kapitoly vieme, že primárne akčné plány, Strategický rámec a implementačný dokument Agendy 2030 v ČR, sú základom problematiky udržateľného rozvoja a cieľov Agendy OSN v ČR. Sú to ústredné stratégie pre MŽP ČR spolu s dokumentom Štátna politika životného prostredia 2030 s výhľadom do 2050 (ŠPŽP 2030). Daný dokument zastrešuje hlavné problematické oblasti environmentálnej dimenzie a formuluje strategické ciele a k nim aj možné riešenia v podobe opatrení, ktorých realizácia by mala viesť k ochrane životného prostredia.

Obsahovo môžeme dokument považovať za ďalší implementačný plán Strategického rámca ČR 2030. (MŽP ČR, 2020a) Mnoho akčných plánov bolo spracovaných na požiadavky Európskeho parlamentu EÚ, ako napríklad Vnútroštátny plán Českej republiky v oblasti energetiky a klímy z roku 2019, ktorý sa zameriava na oblasti ako znižovanie emisií, zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov energie či zvyšovanie energetickej účinnosti. (MPO, MŽP ČR, 2019) Z rezortu životného prostredia pochádza aktualizovaný akčný plán Národný program znižovania emisií ČR, ktorý sa zaoberá problematikou znečistenia ovzdušia. (MŽP ČR, 2019) Udržateľnému využívaniu zdrojov sa venuje napríklad Politika druhotných surovín ČR pre obdobie 2019-2022. Dokument ma za cieľ nastaviť priaznivé podmienky pre obehové hospodárstvo, a to v oblasti využívania druhotných surovín vo výrobe, a zabezpečiť stabilný, bezpečný a ekonomicky výhodný prístup k nerastným surovinám pre udržateľný rozvoj spoločnosti v súlade s ochranou životného prostredia. (MPO ČR, 2018) Plán odpadového hospodárstva ČR pre obdobie 2015-2024 sa zaoberá princípmi, zásadami a opatreniami udržateľného rozvoja pre nakladanie s odpadmi na území Česka. (MŽP ČR, 2014a) K samotnej prevencii v odpadovom hospodárstve vznikol Program predchádzania vzniku odpadu ČR, ktorý zaberá široké spektrum a netýka sa iba oblasti nakladania z odpadmi, ale aj výrobného priemyslu, ťažby, súkromného sektora či spotrebiteľov. (MŽP ČR, 2014b) Ak sa pozrieme na súčasnosť, tak je aktuálnym dokumentom schváleným v roku 2021 Strategický rámec cirkulárnej ekonomiky ČR 2040. Dokument vypracovaný ministerstvom životného prostredia vyslovuje ciele a vízie zamerané na cirkulárnu ekonomiku a časovým rámcom presahuje Agendu 2030. Hlavným zámerom strategického rámca je formulácia a následná implementácia opatrení a zásad, ktoré posilňujú a rozširujú obehového hospodárstvo v Českej republike. Priamo nadväzuje na Strategický rámec ČR 2030 a Implementáciu Agendy 2030 ČR. Obehové hospodárstvo vníma ako nástroj, ktorý urýchľuje plnenie SDGs. (MŽP ČR, 2021b)

Z daných informácií vieme posúdiť, že Česká republika sa aktívne angažuje v problematike udržateľnej spotreby a výroby a udržateľného rozvoja z hľadiska publikovaného množstva akčných plánov a aktualizácií, ktoré sú prispôsobované požiadavkám Európskej únie či celého sveta. Prehľad všetkých použitých strategických dokumentov v našej práci môžeme vidieť v Tabuľka 1.

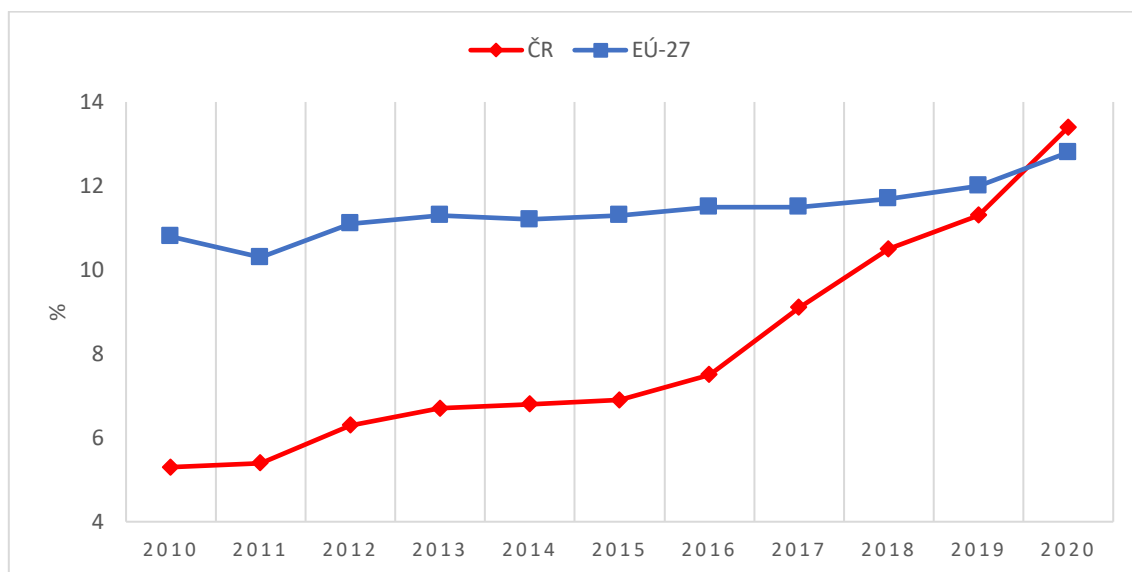
5.2 Využívanie prírodných zdrojov v ČR

Efektívne a udržateľné riadenie prírodných zdrojov je jedným z prioritných cieľov Strategického rámca ČR 2030. Podstata cieľa je v dokumente popísaná ako využívanie prírodných zdrojov najefektívnejším a najviac šetrným spôsobom, aby ich spotreba spôsobovala minimálne externé náklady a dopady. Spadá do oblasti Hospodársky model, ktorý je jedným z kľúčových priorít dokumentu. Strategický cieľ obsahuje jednotlivé čiastkové ciele s priradenými indikátormi. Tieto indikátory si definujeme a následne, s pomocou konkrétnych dát, ich stav zanalyzujeme. (Úrad vlády České republiky, 2017)

5.2.1 Podiel objemu produkcie druhotných surovín na priamom materiálovom vstupe v ČR

Daný indikátor analyzuje podiel obehového hospodárstva na celkovom objeme toku materiálov v ČR. Termín druhotná surovina sme spomínali v predchádzajúcej podkapitole v rámci aktualizovaného strategického dokumentu Politiky druhotných surovín ČR z roku 2018. Pre správne pochopenie je vhodné si tento termín definovať. *„Za druhotnú surovinu (DS) sa považujú všetky materiály majúce charakter vedľajších produktov (vrátane certifikovaných výrobkov) a upravené odpady, ktoré prestali byť odpadom potom, čo splnili kvalitatívne požiadavky pre ďalšie spracovanie.“* (preklad autora) (MPO ČR, 2018) Politika druhotných surovín ČR stanovuje desať komodít a zdrojov druhotných surovín, ktorými sú napríklad sklo, kovy, plasty, papier a rôzne elektrické odpadové zariadenia. (MPO ČR, 2018) Nasledujúci graf zobrazuje percentuálny podiel spotreby druhotných a recyklovaných materiálov na celkovej materiálovej spotrebe.

Graf 1: Miera využívania druhotných surovín v ČR, 2010-2020

(Zdroj: [Eurostat] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/responsible-consumption-and-production>, vlastné spracovanie)

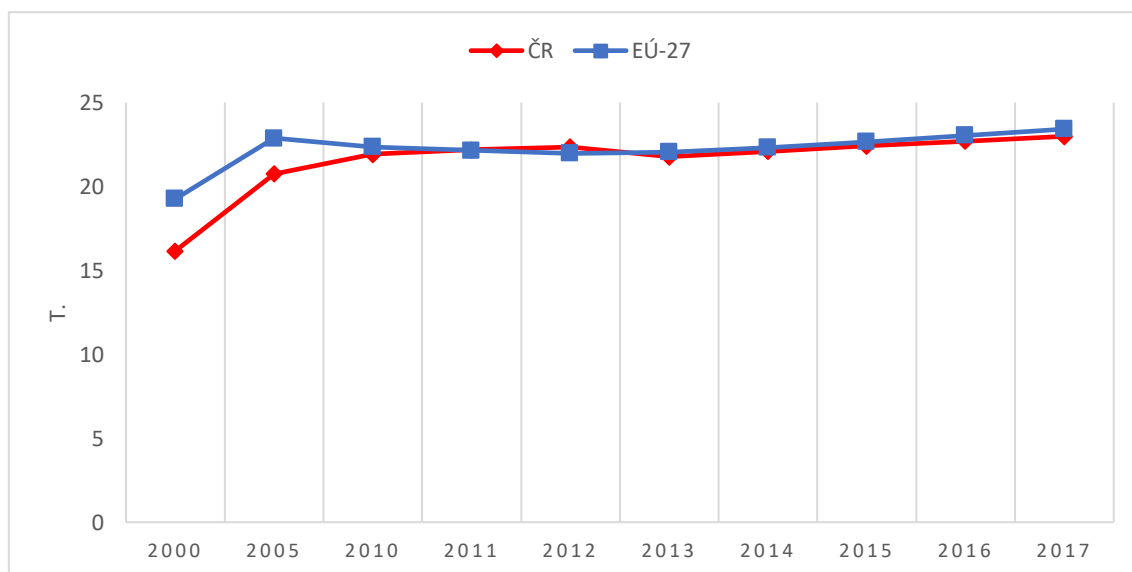
Na grafe 1 vidíme vývoj indikátora cirkulárneho využívania materiálu (CMU). Čím vyššia je hodnota CMU, tým viac primárnych surovín je nahrádzaných druhotnými surovinami, čím sa znižujú negatívne dopady na životné prostredia. Podiel CMU v Českej republike mal v priebehu času rastúci trend, i keď je vidieť, že sa dlhodobo výrazne udržiaval pod celkovým priemerom EÚ. V poslednom nameranom roku 2020 nastal výrazný nárast, čo spôsobilo, že indikátor CMU ČR sa v danom roku nachádza nad priemerom EÚ s hodnotou 13,4 % v porovnaní s EÚ s hodnotou 12,8 %.

5.2.2 Materiálová a energetická spotreba v ČR

V rámci analýzy stavu využívania prírodných zdrojov je potrebné poznať materiálovú aj energetickú spotrebu krajiny, a to zo strany dopytu aj ponuky. Ukazovateľ materiálovej spotreby (MF) nám vyjadruje celkové množstvo vyťažených surovín potrebných na uspokojenie konečnej spotreby obyvateľstva. Daný indikátor budeme sledovať v tonách na jedného obyvateľa (per capita). V kombinácii s MF je potrebné sledovať aj domácu materiálovú spotrebu (DMC), keďže dokopy pokrývajú oba aspekty ekonomiky, výrobu aj spotrebu. (Rosa, 2017) DMC meria celkové množstvo materiálu spotrebovaného priamo v hospodárstve. Tento ukazovateľ budeme sledovať v tonách. Pomerom DMC a hrubým domácim produktom (HDP) je možné stanoviť materiálovú náročnosť, čo vyjadruje množstvo spotrebovaného materiálu na určitú peňažnú jednotku. Obrátená forma pomeru HDP k DMC naopak poukazuje na materiálovú produktivitu

využívania zdrojov, teda aké množstvo HDP je možné vytvoriť na hmotnostnú jednotku spotrebovaných materiálov. Konkrétne materiály, ktorých spotrebu meriame, sú biomasa, fosílna palivá, kovové nerasty, nekovové nerasty a ostatné výrobky (Český statistický úrad, 2021b) Posledným sledovaným indikátorom danej oblasti je energetická náročnosť vyjadrená pomerom energetickej jednotky megajoul (MJ) a HDP. Ukazovateľ zisťuje, aký objem energie je použitý na produkciu určitého množstva HDP.

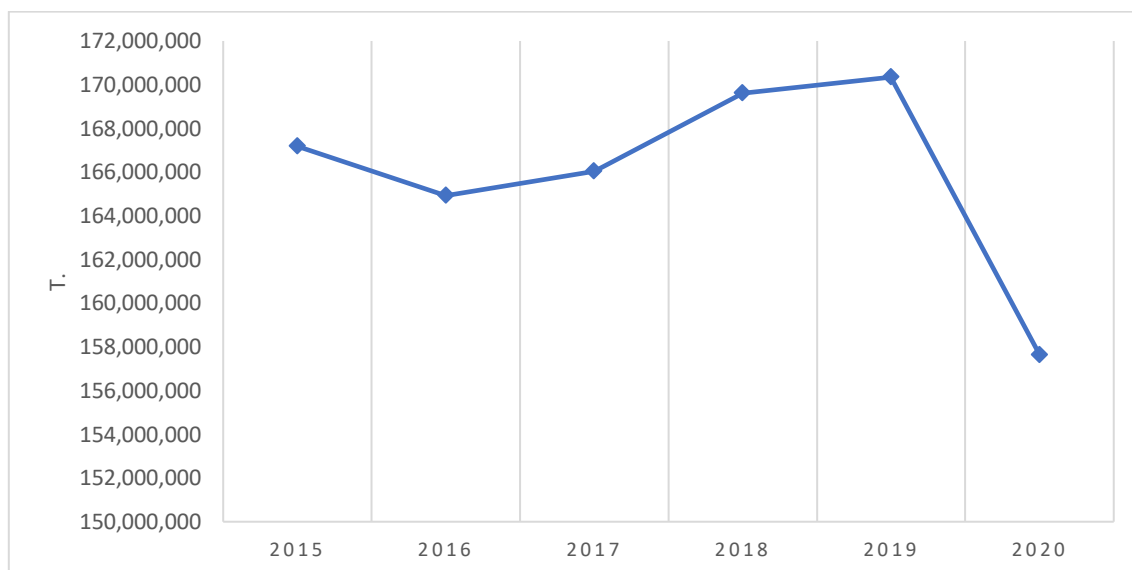
Graf 2: Materiálová stopa ČR (v tonách), 2000-2017

(Zdroj: [OECD] https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MATERIAL_RESOURCES, vlastné spracovanie)

Dáta daného indikátora bolo možné získať len po rok 2017. V prípade materiálovej stopy na obyvateľa v danom časovom rámci nenastáva žiadna výrazná zmena. Môžeme hovoriť o miernom náraste, no zmeny sú takmer nebadateľné. Spotreba na jedného obyvateľa Českej republiky je v porovnaní s priemerom EÚ-27 takmer rovnaká. Z daných dát môžeme usúdiť, že výrazne posuny k udržateľnej spotrebe v spotrebiteľskom správaní k poslednému zverejnenému roku nenastali. Výrok nemožno aplikovať na súčasnosť, keďže od roku 2017 boli publikované a implementované nové dokumenty či akčné plány z hľadiska udržateľnosti, ako aj aktualizácia Strategického rámca Agendy 2030 ČR z roku 2017 alebo Implementačný dokument Agendy 2030 ČR z roku 2018.

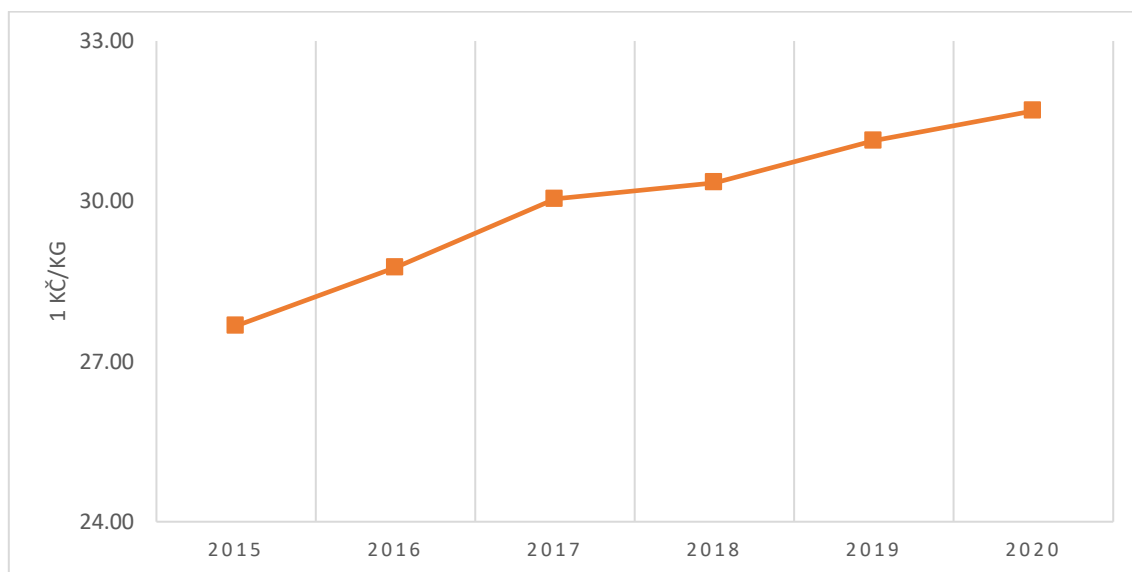
Graf 3: Domáca materiálová spotreba ČR (v tonách), 2015-2019

(Zdroj: [ČSÚ] <https://www.czso.cz/documents/10180/142696614/2800232105.pdf/360788ee-6f21-487e-834a-c0136074cd64?version=1.1>, vlastné spracovanie)

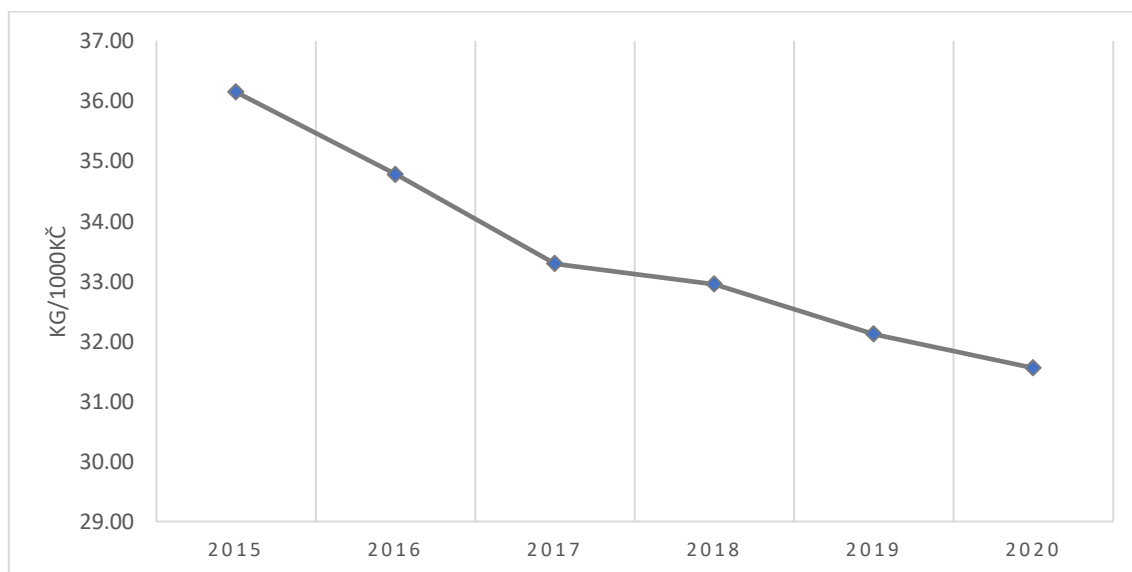
Na grafe 3 sledujeme nárast od roku 2016 a následný výrazný pokles v roku 2019. Podľa správy Českého statistického úradu zhodnocujúcej vývoj indikátorov materiálových tokov v ČR bol nárast v rokoch 2016-2019 spôsobený predovšetkým zvyšujúcim sa využívaním nekovových nerastov a biomasy. Ich spotreba sa zvýšila o niekoľko miliónov ton. Dôvodom výrazného poklesu v roku 2019 je príchod pandémie COVID-19, keď sa produkcia prudko spomalila alebo úplne zastavila. Tým sa znížila celková enviromentálna záťaž. (Český statistický úrad, 2021a)

Graf 4: Materiálová produktivita ČR, 2015-2019

(Zdroj: [ČSÚ] <https://www.czso.cz/documents/10180/142696614/2800232105.pdf/360788ee-6f21-487e-834a-c0136074cd64?version=1.1>, vlastné spracovanie)

Graf 5: Materiálová náročnosť ČR, 2015-2019

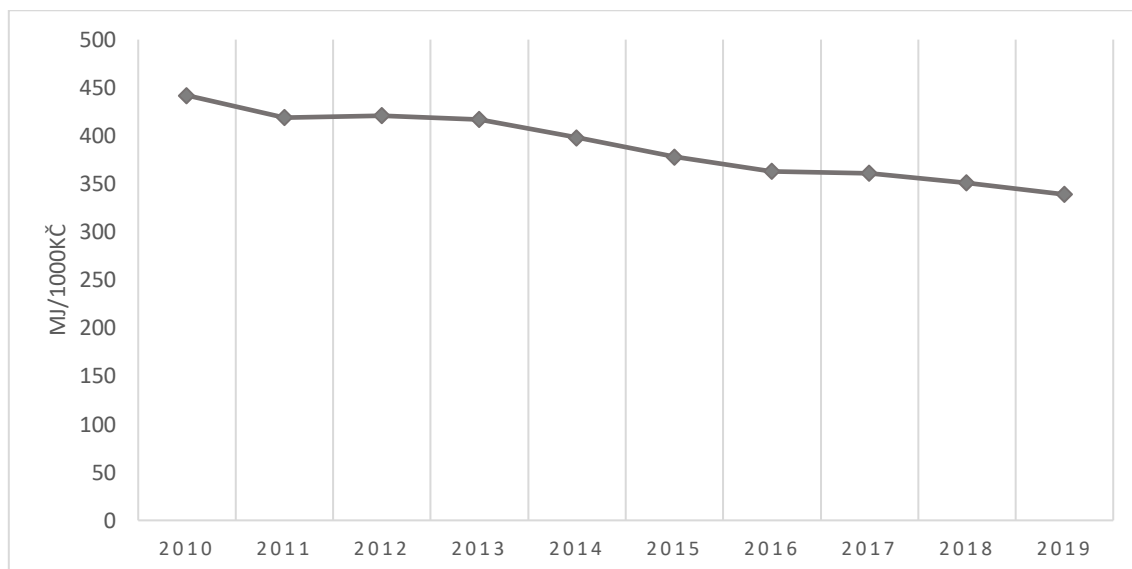

(Zdroj: [ČSÚ] <https://www.czso.cz/documents/10180/142696614/2800232105.pdf/360788ee-6f21-487e-834a-c0136074cd64?version=1.1>, vlastné spracovanie)

Vývoj materiálovej produktivity je rovnaký ako vývoj materiálovej náročnosti len ich priebeh je inverzný. Keďže produktivita rastie a náročnosť klesá, môžeme usúdiť že ide o priaznivé výsledky a zdroje sú využívané efektívnejšie a účinnejšie. Tento priaznivý trend je podľa Českého štatistického úradu spôsobený zavedením nových

moderných technológií výroby, štrukturálnymi zmenami v ekonomike a zvyšujúcou sa mierou recyklácie. (Český statistický úrad, 2021a)

Graf 6: Energetická náročnosť ČR, 2010-2019

(Zdroj: [ISSaR] <https://issar.cenia.cz/cr/prumysl-a-energetika/energeticka-narocnost-hospodarstvi/>, vlastné spracovanie)

Z hľadiska energetiky sa Českej republike darí znižovať energetickú spotrebu pri tvorbe HDP. Uplatňované politiky a technologický pokrok fungujú a trendová krivka sa pomaly znižuje.

5.3 Redukcia plytvania potravinami v ČR

Česká republika sa zaviazala do roku 2030 znížiť potravinový odpad na úrovni maloobchodu aj spotrebiteľov. Dokumenty ako Plán odpadového hospodárstva 2015-2024, Program predchádzania vzniku odpadu, Strategický rámec či najaktuálnejší Strategický rámec obehového hospodárstva ČR 2040 obsahujú časť venovanú práve predchádzaniu plytvania potravinami, ktorá zahŕňa rôzne informácie a opatrenia na podporu znižovaniu potravinového odpadu. Meraniu a získavaniu dát týkajúcich sa plytvania potravín v ČR sa venuje výskumný projekt Podpora pro-environmentálnych vzorcov správania a stimulov pre zmenu správania pri produkcii potravinového odpadu, ktorý realizuje Mendelova univerzita v Brne, a má za cieľ ovplyvniť správanie spotrebiteľov v súvislosti s plytvaním potravinami (2019-2022). (Európska komisia, n.d.) Podľa najnovších dostupných dát z roku 2019 ČR v priemere vyhodí 80 kg potravín na jednu osobu za rok. Najväčšia časť odpadov pochádza práve

z domácností. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ-27 sa ČR umiestnila medzi päť krajín s najnižšou mierou plytvania potravín. I keď je problematika merania v súčasnosti pomerne náročná a rozhodne nemôžeme hovoriť o presných hodnotách. Preto je nutné naďalej pracovať na vhodných metodikách merania potravinového odpadu, ktoré zaručia zber naozaj kvalitných a presných dát. (Neplýtvej Potravinami, 2019)

Z pohľadu maloobchodu je spoločnosť Tesco jedinou v ČR, ktorá publikuje dáta týkajúce sa potravinového plytvania od roku 2016. Tiež sa priamo zaviazala k napĺňaniu cieľa udržateľného rozvoja 12.3 Zníženie globálneho plytvania potravinami na obyvateľa o polovicu. Podľa aktuálnych štatistík sa spoločnosti v rokoch 2020/2021 podarilo znížiť potravinový odpad o 13 % oproti minulému roku. Celkovo sa od roku 2016 znížilo potravinové plytvanie od 71 %. Spoločnosť výrazne pokročila v napĺňaní daného cieľa. Hlavnými nástrojmi poklesu potravinového odpadu sú potravinové banky, prostredníctvom ktorých sú potraviny darované ľuďom v núdzi. Tiež sú potraviny nevhodné na ľudskú spotrebu darované chovným staniciam, kde ich môžu zvieratá bezpečne konzumovať. (Tesco Stores ČR, a. s., 2021)

Z hľadiska potravinového plytvania je ČR na správnej ceste a celková produkcia potravinového odpadu sa znižuje. Je však naďalej potrebné vyvíjať a zlepšovať opatrenia, ktoré sú s plytvaním potravín spojené, aby celková produkcia klesla do roku 2030 aspoň o polovicu.

5.4 Vývoj emisií a nakladanie s nebezpečnými odpadmi v ČR

V rámci podkapitoly sa v úvode zameriame na angažovanosť ČR v medzinárodnom prostredí z hľadiska participácie v mnohostranných environmentálnych zmluvách, priamo súvisiacich s obmedzovaním a znižovaním emisií i nakladaním s nebezpečným odpadom. V ďalšej časti sa pozrieme na analýzu vývoja týchto oblastí na území ČR, keďže výrazne negatívne vplývajú na životné prostredie a spoločnosť.

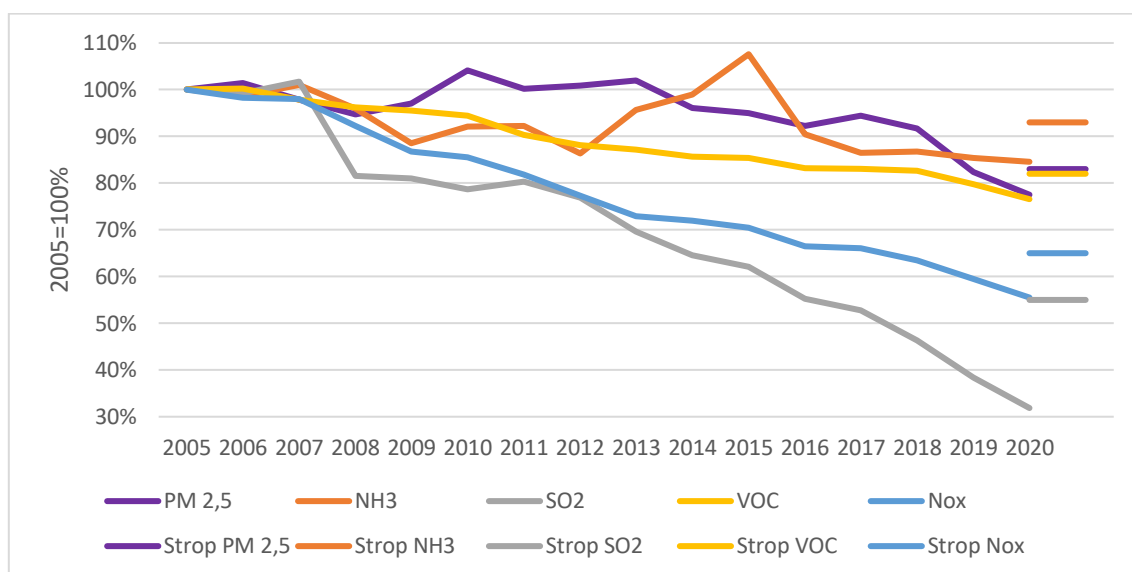
Česká republika je zmluvnou stranou niekoľkých desiatok dôležitých mnohostranných environmentálnych dohôd. No podstatnými zmluvami v oblasti danej tematiky sú Montrealský protokol o ochrane ozónovej vrstvy, Bazilejský dohovor o nakladaní a zneškodňovaní nebezpečného odpadu, Rotterdamský a Štokholmský dohovor o obmedzení a zákaze nebezpečných chemických látok. ČR je

na medzinárodnej úrovni aktívna vo všetkých spomínaných dohovoroch. Zaviazala sa plniť všetky povinnosti, zákazy či obmedzenia plynúce z mnohostranných dohôd. Všetky štyri dohovory boli prijaté a vstúpili do platnosti už v 90. rokoch 20. storočia alebo začiatkom 21. storočia. (MŽP ČR, 2008b)

5.4.1 Vývoj emisií v ČR

Znižovaním emisií a zlepšovaním kvality ovzdušia sa zaoberá aktualizovaný Národný program znižovania emisií v ČR z roku 2019. Tento dokument analyzuje vývoj emisií v predošlých rokoch a na základe analýzy stanovuje, kde je potrebné vykonať opatrenia, ktoré napomáhajú zlepšeniu a znižovaniu emisií. Aktualizovaný program je pripravený do roku 2030 a zahrňuje najviac znečisťujúce látky, pre ktoré sú stanovené emisné stropy. Týmito látkami sú oxid siričitý (SO₂), prchavé organické látky (VOC), oxidy dusíka (NOX), amoniak (NH₃) a primárne častice (PM_{2,5}). Na základe dát bola v rámci národného programu vykonaná emisná analýza, popisujúca vývoj emisií z hľadiska dodržiavania národných emisných stropov. Analýza sa tiež týkala hlavných zdrojov emisií, teda sektorov, ktoré sa na vzniku emisií podieľajú najviac. Ústredným záujmom programu je vo všeobecnosti znižovať tvorbu emisií skleníkových plynov a znečisťujúcich látok. Avšak hlavný cieľ je zameraný predovšetkým na rozvoj sektora vykurovania, ktorý je v rámci tvorby emisií veľmi výrazným činiteľom a vo veľkej miere prispieva k tvorbe emisií. Cieľ sa týka zvyšovania energetickej účinnosti budov výmenou nevhodných zdrojov tepla a podporou obnoviteľných zdrojov energie. (MŽP ČR, 2019)

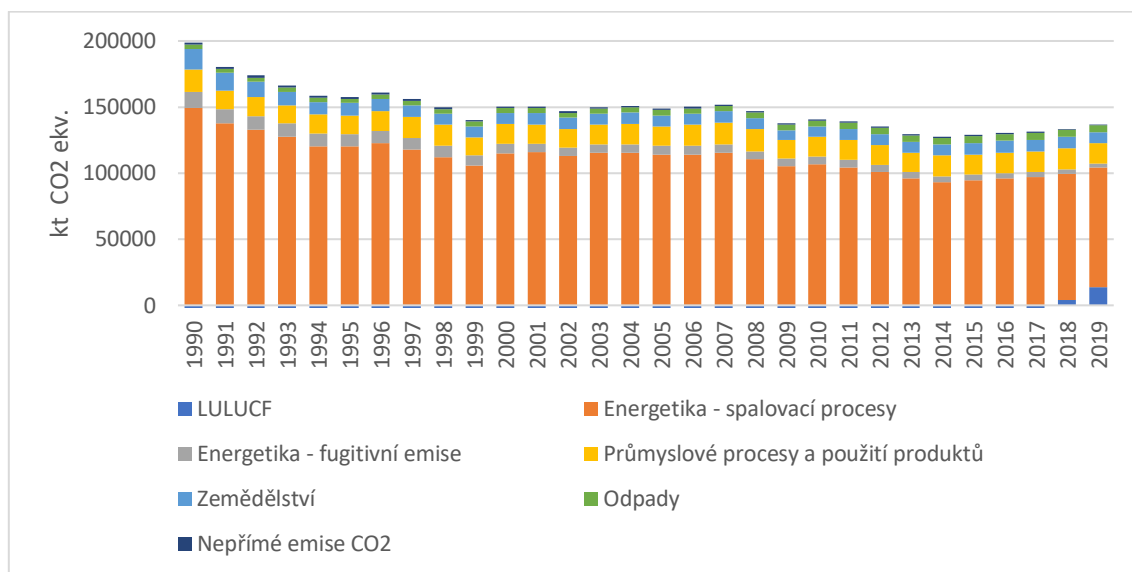
Graf 7: Vývoj emisií znečisťujúcich látok v ČR, 2005-2020

(Zdroj: [ISSaR] <https://issar.cenia.cz/zprava-o-zivotnim-prostredi-v-cr-2020/1-zivotni-prostredi-a-zdravi/emise-zneclistujucich-latek/>, vlastné spracovanie)

Graf 7 zobrazuje vývoj jednotlivých znečisťujúcich látok v časovom období 2005-2020. Vývoj je vyjadrený percentuálnou zmenou od roku 2005. Tiež sú na grafe zobrazené emisné stropy pre obdobie 2020-2024, ktoré sa Česká republika zaviazala plniť podľa Smernice Európskeho parlamentu a rady o znížení národných emisií. Výrazný klesajúci trend môžeme vidieť pri emisiách SO₂ a NO_x. S istotou môžeme povedať, že sa plnia emisné stropy pri väčšine látok, i keď pri emisiách PM 2,5 a VOC sú tieto hodnoty tesné. Hlavným zdrojom týchto dvoch druhov emisií je sektor vykurovania domácností. Ďalšími zdrojmi znečisťujúcich látok sú sektory, ako je doprava, verejná energetika a výroba tepla či sektor poľnohospodárstva. (MŽP ČR, 2019)

Graf 8: Vývoj emisií skleníkových plynů ČR v sektorovém členění, 1990-2019

(Zdroj: [ISSaR] <https://issar.cenia.cz/zprava-o-zivotnim-prostredi-v-cr-2020/2-klimaticky-neutralni-a-obehove-hospodarstvi/emise-sklenikovyh-plynu/>, vlastní spracovanie)

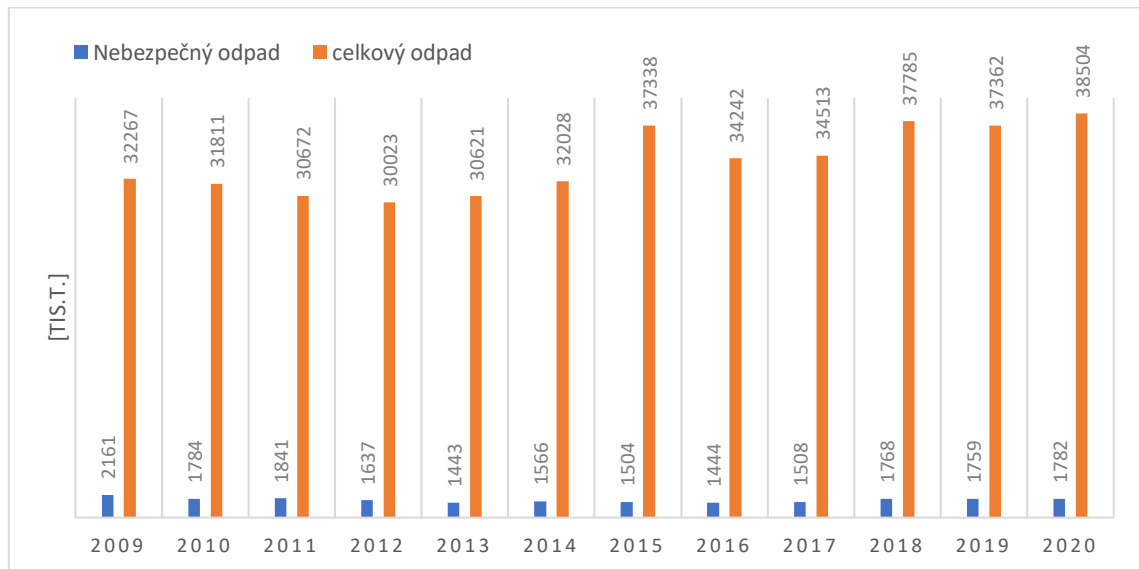
Dôležitým parametrom sú emisie skleníkových plynov, ktoré výrazne prispievajú ku globálnemu otepľovaniu. Vnútroštátny plán ČR v oblasti energetiky a klímy má za cieľ znížiť celkové emisie skleníkových plynov do roku 2030 aspoň o 40 % oproti roku 1990. (MPO, MŽP ČR, 2019) Graf 8 zobrazuje vývoj emisií skleníkových plynov naprieč sektormi, ktoré sa na tvorbe emisií podieľajú najviac. Ak porovnáme roky 1990 a 2019 môžeme hovoriť o značnom poklese tvorby skleníkových plynov, no pri pohľade na celý časový horizont sú hodnoty značne kolísavé a celkové znižovanie emisií skôr stagnuje. Najväčšie zastúpenie má energetika, ktorá vytvára emisie predovšetkým spaľovaním hnedého uhlia. Preto je potrebné hľadať riešenia ako zvýšiť energetické úspory a rozvíjať výrobu energie z obnoviteľných zdrojov. Tiež si môžeme všimnúť, že sektor využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesníctva (LULUCF) v posledných rokoch vykazuje kladné hodnoty, čo je výsledkom odlesňovania, pretože naopak záporné hodnoty znamenajú, že les a pôda emisie pohlcujú, a teda ich znižujú. (MŽP ČR, 2020b)

5.4.2 Nebezpečný odpad v ČR

Pojmom nebezpečné odpady sa označujú také odpady, ktoré môžu ohrozovať ľudské zdravie a životné prostredie, preto je potrebné im venovať väčšiu pozornosť. Aby odpad patril medzi nebezpečný, musí vykazovať aspoň jednu nebezpečnú vlastnosť. Tieto vlastnosti sú označované písmenom HP a číslom, ktorých je celkovo pätnásť. MŽP ČR delí nebezpečný odpad do kategórií výbušné (HP1), oxidujúce (HP2), horľavé (HP3),

uvoľňujúce toxické plyny (HP12), ekotoxické (HP14) a odpad, ktorý vykazuje pri nakladaní s ním jednu z vlastností, ktorú pri vzniku nemal (HP15). (MŽP ČR, 2008c) Využívaným zdrojom dát týkajúcich sa nebezpečných odpadov je Informačný systém odpadového hospodárstva (ISOH).

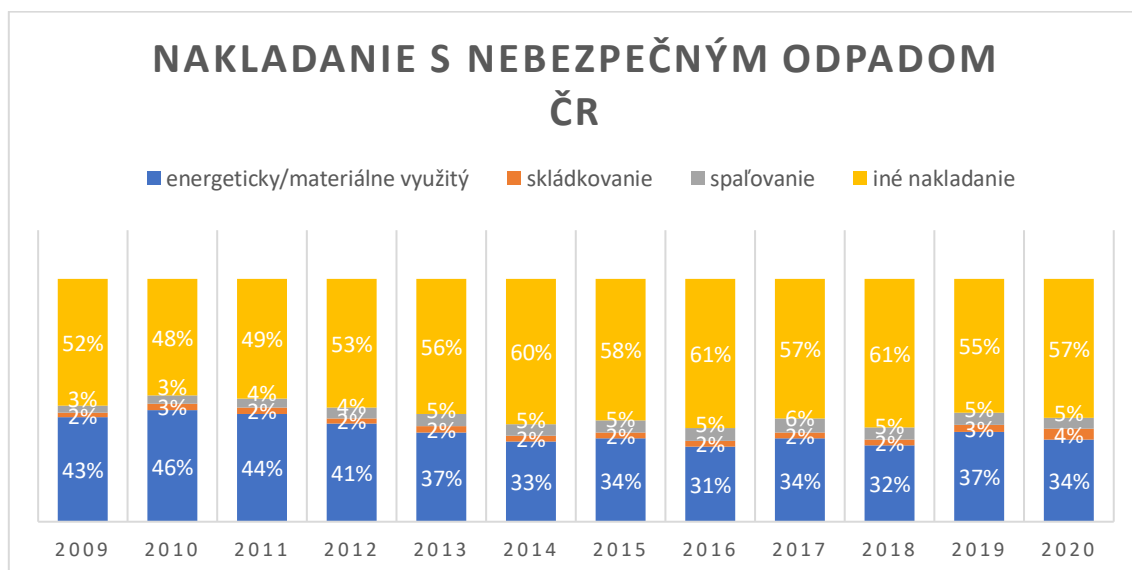
Graf 9: Produkcia celkového a nebezpečného odpadu ČR, 2009-2020

(Zdroj: [ISOH] <https://isoh.mzp.cz/VISOH/>, vlastné spracovanie)

Podiel nebezpečného odpadu v roku 2020 predstavoval 4,6 % z celkovej produkcie všetkých odpadov. Hodnota tohto podielu klesla o 2,1 % oproti roku 2009. V celom časovom horizonte 2009-2020 klesla produkcia nebezpečného odpadu o viac ako 17 %. Keď sa pozrieme na medziročné zmeny, vývoj produkcie skôr stagnuje a v posledných rokoch mierne narástol.

Graf 10: Nakladanie s nebezpečným odpadom ČR, 2009-2020

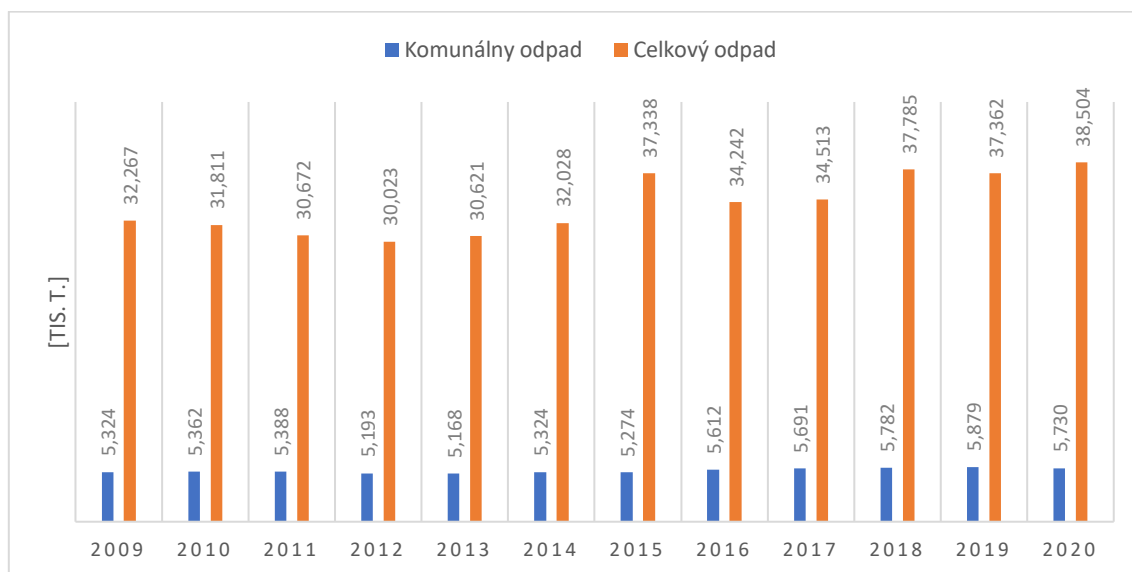
(Zdroj: [ISOH] <https://isoh.mzp.cz/VISOH/>, vlastné spracovanie)

Čo sa týka spôsobov nakladania s nebezpečným odpadom, výsledky nevykazujú veľmi priaznivý vývin. Energetické a materiálne využitie nebezpečného odpadu kleslo v poslednom roku o 9 % v porovnaní s rokom 2009. Naopak, mierne narástol podiel skládkovania a spaľovania. Konkrétne dáta pre iný typ nakladania s nebezpečným odpadom z príslušných zdrojov neboli dostupné, preto sme si percentuálny podiel vypočítali s využitím celkovej produkcie nebezpečného odpadu a dostupných dát pre energetické/materiálne využitie, skládkovanie a spaľovanie. Môžeme sa domnievať, že nebezpečný odpad zaradený do tejto kategórie je vyvážený cez hranice ČR. Práve tejto problematike sa venuje spomínaná Bazilejská dohoda.

5.5 Nakladanie s komunálnym odpadom v ČR

V tejto časti sa zameriame na redukciu komunálneho odpadu, ktorý pochádza predovšetkým z domácností a tvorí významnú časť celkovej produkcie odpadov v ČR. Najúčinnjším spôsobom redukcie je práve recyklácia. Zákonom o odpadoch č. 541/2020 Sb. si ČR stanovila ciele pre recykláciu komunálneho odpadu. Do roku 2025 chce zvýšiť mieru recyklácie na 55 % a do roku 2030 na 60 %. (MŽP ČR, 2008a)

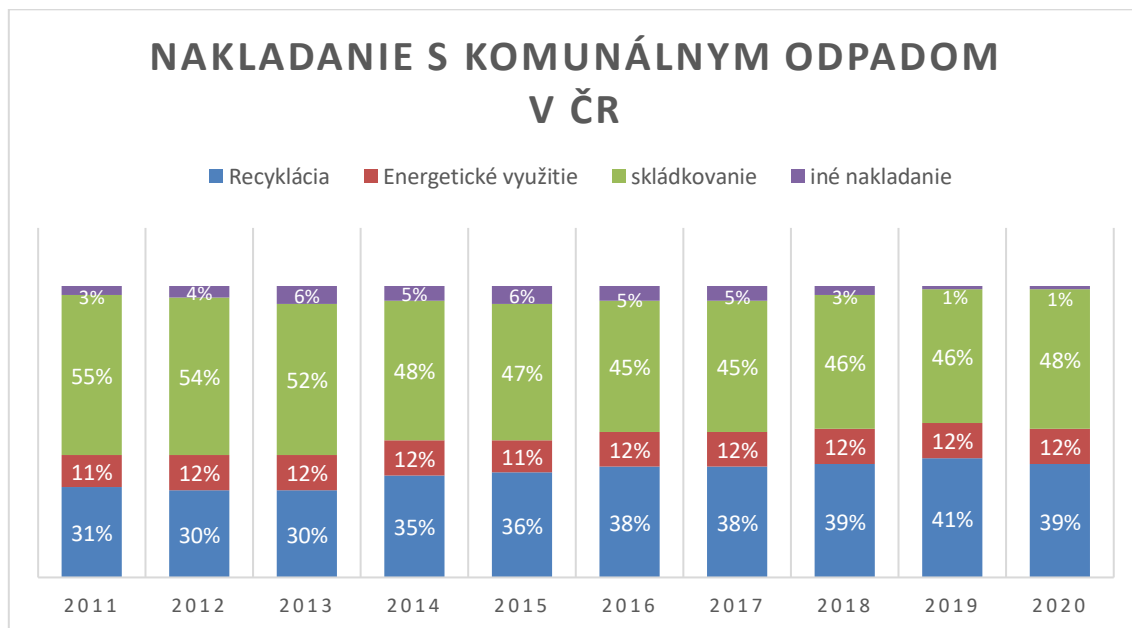
Graf 11: Produkcia celkového a komunálneho odpadu ČR, 2009-2020.

(Zdroj: [MŽP ČR] [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/\\$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2020-20211029.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2020-20211029.pdf), vlastné spracovanie)

Podiel produkcie komunálneho odpadu v roku 2020 bol 15 %. V porovnaní s rokom 2009 táto hodnota klesla o 1,5 %. I keď celková produkcia odpadu rastie, množstvo komunálneho odpadu v posledných rokoch mierne klesá.

Graf 12: Nakladanie s komunálnym odpadom ČR, 2011-2020.

(Zdroj: [MŽP ČR] [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/\\$FILE/OODP-Souhrnna_data_2009_2020-20211029.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/$FILE/OODP-Souhrnna_data_2009_2020-20211029.pdf), vlastné spracovanie)

Vývoj recyklácie komunálneho odpadu v roku 2020 vzrástol o 8 % v porovnaní s rokom 2011. V posledných rokoch zaznamenávame stagnujúci vývoj a medziročný pokles o 2 %. Spôsob nakladania skládkovaním klesol v danom časovom horizonte o 7 %, no v posledných rokoch je zaznamenaný nepriaznivý vývoj a medziročný nárast o 2 %. Na skládkach teda končí takmer polovica komunálneho odpadu. Ak chce Česko splniť stanovený cieľ 55 % recyklovaného komunálneho odpadu do roku 2025, musí posilniť opatrenia a nastaviť účinné nástroje podpory recyklácie.

5.6 Informovanosť o udržateľnosti vo veľkých podnikoch ČR

Podávanie pravidelných správ z hľadiska udržateľných postupov veľkých či nadnárodných firiem je mimoriadne dôležité, keďže činnosť takýchto spoločností vplyva na životné prostredie najviac. Problematike nefinančného reportingu sa venuje Smernica 2014/95/EÚ Európskej komisie z roku 2014 a zaväzuje firmy, ktoré majú nad 500 zamestnancov, publikovať pravidelný reporting o udržateľnosti. Od roku 2023 vstupuje do platnosti aktualizovaná verzia smernice, ktorá sa týka všetkých podnikov s počtom zamestnancov viac ako 250. Odhaduje sa, že počet firiem v ČR, pre ktoré bude nefinančný reporting povinný, stúpne z 25 na 1100. Tento návrh smernice chce zabezpečiť, aby spoločnosti predkladali spoľahlivé a porovnateľné informácie o udržateľnosti, ktoré potrebujú investori a iné zúčastnené strany. (Gbelec, 2021) Príkladom firmy, ktorá vydáva pravidelné správy o udržateľnosti, je napríklad spoločnosť České energetické závody (ČEZ). Spoločnosť má na svojej stránke osobitnú sekciu o udržateľnosti, kde podáva ročné správy z oblasti udržateľného rozvoja od roku 2016. Obsahom správ sú predovšetkým ciele, ktoré si firma stanovuje a snaží sa naplniť, no pozornosť kladie aj na samotné ciele udržateľného rozvoja. (České energetické závody, n.d.) Reportingu o udržateľnosti sa venujú aj maloobchodné reťazce, ako je Lidl, Kaufland či Tesco, ktoré sa sústreďujú predovšetkým na problematiku plytvania potravín a ako jej zabrániť. Spoločnosť Škoda AUTO a.s. zahrňuje správy o udržateľnosti do svojich výročných správ, kde sa zaoberá hlavne ochranou životného prostredia z pohľadu znižovania emisií či využívanie energie z obnoviteľných zdrojov.

Z uvedeného možno usúdiť, že veľké firmy v ČR si plnia svoju povinnosť v poskytovaní informácií o udržateľnosti a aktívne sa snažia uplatniť kroky k udržateľnému rozvoju. No aktuálna smernica sa dotýka len veľmi malého percenta firiem, ktoré sú povinné pravidelný reporting publikovať. Prijatie novej

smernice, ktorá bude účinná od roku 2023, je správnym krokom a zabezpečí kvalitnú informovanosť o udržateľnosti všetkých veľkých firiem po celej ČR.

5.7 Zodpovedné verejné obstarávanie v ČR

Verejné zákazky sú hlavným nástrojom, ktorým verejná správa ovplyvňuje trh. Na túto oblasť sa ročne vynakladá viac ako 500 mld. Kč, čo tvorí v priemere 12 % celkového HDP Českej republiky. Preto je potrebné, aby verejné zákazky boli využívané čo najefektívnejšie a prispievali k inovatívnej a udržateľne ekonomickej a podporovali sociálne oblasti a súťaž. Udržateľnosťou vo verejnej správe sa od roku 2014 venuje Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR (MPSV). V roku 2015 bola ministerstvom prijatá Stratégia zodpovedného verejného obstarávania rezortu práce a sociálnych vecí, ktorá definovala priority v tejto oblasti do roku 2019. Aktualizovaná verzia tohto dokumentu reaguje na aktuálny stav zodpovedného verejného obstarávania v ČR a prezentuje výsledky projektu Podpora implementácie a rozvoja sociálne zodpovedného verejného obstarávania, ktorý MPSV realizuje od roku 2016. Stratégia ďalej definuje ciele a priority v oblasti rozvoja zodpovedného obstarávania v ČR. Hlavným cieľom je vo všeobecnosti začleniť princípy zodpovedného verejného zadávania do praxe pri verejných zákazkách, a tým zaistiť efektívne riešenie využívania verejných prostriedkov. Konkrétna implementácia cieľov sa opiera o priority ako podpora rôznorodosti dodávateľov a rovnaký prístup k verejným zákazkám, preferencia ekologicky šetrných riešení a spoločensky zodpovedných verejných zákaziek či tvorba konkrétnych príkladov z praxe pri implementácii stratégie. Udržateľné verejné zákazky sa opierajú o širokú škálu oblastí ako energetické úspory v budovách, výmena za úsporné elektronické zariadenia vo verejnej správe, využívanie ekologicky úsporných kancelárskych potrieb či čistiacich prostriedkov, rôzne udržateľné projekty zamerané na opravu, rekonštrukciu či výstavby. (MPSV ČR, 2021c)

5.7.1 Príklady z praxe

Príkladom môže byť napríklad Fakultná nemocnica v Olomouci, ktorá postavila prvú energeticky úspornú kliniku. Jedným z hlavných kritérií zadávateľa tejto verejnej zákazky bola práve ekologická šetrnosť využívaných materiálov pri výstavbe, ako aj samotnej spotrebe energie budovy. Stavba je navrhnutá ako budova s takmer nulovou energetickou spotrebou, a dokonca dokáže prebytočnú energiu ukladať pre budúcu spotrebu. (MPSV ČR, 2022) Ďalším príkladom je nákup MŽP ČR elektrickej

energie, ktorá má záruku pôvodu s podielom obnoviteľných zdrojov. Táto energia bude zásobovať MŽP a ďalších trinásť rezortných organizácií 2 roky. (MPSV ČR, 2021a) Masarykova univerzita Brne sa rozhodla riešiť decentralizované hospodárenie s odpadmi jednotlivých fakúlt jedným spoločným dodávateľom. Keďže v roku 2016 začala svoju spoluprácu s MPSV a prihlásila sa k zodpovedným princípom verejného obstarávania, musela vo výbere poskytovateľa služieb odpadového hospodárstva zväžiť aj priority v oblasti udržateľnosti. Pri výbere firmy sa univerzita zamerala na niekoľko podmienok, ako je spôsob nakladania s odpadmi, environmentálne certifikácie, schopnosť zhromažďovať a vyhodnocovať dáta o odpadoch a technologická úroveň vozidiel prepravujúcich odpad, ktoré spĺňajú emisné normy a samozrejme cena. Vo výsledku univerzita dostala niekoľko ponúk a vybrala ekonomicky najvýhodnejšiu s istotou udržateľného nakladania s vyprodukovaným odpadom. (MPSV ČR, 2021b)

Ďalšie príklady zodpovedných verejných zákaziek je možné nájsť na stránke spomínaného projektu Sociálneho zodpovedného verejného obstarávania, kde sú príklady z tuzemska aj zo zahraničia. Zodpovedné verejné obstarávanie je stále pomerne novým konceptom v ČR, no napriek tomu už vzniklo mnoho verejných zákaziek, ktoré tento prístup využívajú. Ministerstvo práce a sociálnych vecí podniká kroky implementácie udržateľnosti každej verejnej zákazky publikáciou metodík a stratégií pre vytváranie funkčného prostredia zodpovedného verejného obstarávania.

5.8 Vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja v ČR

Ústredným dokumentom na tému vzdelávanie a udržateľný rozvoj v ČR je Štátny program environmentálneho vzdelávania, osvetu a environmentálneho poradenstva v rokoch 2016-2025. Hlavnou víziou programu je, aby každý občan v ČR mal prístup k vzdelávaniu, ktoré motivuje aktívne konať v prospech životného prostredia, a snaží sa vytvárať priaznivé podmienky smerujúce k udržateľnosti. Stanovuje ciele a opatrenia, ktoré podporujú implementáciu daného typu vzdelávania do školstva a verejnej správy. (MŽP ČR, 2016)

Nástrojmi vzdelávania udržateľného rozvoja či environmentalistiky sú napríklad strediská ekologickej výchovy, takzvané ekocentrá. V Českej republike existuje sieť neziskových organizácií, ktoré prevádzkujú tieto centrá, ktorých snahou je učiť, informovať a vzdelávať dospelých ľudí aj deti o podstatne ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja. Ekocentrá organizujú rôzne environmentálne

programy a projekty pre mimoškolskú a školskú mládež. Vzdelávajú aj pedagógov prostredníctvom rôznych veľtrhov či konferencií ekologickej výchovy. Zameriavajú sa aj na verejnosť a pracovníkov štátnej správy formou seminárov a pravidelne vydávaných publikácií. Program Škola pre udržateľný rozvoj je skvelým príkladom vzdelávania v oblasti udržateľného rozvoja. Poslaním programu je zapojenie žiakov základných či stredných škôl do konkrétnych aktivít smerujúcich k zlepšeniu životného prostredia. Tiež ponúka podporu a zázemie pedagógom, ktorí majú záujem pracovať na ekologicky zameraných projektoch. Program je realizovaný prostredníctvom škôl, ktoré fungujú ako iniciačné centrá udržateľného rozvoja v danej obci. Žiaci aj pedagógovia premýšľajú, čo môžu urobiť pre rozvoj svojej obci s ohľadom na udržateľný rozvoj a spoločne sa snažia naplňať SDGs a ciele Strategického rámca ČR 2030 na miestnej úrovni. (MŽP ČR, n.d.-b) Súčasťou vzdelávania o udržateľnosti sú aj environmentálne poradne. Tieto „ekoporadne“ majú predovšetkým informačnú funkciu a tvoria sieť centier po celej ČR. Pracovníci ekoporadní sa pravidelne vzdelávajú a odpovedajú na otázky týkajúce sa životného prostredia, ochrany prírody, úspor energie, zelených úspor apod. Ekoporadne sa zameriavajú najmä na poradenstvo v oblasti výstavby pasívnych domov, ktoré sa vyznačujú nízkoenergetickou spotrebou, či zelených úspor, ktoré fungujú ako dotácie na úsporné bývanie. Tieto informácie sú veľmi prínosné a motivujú k premene ekologických obydľí v obciach. (MŽP ČR, n.d.-a)

5.9 Rozvojová pomoc z pohľadu udržateľnej spotreby a výroby v ČR

Česká republika sa snaží v rámci zahraničnej rozvojovej spolupráce pomáhať menej rozvinutým krajinám a riešiť globálne problémy súvisiace predovšetkým s chudobou, kvalitou života a udržateľným rozvojom. V roku 2017 bola vládou ČR schválená Stratégia zahraničnej rozvojovej spolupráce ČR 2018-2030. Tento dokument definuje hlavné vízie, ciele a oblasti rozvojovej pomoci, na ktoré sa ČR zameriava. Východiskom tejto zahraničnej rozvojovej spolupráci je práve Agenda 2030 a s ňou súvisiace SDGs. Hlavnými cieľmi a prioritami rozvojovej pomoci sú oblasti ako podpora demokracie, využívanie prírodných zdrojov, ekonomický rast a sociálny rozvoj. (MZV ČR, 2017) Konkrétnej implementácii pomoci rozvojovým krajinám sa venuje Česká rozvojová agentúra (ČRA). Prioritnou víziou ČRA je riešenie rozvojových problémov v menej rozvinutých krajinách, čím prispievajú k udržateľnému

a dôstojnému životu na zemi a šíria dobré meno ČR vo svete. Na základe Stratégie zahraničnej rozvojovej spolupráce má ČR vybraných šesť prioritných krajín, kam smeruje pomoc a s ňou spojené projekty. Prioritnými krajinami sú: Bosna a Hercegovina, Etiópia, Gruzínsko, Kambodža, Moldavsko a Zambia. V roku 2014 navyiac pribudla mimoriadna pomoc Ukrajine. (Česká rozvojová agentúra, n.d.)

5.9.1 Projekty rozvojovej spolupráce ČRA

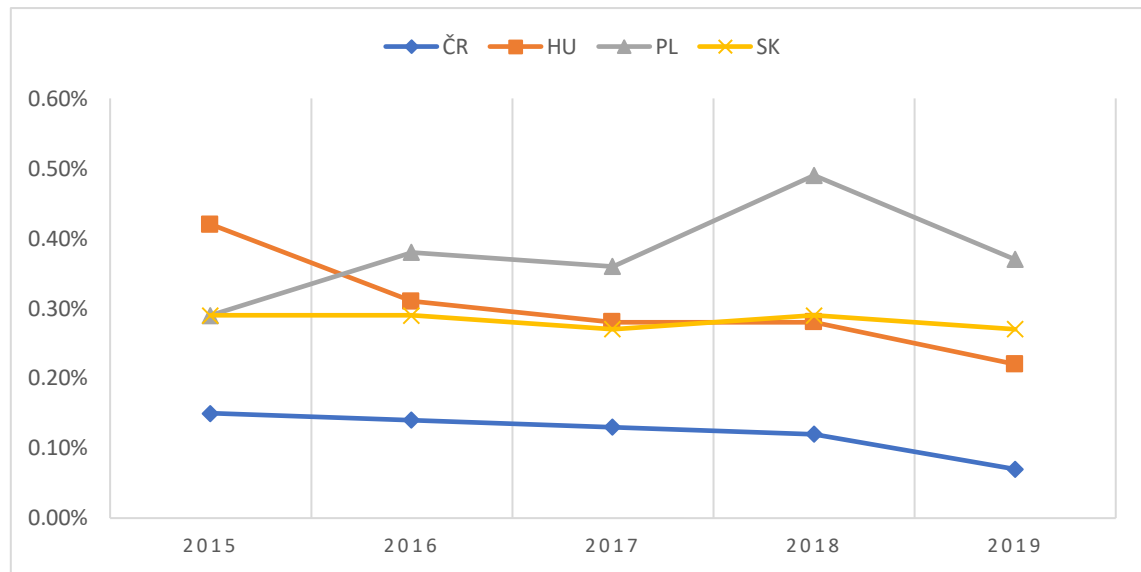
Projekty ČRA sa rozdeľujú podľa tém a sektorov, ktorým sa v danej krajine venujú. Témy sa odvíjajú od Agendy 2030 a SDGs. S naším skúmaným cieľom udržateľná spotreba a výroba súvisí napríklad sektor výroby a dodávky energie. V roku 2017 sa uskutočnili projekty v Bosne, Palestíne a Kambodži, zamerané na využívanie alternatívnych obnoviteľných energií a zvyšovanie energetickej účinnosti v daných krajinách. Na tento sektor bolo prostredníctvom projektov vyčerpaných už viac ako 26 mil. Kč. Ďalšie projekty sa uskutočnili v rámci sektorov nerastné zdroje, ťažba, priemysel a stavebníctvo. Príkladom projektu je geologické mapovanie v Mongolsku, kde ČR okrem materiálnej podpory poskytla aj znalosti a know-how, čím nadviazala na spoluprácu mongolských a českých geológov. (Česká rozvojová agentúra, n.d.)

5.10 Monitorovanie udržateľnosti cestovného ruchu v ČR

V oblasti monitoringu cestovného ruchu využíva ČR nástroj satelitných účtov. Dáta sú zaznamenávané od roku 2003. Celkovo je satelitných účtov desať a majú formu tabuliek. Tabuľky satelitných účtov sú označované ako T1-T10. Dáta satelitných účtov pravidelne zverejňuje Český štatistický úrad. Tabuľky T1-T4 sa zameriavajú na dopyt po cestovnom ruchu. Obsahujú údaje o výdavkoch na konečnú spotrebu návštevníka podľa typu cestovného ruchu. Tabuľky T5-T6 sa naopak zameriavajú na ponuku cestovného ruchu. Ďalšie tabuľky satelitných účtov vyhodnocujú mieru zamestnanosti v odvetviach cestovného ruchu, tvorbu hrubého fixného kapitálu a nefinančné ukazovatele cestovného ruchu. Vo všeobecnosti sa satelitné účty zameriavajú na vyhodnocovanie ekonomickej výkonnosti odvetvia cestovného ruchu, no nevyhodnocujú žiadny ukazovateľ týkajúci udržateľnosti a vplyvu cestovného ruchu na životné prostredie. (Český štatistický úrad, 2014)

5.11 Dotácie na fosílné palivá v ČR

Graf 13: Podiel dotácií fosílnych palív na HDP krajiny, 2015-2019

(Zdroj: [OUR WORLD IN DATA] <https://ourworldindata.org/grapher/fossil-fuel-subsidies-gdp?tab=chart®ion=Europe&country=SVK~HUN~POL~CZE>, vlastné spracovanie)

Na danom grafe môžeme vidieť podiel dotácií fosílnych palív na celkovom HDP daných krajín. Pre lepšiu predstavu porovnania sme vybrali okrem ČR aj ďalšie tri susedné krajiny. Oproti ostatným krajinám sú dotácie v ČR najnižšie a každým rokom sa mierne znižujú. V roku 2019 tvorili dotácie na fosílné palivá podiel 0,07 % z HDP. Viac ako polovica dotácií je využívaných práve na ropu. Rok 2019 je pre ČR priaznivý aj z hľadiska dotácií na obnoviteľné zdroje energie, ktoré prevyšovali dotácie na fosílné palivá. Podiel týchto dotácií prevyšoval hodnoty všetkých ostatných krajín EÚ-27 vid'. *Obrázok 1* (Geist, 2022)

6 Implementácia cieľa zodpovednej spotreby a výroby v Slovenskej republike

Nasledujúcou skúmanou krajinou z pohľadu dvanásteho cieľa Agendy 2030 je Slovenská republika. V danej kapitole budeme analyzovať implementáciu čiastkových cieľov udržateľnej spotreby a výroby v národných politikách SR.

Zodpovednosť za implementáciu Agendy 2030 na Slovensku je rozdelená na vnútroštátnu implementáciu pod vedením Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a medzinárodnú, ktorá je pod správou Ministerstva zahraničných vecí SR. Vnútroštátnej úrovni sa venuje strategický dokument Národné priority implementácie Agendy 2030, schválený v roku 2018. Dokument určuje šesť prioritných oblastí podstatných pre udržateľný rozvoj v kontexte Slovenska. Naším skúmaním cieľom sa zaoberá oblasť environmentálnej udržateľnej ekonomiky v globálnom prostredí a medzi hlavné výzvy patrí prechod k udržateľnému využívaniu prírodných zdrojov, smerovanie k udržateľnej spotrebe a výrobe a obehovému hospodárstvu, znižovanie dotácií problematickým odvetviam či rozvoj udržateľnej energetiky. (MIRRI SR, 2018) Aktuálnym dokumentom schváleným v roku 2020 je Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 (Slovensko 2030). Materiál môžeme považovať za aktualizovanú verziu spomínaného dokumentu, ako aj ďalších s ním súvisiacich. Obsahová stránka stratégie rozoberá medzinárodné záväzky SR udržateľného rozvoja vo všetkých troch kľúčových dimenziách. Tiež je národným plánom regionálneho rozvoja na Slovensku a slúži ako základný implementačný dokument národných priorít Agendy 2030. Keďže je pomerne novým strategickým dokumentom odráža aktuálne programové dokumenty EÚ obdobia 2021-2027 a rovnako prihliada aj na zmeny v spoločnosti ovplyvnené pandémiou Covid-19. Nadväzuje na primárny dokument Európskej komisie Európska zelená dohoda, ktorý vychádza práve z cieľov udržateľného rozvoja a rieši problematiku klimatických zmien. (MIRRI SR, 2020b) „*Slovensko 2030 definuje priority a ciele rozvoja Slovenska v troch integrovaných rozvojových programoch pokrývajúcich kľúčové oblasti rozvoja: ochrana a rozvoj zdrojov, ich udržateľné využívanie a rozvoj komúnít.*“ (MIRRI SR, 2020b) Významným dokumentom z pohľadu environmentálnej dimenzie je Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030 (Envirostratégia 2030). Materiál schválený v roku 2019 MŽP SR definuje ciele, vízie a opatrenia napomáhajúce

k zlepšeniu vývoja v budúcnosti a snaží sa nájsť riešenia ako predchádzať identifikovaným problémom životného prostredia na Slovensku. Dokument sa zameriava na široké spektrum problémov spojených so životným prostredím a pokrýva veľkú časť čiastkových cieľov nášho skúmaného cieľa udržateľnej spotreby a výroby. Týmito oblasťami sú využívanie prírodných zdrojov, emisie v ovzduší, obehové hospodárstvo, implementácia environmentálnej výchovy či udržateľnosť vo verejnom obstarávaní. (MŽP SR, 2019b)

6.1 Národné akčné plány udržateľnej spotreby a výroby v SR

Prehľadnú databázu strategických dokumentov môžeme nájsť v registri stratégií Slovenskej republiky. Nachádza sa tu celkom 335 stratégií, ktoré spadajú pod jednotlivé ministerstvá. Informačný portál rezortu životného prostredia zriadil databázu základných strategických materiálov pre oblasť životného prostredia. Dokumenty sú rozdelené podľa tém, ako je energetika, odpady či ovzdušie. Primárnymi dokumentmi nášho skúmaného cieľa je Slovensko 2030, ktorý sa venuje Agende 2030 a implementácii SDGs, a Envirostratégia 2030, ktorý sa zameriava predovšetkým na oblasť životného prostredia na Slovensku. Na úrovni EÚ Slovensko vychádza z dokumentu Európska zelená dohoda, ktorý stanovuje ciele v oblasti emisií a energetiky do roku 2030 s výhľadom až na rok 2050, kedy chce dosiahnuť klimatickú neutralitu celého kontinentu. Od daného materiálu sa odvíjajú ďalšie strategické dokumenty Slovenska, ako je Národný program znižovania emisií SR či Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021–2030. Spoločným cieľom je znižovať tvorbu znečisťujúcich látok v ovzduší a zvyšovať celkovú energetickú efektivitu z pohľadu výroby a spotreby. V oblasti odpadového hospodárstva sú implementované programy ako Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021–2025 a Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019–2025, ktoré sú navzájom prepojené a spoločne riešia celkovú problematiku odpadov. Ďalšie akčné plány a dokumenty si predstavíme pri analýze jednotlivých čiastkových cieľov na Slovensku. Z uvedených skutočností môžeme povedať, že SR aktívne implementuje plány oblastiach, ktoré sú prioritné pre cieľ udržateľnej spotreby a výroby. Na publikácii potrebných materiálov sa aktívne podieľajú všetky ministerstvá na Slovensku, no prioritnými pre náš skúmaný cieľ sú MŽP SR a MIRRI SR. Prehľad strategických dokumentov SR použitých v našej práci môžeme vidieť v Tabuľka 2.

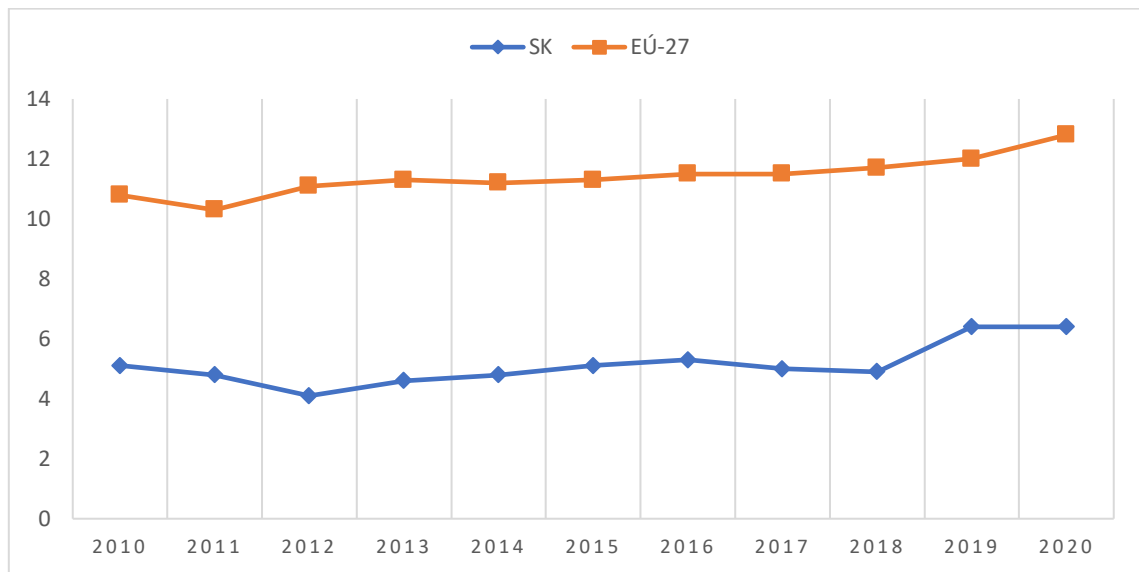
6.2 Využívanie prírodných zdrojov v SR

Problematikou efektívneho využívania prírodných zdrojov sa zaoberá Integrovaný rozvojový program 2. Udržateľné využívanie zdrojov, ktorý je súčasťou dokumentu Slovensko 2030. Cieľom programu je navrhnúť opatrenia a zmeny, ktoré transformujú národné hospodárstvo smerom k environmentálnej a sociálnej udržateľnosti ekonomiky. Hlavnou prioritou je posun k obehovému hospodárstvu na národnej i regionálnej úrovni, ktorý však vyžaduje rôzne inovácie v oblasti informačných či komunikačných technológií a budovaní inovačnej infraštruktúry zelenej ekonomiky. Daný materiál tiež sumarizuje stav ukazovateľov, ako je energetická náročnosť, podiel obnoviteľných zdrojov energie či materiálová náročnosť. (MIRRI SR, 2020b)

6.2.1 Podiel objemu produkcie druhotných surovín na priamom materiálovom vstupe v SR

Pri analýze strategických dokumentov SR sme nenašli žiadny aktuálny materiál, ktorý by sa zaoberal konkrétne oblasťou využívania a produkcie druhotných surovín. O tejto téme sa môžeme dočítať v publikácii Obehové hospodárstvo – budúcnosť rozvoja Slovenska, ktorá bola vydaná v spolupráci Slovenskej agentúry životného prostredia a MŽP SR v roku 2019. V publikácii sú opísané ciele v oblasti politiky surovín s dôrazom na druhotné suroviny a príprava nového aktualizovaného dokumentu surovinovej politiky. (MŽP SR & SAŽP, 2019)

Graf 14: Miera využívania druhotných surovín SR, 2010-2020

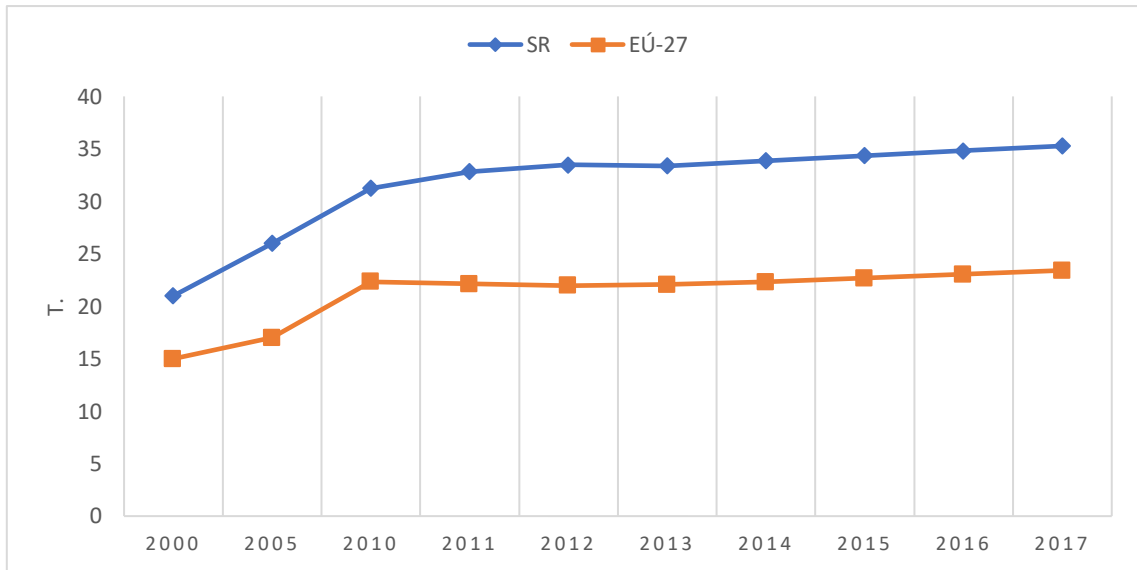

(Zdroj: [Eurostat] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_12_41/default/table?lang=en, vlastné spracovanie)

Z pohľadu miery využívania druhotných surovín môžeme vidieť výrazný rozdiel oproti priemeru EÚ-27. Slovensko výrazne zaostáva a vývoj hodnôt v danom časovom horizonte značne stagnuje. Od roku 2010 nastal percentuálny nárast o 1,3 % v porovnaní s rokom 2020, no i tak nemôžeme tento vývoj hodnotiť ako kladný, keďže je nárast minimálny. Najvyšší podiel opätovného využívania majú kovové odpady. Naopak značné rezervy sú v prípade demolačného a stavebného odpadu. Preto je potrebné sa zamerať na opätovné využívanie týchto druhov odpadu a zvyšovať efektívnosť v procese plánovania a ťažby ložísk. (MŽP SR & SAŽP, 2019)

6.2.2 Materiálová a energetická spotreba v SR

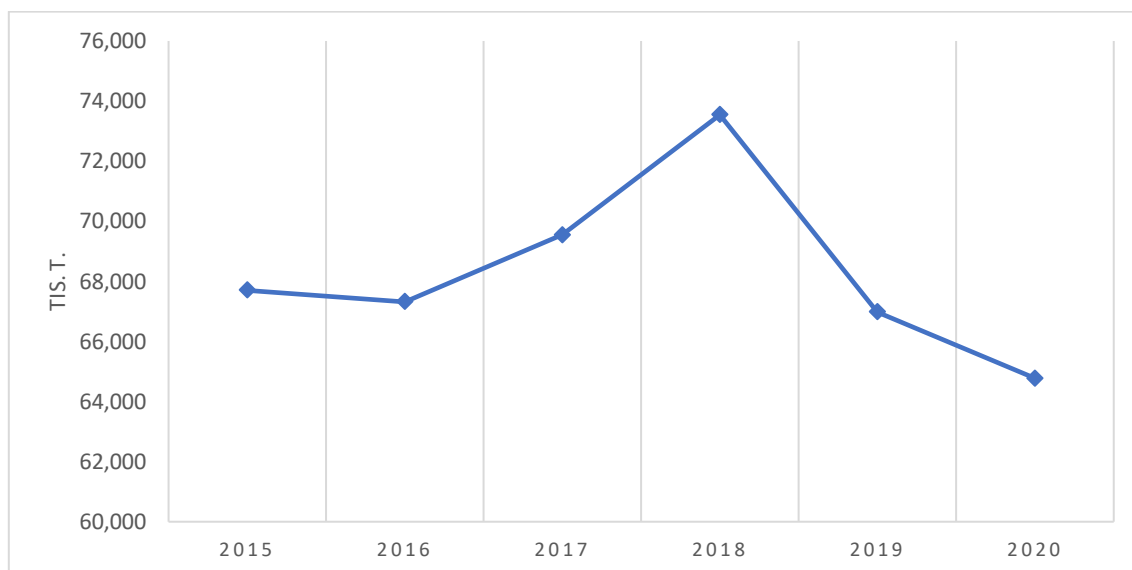
Graf 15: Materiálová stopa na obyvateľa SR (v tonách), 2000-2017

(Zdroj [OECD] https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MATERIAL_RESOURCES, vlastné spracovanie)

Rovnako ako v prípade Česka, aj v tomto prípade boli dáta dostupné len do roku 2017. Z grafu vidíme, že hodnoty materiálovej stopy na obyvateľa sú výrazne vyššie, ako je priemer EÚ-27. Výrazne zmeny hodnôt v množstve využívaných zdrojov zo strany spotrebiteľov nenastali, no i tak zaznamenávame pomalý mierny nárast. Je potrebné sa zamerať na vzdelávanie obyvateľstva z pohľadu udržateľného života, aby každý spotrebiteľ poznal hodnotu nákupných rozhodnutí a pristupoval k nim zodpovednejšie.

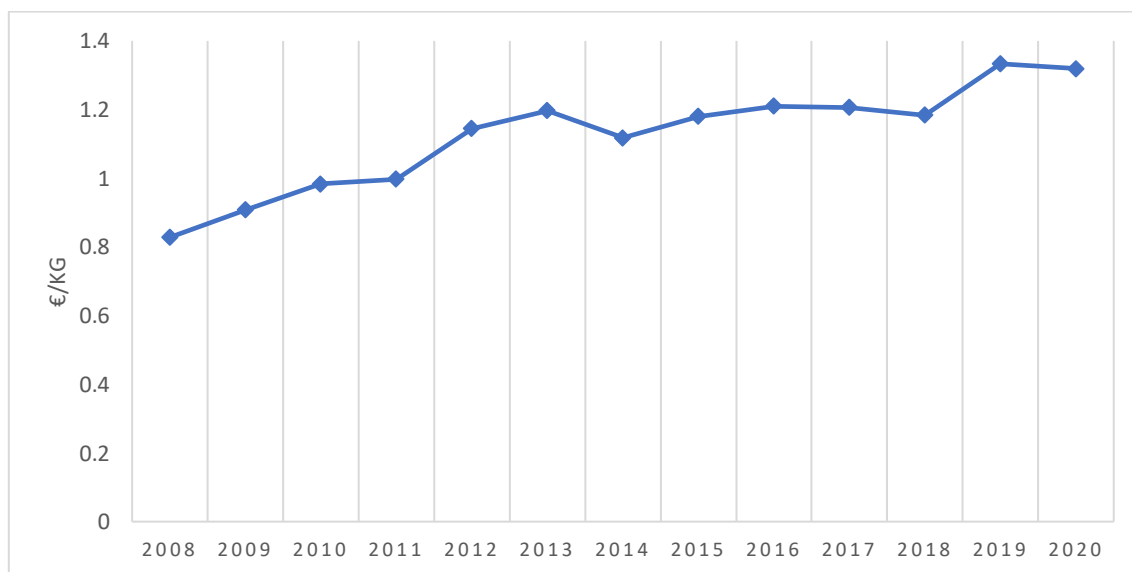
Graf 16: Celková domáca materiálová spotreba SR, 2015-2020

(Zdroj: [ŠÚ SR] http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/zp1008rs/v_zp1008rs_00_00_00_sk, vlastné spracovanie)

Najväčší podiel na domácej materiálovej spotrebe majú nerudné nerastné suroviny, ktoré tvoria viac ako 50 % z celkovej hodnoty. Domáca materiálová spotreba rástla až do roku 2018, následne bol zaznamenaný výrazný pokles. Tento pokles môže byť ovplyvnený zmenami vo výrobe či technologickým pokrokom. Pokles v nasledujúcom roku je pripisovaný, tak ako v prípade ČR, COVIDU-19.

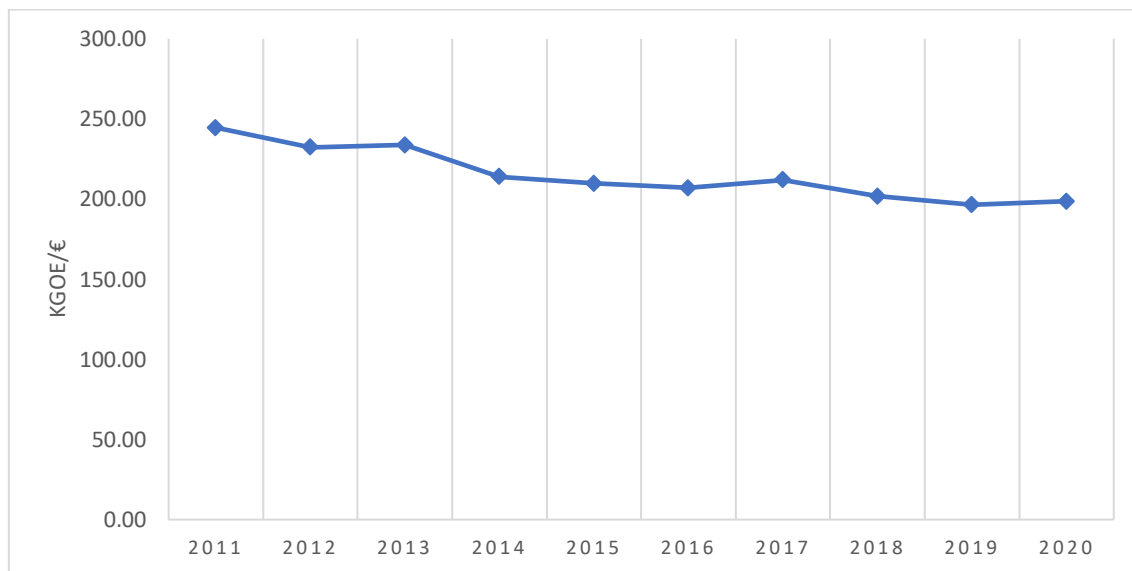
Graf 17: Materiálová produktivita SR, 2008-2020.

(Zdroj: [eurostat] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_12_20/default/table?lang=en, vlastné spracovanie)

Materiálová produktivita slovenského hospodárstva v sledovanom období výrazne vzrástla. V porovnaní s rokom 2008 celková produktivita narástla o viac ako 60 %. Tento vývoj značí, že efektivita v procese využívania materiálov vo výrobe rastie.

Graf 18: Energetická náročnosť SR, 2011-2020

(Zdroj: [Eurostat] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_30/default/table?lang=en, vlastné spracovanie)

Daný graf meria energetickú náročnosť v tonách ropného ekvivalentu (kgoe), čo je štandardizovaná jednotka na základe jednej tony ropy. Energetická náročnosť SR sa miernym tempom znižuje, čiže celková energetická produktivita rastie. Vývoj je vo výraznej miere ovplyvnený aj rozvojom obnoviteľných zdrojov energie, ktoré v roku 2020 dosiahli podiel 17 % a presiahli tak stanovený národný cieľ 14 %. Energetická náročnosť mala klesajúci trend vo všetkých sektoroch energetiky, okrem sektora domácností, kde bol zaznamenaný nárast. Najvýraznejší pokles nastal v sektore priemyslu, najmenej výrazný v doprave. Vo všeobecnosti je znižovanie energetickej náročnosti jedným z primárnych cieľov SR. (Štroffeková, 2022) Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021 – 2030, výrazne ovplyvnený cieľmi EÚ, stanovuje národné ciele v oblasti energetickej efektívnosti a podielu obnoviteľných zdrojov energie. Oblasť energetiky sa venuje aj spomínaná Envirostratégia 2030, ktorej cieľom je implementovať nástroje a opatrenia zabezpečujúce plynulý prechod na obnoviteľnú energiu. (MŽP SR, 2019b)

6.3 Redukcia plytvania potravin v SR

Plytvanie potravinami a vznik potravinového odpadu je pomerne novou témou z hľadiska výskytu v oficiálnych stratégiách a plánoch SR. Doposiaľ sa táto problematika nevyskytovala v žiadnom strategickom materiáli až do roku 2018, keď bol publikovaný spomínaný Program predchádzania vzniku odpadu. Súčasťou dokumentu je aj Akčný plán na predchádzanie plytvaniu potravinami pod zodpovednosťou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR). Plán definuje ciele a opatrenia, napomáhajúce znižovať potravinový odpad na národnej úrovni. Jedným z hlavných opatrení je zákaz skládkovania potravinového odpadu vo veľkoobchode, maloobchode či distribúcii. (MŽP SR, 2018) Na Slovensku od roku 2015 pôsobí organizácia OZ Free Food, ktorá sa ako jediná venuje cieľom zmierniť množstvo potravinového odpadu a plytvania potravin. Organizácia sa angažuje najmä v komunitných projektoch, kde sa snaží šíriť osvetu a motivovať širokú verejnosť na zmenu svojich návykov. Podľa organizácie Free Food Slovensko vyprodukuje v priemere 0,86 miliónov ton potravinového odpadu, čo predstavuje 163 kg na obyvateľa. Údaje sú však nejednotné a niektoré štatistiky uvádzajú nižšie hodnoty. Absencia spoľahlivých štatistických výsledkov a meraní plytvania potravin je jednou zo zásadných prekážok v riešení tohto problému. Najväčším producentom sú domácnosti, odkiaľ pochádza až polovica celkovej produkcie potravinového odpadu. Z uvedených faktov môžeme usúdiť, že je potrebné vyvíjať metodológie štatistických meraní, ktoré by nám podali jasnú správu o úrovni plytvania potravin. Tiež je potrebné zamerať sa na edukáciu spotrebiteľov a podporovať informovanosť o predchádzaní vzniku potravinového odpadu s dôrazom na životné prostredie. (OZ Free Food, 2021)

Tak ako na území ČR aj na Slovensku sú zriadené potravinové banky. Centrálna Potravinová banka Slovenska je mimovládnu neziskovou organizáciou a pôsobí už od roku 2005. Ich hlavným cieľom je zhromažďovať potraviny od darcov a posilať ich tým, ktorí to najviac potrebujú. Potravinová banka Slovenska vyzbierala v roku 2020 skoro 5000 ton potravin. Medzi hlavných darcov patria predovšetkým maloobchodné reťazce. (Potravinová banka Slovenska, n.d.) Spoločnosť Tesco, ktorá rovnako ako v Česku zverejňuje dáta o potravinovom odpade od roku 2017, v priebehu dvoch rokoch zredukovala potravinový odpad o 52 % prostredníctvom potravinových bánk a vývozu potravin do chovných staníc. Potravinové banky sú účinným nástrojom

redukcie plytvania potravin, vplývajú na environmentálnu, aj na sociálnu sféru, pretože potraviny putujú ľuďom v núdzi. (Tesco Stores SR,a.s., 2019)

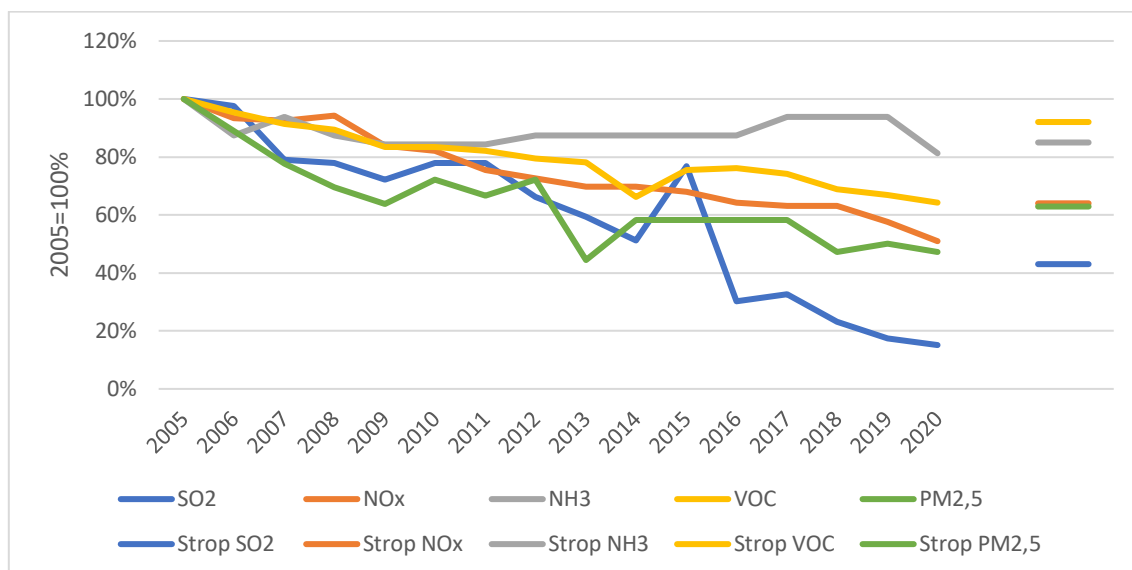
6.4 Vývoj emisií a nakladanie s nebezpečnými odpadmi v SR

Záujem SR na tvorbe právnych predpisov na podporu životného prostredia sa prejavuje vnútri tvorbou strategických dokumentov do právneho poriadku, a navonok účasťou na medzinárodných dohovoroch v oblasti životného prostredia. Slovensko participuje vo všetkých podstatných environmentálnych zmluvách, ktoré sa daného čiastkového cieľa týkajú. Bazilejský dohovor a Montrealský protokol boli prijaté už začiatkom vzniku samostatného štátu SR v roku 1993. Štokholmský dohovor a Rotterdamský dohovor boli prijaté začiatkom 21. storočia. Slovensko aktívne participuje aj na ďalších medzinárodných environmentálnych zmluvách v oblastiach životného prostredia a snaží sa tak plne integrovať medzinárodné politiky na území štátu.

6.4.1 Vývoj emisií v SR

Znižovanie tvorby emisií je jedným z prioritných cieľov Slovenska. Tejto problematike sa venuje niekoľko strategických dokumentov. Národný program znižovania emisií SR sa primárne venuje ochrane ovzdušia a znižovaniu tvorby znečisťujúcich látok, ktoré významne vplývajú na ľudské zdravie. Prijatím národných záväzkov znižovania emisií sa Slovensko zaväzuje do roku 2030 znížiť znečisťujúce látky ako SO₂ o 82 %, NO_x o 50 %, VOC o 32 %, NH₃ o 30 % a PM_{2,5} o 49 %.(MŽP SR, 2020b) Nízkouhlíková stratégia rozvoja SR do roku 2030 s výhľadom do roku 2050 sa snaží načrtnúť prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo a postupným dosiahnutím klimatickej neutrality do roku 2050 podľa Parížskej dohody. Materiál sa zameriava predovšetkým na ciele EÚ v oblasti klímy a ako ich vhodným spôsobom implementovať do politik SR. Tiež stanovuje prognózy vývoja emisií až do roku 2050. (MŽP SR, 2020c) Problematikou emisií sa zaoberá aj spomínaný Integrovaný národný energetický a klimatický plán, ktorý sa zameriava na znižovanie emisií primárne v energetickom priemysle.

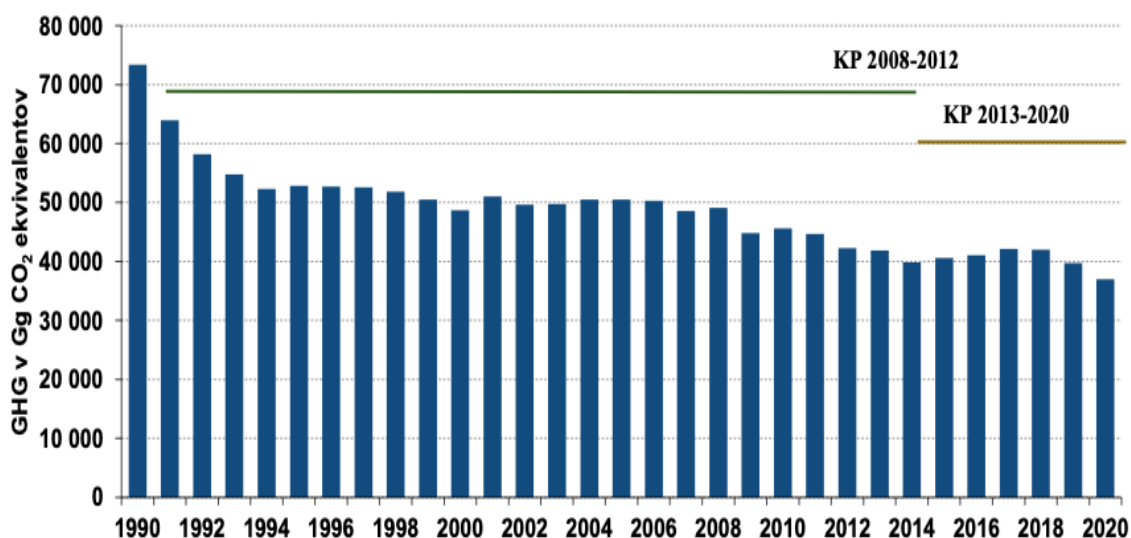
Graf 19: Vývoj emisií znečisťujúcich látok v SR, 2005-2020

(Zdroj: [SHMÚ] <https://oeab.shmu.sk/emisie/celkove/trendy.html>, vlastné spracovanie)

Emisie piatich znečisťujúcich látok v priebehu daného časového horizontu klesali. Najväčšia zmena bola zaznamenaná pri látke SO₂, ktorá v porovnaní s rokom 2005 klesla o 85 %. Môžeme si všimnúť, že v roku 2015 nastal extrémny nárast a následne v ďalšom roku pokles. Tieto emisie pochádzali zo zdroja Slovenských elektrární, ktoré v danom roku spálili dvojnásobné množstvo hnedého uhlia, vzhľadom na rekonštrukciu častí elektrárne. Preto použili v tomto roku špeciálne výnimky. Hlavnými zdrojmi látok NO_x a VOC bola doprava a vykurovanie domácností tuhými palivami, najmä drevom. Každopádne sledujeme pomerne výrazný pokles. Najmenší sledovaný pokles nastal pri látke NH₃. Oproti roku 2005 klesla takmer o 20 %. Od roku 2015 môžeme vidieť mierny nárast až do roku 2019, spôsobený zvýšeným počtom chovných zvierat a aplikáciou anorganických hnojív. Živočíšny hnoj je hlavnou kategóriou, ktorá v roku 2019 vypustila viac ako 68 % všetkého NH₃ v SR. Emisné limity, ktoré sú stanovené na roky 2020-2029, sú splnené pri každej sledovanej látke. (SHMÚ, 2021)

Graf 20: Vývoj emisií skleníkových plynov, 1990-2020

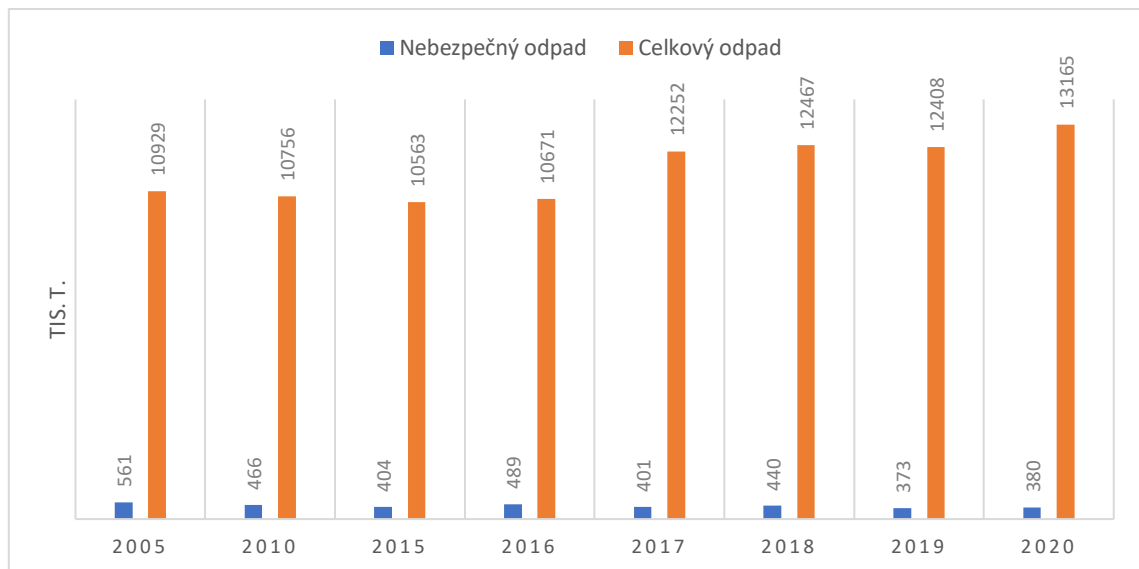
(Zdroj: [SHMÚ] <https://oeab.shmu.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=160%27,%20%27%27>, vlastné spracovanie)

Nasledujúci graf zobrazuje trend vývoja emisií skleníkových plynov v danom časovom horizonte. Hodnoty sú vyjadrené v Gg (Gigagram= Kt (Kilotona) CO₂ ekvivalentoch. Tiež sú na grafe vyznačené medzinárodné záväzky dané Kjótskym protokolom. Obidva ciele SR splnila. Emisie v roku 2020 klesli takmer o 50 % v porovnaní s rokom 1990. Výrazný pokles posledného roku bol ovplyvnený pandemiou COVID-19, rekonštrukciami a zavedenými novými technológiami v spoločnosti U.S. Steel, a.s., ktorá vyrába oceľ a je jedným z najväčších podnikov na Slovensku, preto výrazne ovplyvňuje tvorbu emisií. K znižovaniu prispeli aj Slovenské elektrárne postupným vyradovaním fosílnych palív. Účinnými boli aj implementované medzinárodné politiky v oblasti klímy. Systém obchodovania s emisiami (EÚ ETS), výrazne prispel k poklesu vyprodukovaných emisií. Z pohľadu sektorového vplyvu sa sektor energetiky najviac podieľal na tvorbe emisií. Celý sektor sa podieľal na viac než 65 % celkových skleníkových plynov, a preto má dominantné postavenie v určovaní trendu vývoja. Sektor využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesníctva (LULUFC) dlhodobo vykazuje záchyty uhlíka. V porovnaní s rokom 1990 je zaznamenaný pokles, no z pohľadu medziročných zmien značne fluktuuje. V posledných rokoch tento sektor rastie dôsledkom poklesu ťažby. Problematickým odvetvím je tiež odpadové hospodárstvo, ktoré produkuje predovšetkým emisie metánu skládkovaním odpadu. (SHMÚ, 2022)

6.4.2 Nakladanie s nebezpečným odpadom v SR

Nebezpečným odpadom, ako aj celkovým odpadom sa venujú dva významné strategické dokumenty. Prvým je Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021-2025, ktorý je aktualizáciou predošlých akčných plánov venujúcich sa problematike odpadového hospodárstva na Slovensku. Program analyzuje aktuálny stav vzniku a nakladania s odpadmi a tiež stanovuje ciele a opatrenia zvyšujúce mieru materiálového zhodnocovania odpadu a odklon od neefektívneho zneškodňovania najmä skládkovaním. Dokument je obsahovo prepojený s Programom predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019-2025, ktorého prioritou je znižovanie celkovej produkcie odpadu vo všetkých odvetviach s využitím rôznych nástrojov a opatrení. (MŽP SR, 2021)

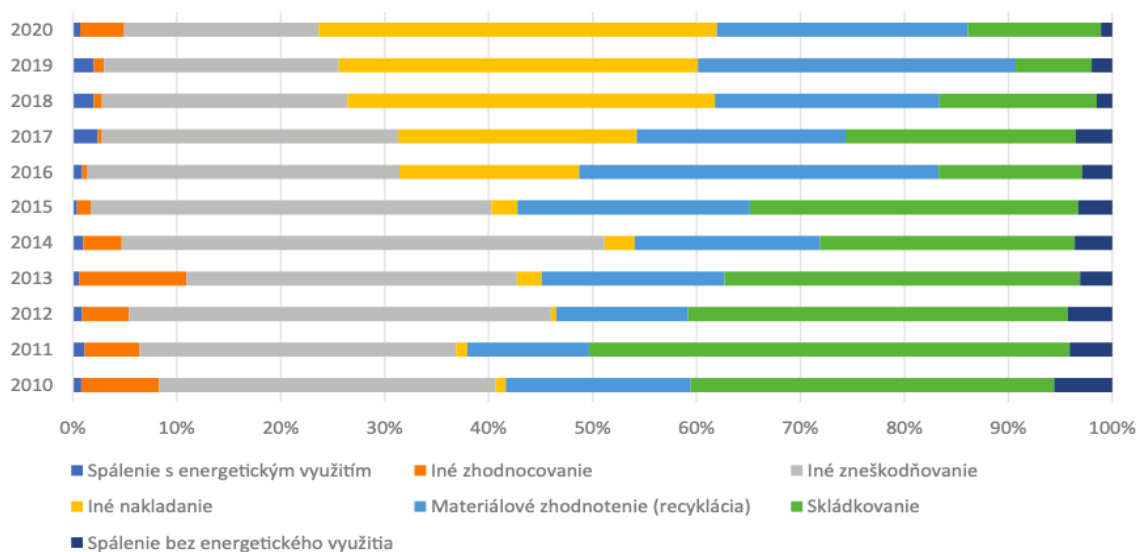
Graf 21: Produkcia celkového a nebezpečného odpadu v SR, 2005-2010

(Zdroj: [MŽP SR] <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=501>, vlastné spracovanie)

Na grafe môžeme vidieť vývoj produkcie nebezpečného odpadu v danom časovom rozmedzí v porovnaní s celkovým vyprodukovaným odpadom, kde je započítaný komunálny, nebezpečný a ostatný odpad. Hodnoty nebezpečného odpadu majú priaznivý vývin a každým rokom sa znižovali. V roku 2020 tvoril podiel iba menej ako 3 % z celkového odpadu. Na tvorbe sa najviac podieľali odpady z chemikálií, ktoré tvorili viac ako 50 % z celkového vzniku. Druhé najväčšie zastúpenia majú odpadové oleje a produkcia stavebného odpadu. (MŽP SR, 2021)

Graf 22: Nakladanie s nebezpečným odpadom v SR, 2010-2020

(Zdroj: [MŽP SR, SAŽP] <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/11203.pdf>)

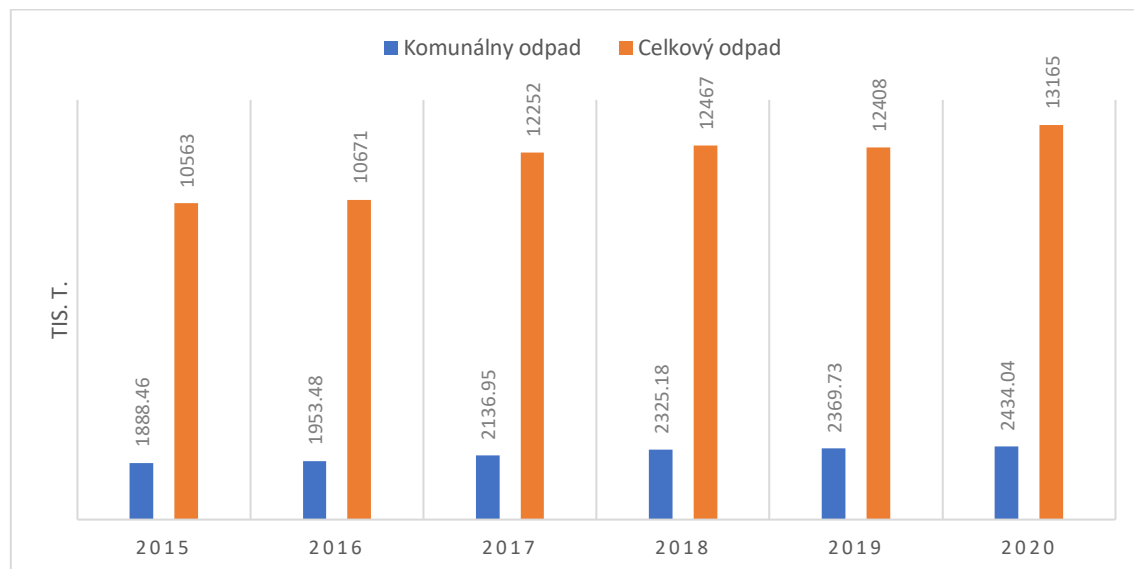
Daný graf 22 zobrazuje spôsoby nakladania s nebezpečným odpadom v podielovom členení. Pozitívny trend môžeme sledovať pri skládkovaní. V poslednom sledovanom roku sa miera tohto spôsobu nakladania oproti roku 2010 znížila takmer dvojnásobne. Avšak v poslednom sledovanom období nastal mierny medziročný nárast. Pokles nastal aj pri spaľovaní a inom zneškodňovaní. Spôsob nakladania s recykláciou mal premenlivý vývoj. V roku 2020 nastal pokles o viac ako 6 %, no v porovnaní s rokom 2010 miera recyklácie narástla. Pod kategóriou iné zhodnocovanie si môžeme predstaviť predovšetkým energetické využitie, ktoré v roku 2020 tvorilo menej ako 5 %. Od roku 2016 sme zaznamenali prudký nárast kategórie iné nakladanie, ktorá v roku 2020 tvorí najväčší podiel zo spôsobov nakladania. Podľa Správy o stave životného prostredia SR z roku 2020 je tento nárast pravdepodobne spôsobený legislatívnymi zmenami v roku 2016, keď boli zavedené nové označenia kódov pre nakladanie s odpadmi, čo značne zhoršilo vysledovateľnosť tokov odpadov. (MŽP SR & SAŽP, 2020)

6.5 Nakladanie s komunálnym odpadom v SR

Kategória komunálneho odpadu je jednou z priorit oboch strategických dokumentov v oblasti odpadov. Program predchádzania vzniku odpadu navrhuje konkrétne opatrenia podpory znižovania množstva zmesového odpadu. Jedno z opatrení navrhuje podporu spätného odberu odpadov pomocou zálohových systémov. Toto opatrenie sa aktuálne premietlo do praxe a od 1.1.2022 bol na území

Slovenska prístupný systém zálohovania plastových fliaš a plechoviek. Hlavným cieľom je predovšetkým znižovať množstvo plastového odpadu. Program odpadového hospodárstva má za cieľ zvýšiť mieru recyklácie komunálneho odpadu až na úroveň 60 % do roku 2025. (MŽP SR, 2018)

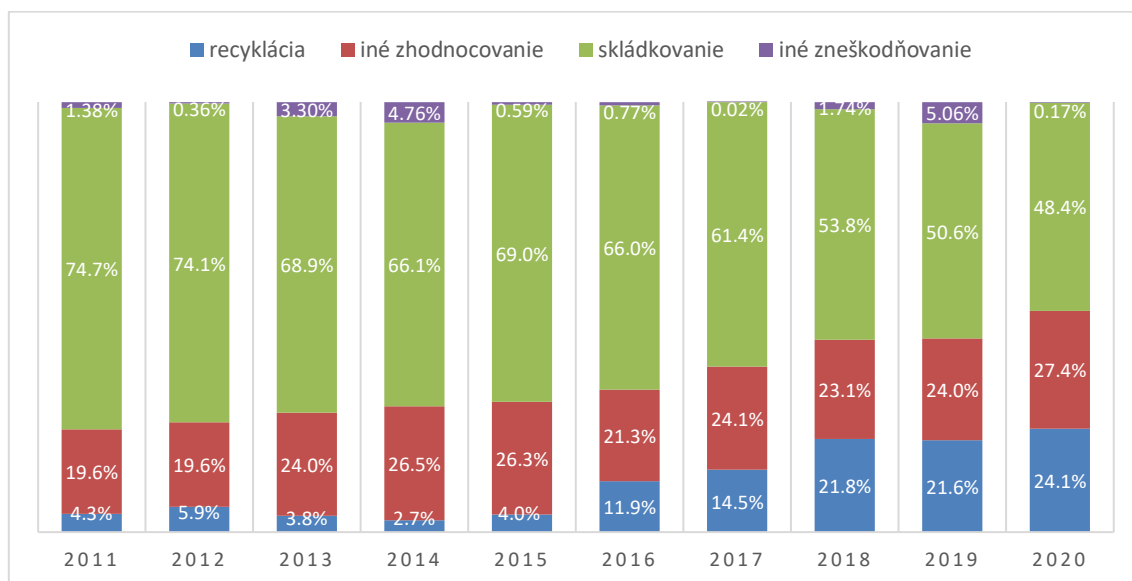
Graf 23: Produkcia celkového a komunálneho odpadu v SR, 2015-2020

(Zdroj: [MŽP SR, SAŽP] <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/11203.pdf>, vlastné spracovanie)

Komunálny odpad tvorí v priemere 18 % celkového odpadu. V každom sledovanom roku narástol o niekoľko tisíc ton. V porovnaní s roku 2015 narástol o viac ako 20 %.

Graf 24: Nakladanie s komunálnym odpadom v SR, 2011-2020

(Zdroj: [ŠÚ SR])

http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/zp1005rs/v_zp1005rs_00_00_00_sk_vlastne_spracovanie)

Na danom grafe môžeme vidieť percentuálny podiel kategórií nakladania s komunálnym odpadom v daných časovom období. Pre našu analýzu podstatná kategória recyklácia, a teda materiálové využitie, má priaznivý trend a od roku 2015 stúpila o 20 %. Napriek pozitívnemu vývoju je tempo nárastu stále nedostatočné. Na rok 2025 je stanovený cieľ recyklácie na úroveň 55 %. Zhodnocovanie iného typu tvorilo v roku 2020 viac ako 27 %. Do tejto kategórie sa radí energetické využitie či zhodnocovanie kompostovaním a inými spôsobmi. Tiež sme zaznamenali značný pokles skládkovania zmesového odpadu. Oproti roku 2015 sa množstvo odpadu na skládkach znížilo o viac ako 25 %. No je potrebné naďalej rozvíjať ciele a opatrenia odpadového hospodárstva, keďže na skládkach stále končí pomerne vysoký podiel celkového komunálneho odpadu.

6.6 Informovanosť o udržateľnosti vo veľkých podnikoch SR

Rovnako ako ČR aj Slovensko sa v oblasti nefinančného výkazníctva o udržateľnosti veľkých firiem riadi Európskou smernicou o nefinančnom reportingu, ktorej aktualizácia nadobudne účinnosť od roku 2023 a po novom sa bude týkať omnoho väčšieho množstva podnikov na Slovensku. Úprava smernice reaguje predovšetkým na Európsku zelenú dohodu ako plán transformácie hospodárstva EÚ v záujme udržateľnej budúcnosti. Väčšina veľkých firiem na Slovensku pôsobí v odvetviach automobilového priemyslu, energetiky, hutníctva a maloobchodu. Tieto odvetvia sa

z pohľadu ich činnosti radia medzi vysoko rizikové z hľadiska negatívnych dopadov na životné prostredie. Preto je mimoriadne dôležité, aby podniky pravidelne publikovali informácie o udržateľnosti a získali prehľad o tom, ako firma funguje, čo je potrebné zlepšiť a kde stratégia nie je nastavená správne. (Nadácia Pontis, 2021)

Spoločnosť Slovnaft je jedinou rafinériou na Slovensku a svojou činnosťou výrazne ovplyvňuje životné prostredie. Slovnaft publikuje na svojej stránke každoročné výročné správy už roku 1998. Súčasťou správy je oblasť ochrany životného prostredia, kde môžeme nájsť informácie o ochrane ovzdušia, vôd či nakladaní s odpadmi. Spoločnosť sa v správe snaží predovšetkým zhrnúť kroky a zmeny, ktoré v danom roku podnikli, a podať obraz o stave základných ukazovateľov životného prostredia, ako je medzročný pokles emisií či vyprodukovaného odpadu. Firma si stanovila strategické ciele udržateľného rozvoja, ktoré sa dotýkajú environmentálnej aj sociálnej dimenzie. (Slovnaft, a.s., 2021) Ďalšou veľkou spoločnosťou je U.S. Steel Košice, ktorú sme spomínali pri problematike emisií. Tento podnik svojou činnosťou významne ovplyvňuje vývoj množstva emisií na Slovensku. Spoločnosť vydáva mesačné správy, ktoré obsahujú podrobný prehľad nameraných hodnôt všetkých látok znečisťujúcich ovzdušie a vodu. Hodnoty emisií sú porovnávané so stanovenými limitmi, a tak má spoločnosť prehľad o tom, či sú všetky vypúšťané emisné látky v súlade so stanovenými reguláciami a smernicami. (U.S. Steel Košice, s.r.o., 2022) V oblasti maloobchodu sa napríklad firma Lidl aktívne snaží chrániť klímu predajom klimaticky neutrálnych produktov. Táto ochrana funguje na princípe kompenzácie emisií predávaných výrobkov, a to podporou certifikovaných projektov na ochranu klímy, ktoré majú pozitívny dopad na životné prostredie a spoločnosť. Konkrétne ide o výsadbu stromov, zabezpečenie pitnej vody či výstavby zelených elektrární primárne v rozvojových krajinách. (Lidl SR, v.o.s., n.d.)

Z analýzy výročných správ a reportov súvisiacich s udržateľným rozvojom najväčších firiem na Slovensku, môžeme usúdiť, že spoločnosti aktívne publikujú informácie ohľadom udržateľnosti a aktívne formujú stratégie spojené s minimalizáciou dopadov na životné prostredie.

6.7 Zodpovedné verejné obstarávanie v SR

Zodpovednosť v obstarávaní verejných zákaziek je jednou z kľúčových priorít ústredných strategických dokumentov Envirostratégia 2030 a Slovensko 2030. Podľa daných dokumentov chce Slovensko do roku 2030 zabezpečovať zeleným

verejným obstarávaním aspoň 70 % z celkovej hodnoty verejného obstarávania. (MŽP SR, 2019b) Na podnet vývoja legislatívnych a technologických zmien zeleného verejného obstarávania v EÚ a v SR bol MŽP SR vypracovaný Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2016-2020, a schválený vládou v roku 2016. Na národnej úrovni je to v poradí už tretí akčný plán zaoberajúci sa záväzkami krajiny implementovať nástroje udržateľnosti pri tvorbe verejných zákaziek. Strategickým cieľom akčného plánu je dosiahnuť 50 % podiel uskutočnených zelených verejných zákaziek orgánmi štátnej správy. Národný akčný plán špecifikuje 12 skupín produktov, na ktoré sa podľa kritérií vytvorených EÚ vzťahuje udržateľné obstarávanie. Skupiny zahŕňajú napríklad kopírovací papier so zameraním na recykláciu, kancelárske IT zariadenia a znižovanie ich energetickej spotreby či dopravné prostriedky so zámerom znižovania emisií a energetickej úspornosti. (Úrad pre verejné obstarávanie SR, 2021) V súvislosti so sledovaním pokroku vývoja zeleného verejného obstarávania boli publikované informačné správy o implementácii akčného plánu v rokoch 2017 a 2018. V rámci monitoringu boli oslovené verejné inštitúcie SR prostredníctvom dotazníkového prieskumu. Úroveň implementácie udržateľných zákaziek bola hodnotená pomocou dvoch indikátorov, ktoré sledovali počet udržateľných zákaziek a ich celkovú hodnotu v peňažných jednotkách. Podľa poslednej publikovanej správy z roku 2018 sa Slovensku nepodarilo dosiahnuť cieľ 50 % podielu uskutočnených zelených verejných zákaziek. Medzi hlavné problémy patrila nízka návratnosť vyplnených dotazníkov a finančné obmedzenia vo verejnej správe, kde stále pretrvávajú preferencie necertifikovaných environmentálnych výrobkov a služieb, ktoré sú cenovo dostupnejšie a držia si na trhu dominantné postavenie. Ak teda chce Slovensko naplniť cieľ akčného plánu, musí zefektívniť spôsob monitorovania a vo všeobecnosti udržateľnosť vo verejnom obstarávaní rozvíjať ako dostupný a ľahko aplikovateľný nástroj, ktorý poskytne významné benefity a ovplyvní preferencie tovarov a služieb vo verejnom obstarávaní. (MŽP SR, 2019a)

6.8 Vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja v SR

Dokument Envirostratégia 2030 zhodnocuje stav environmentálneho vzdelávania na Slovensku ako dlhodobo podceňovanú spoločenskú potrebu. Povedomie o problematike životného prostredia a udržateľného rozvoja je nedostatočné a len malá časť občanov sa aktívne zapája do iniciatív zlepšujúcich kvalitu života v krajine. (MŽP SR, 2019b) Ústredným dokumentom environmentálnej osvetly a vzdelávania je

aktuálna Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025. Hlavným cieľom koncepcie je vytvoriť taký systém environmentálnej výchovy, ktorý pokryje vzdelávanie všetkých cieľových skupín s využitím inovatívnych nástrojov so zachovaním podstaty udržateľného rozvoja. Ďalej stanovuje čiastkové ciele, opatrenia a aktivity, ktoré je nutné implementovať do praxe v záujme úspešného rozvoja environmentálneho vzdelávania. Strategický dokument rozlišuje dva typy environmentálneho vzdelávania. Formálny typ environmentálneho vzdelávania zabezpečujú školské zariadenia a jeho koordinátorom je rezort školstva. Cieľom je skvalitniť environmentálnu výchovu na školách a vzdelávať žiakov už vo veľmi skorom veku, keďže deti si ešte nevytvorili negatívne návyky poškodzujúce životné prostredie. Ďalším typom je neformálne vzdelávanie, ktoré zahŕňa rôzne vzdelávacie aktivity mimo školských zariadení a sústreďuje sa aj na edukáciu manažérov firiem a širokej verejnosti. Súčasťou sú rôzne poradenstvá, kampane, strediská či regionálne projekty. (MŽP SR, 2015) Neformálny typ environmentálnej výchovy zabezpečuje MŽP SR prostredníctvom organizácií, ako je napríklad Slovenská agentúra životného prostredia. Agentúra zriadila stredisko environmentálnej výchovy Dropie, ktoré je hlavným centrom praktického environmentálneho vzdelávania. Tiež sú na Slovensku organizované rôzne podujatia a akcie zamerané na informovanosť v oblastiach, ako je udržateľný rozvoj či ochrana životného prostredia. Takýmto témam sa napríklad venuje festival Ekotopfilm, ktorý je každoročne organizovaných v mnohých slovenských mestách, kde sú premietané najnovšie dokumentárne filmy a informujú o problematike, ako je nadmerná spotreba, neúcta k prostrediu či negatívne vplyvy ľudskej činnosti a priemyslu. Ďalej na Slovensku pôsobia environmentálno-výchovné organizácie s názvom Špirála, ktoré sú sieťou organizácií a zabezpečuje environmentálnu výchovu a vzdelanie na celoštátnej úrovni. (MŽP SR, 2020d)

6.9 Rozvojová pomoc z pohľadu udržateľnej spotreby a výroby SR

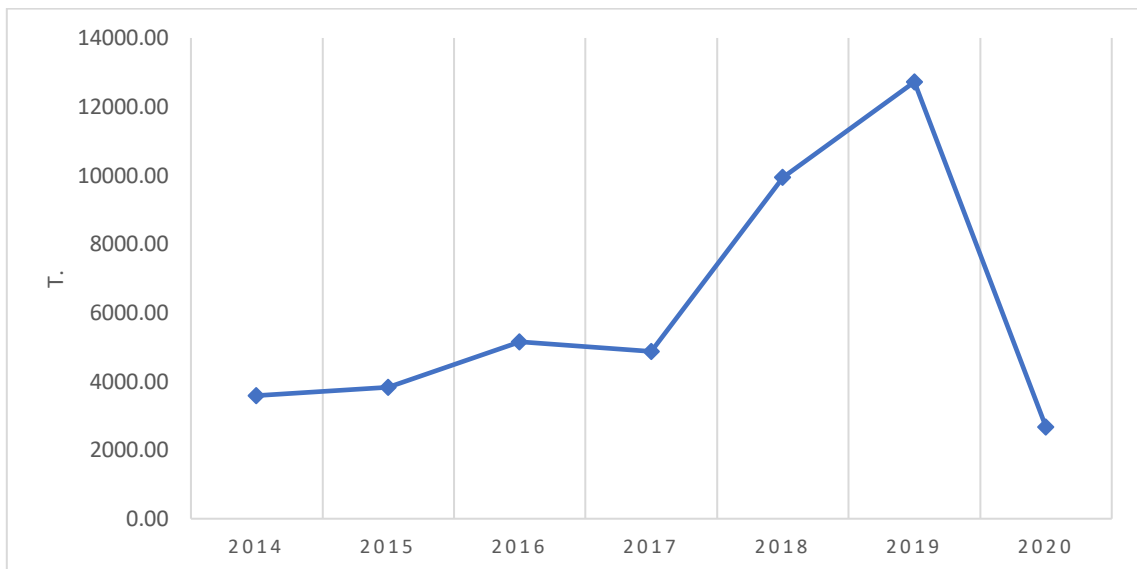
V nadväznosti na napĺňanie záväzkov Agendy 2030 v oblasti rozvojovej spolupráce a pomoci slovenská vláda schválila v roku 2019 strategický dokument Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roku 2019-2023. Táto stratégia hovorí o základných princípoch, cieľoch a východiskách rozvojovej spolupráce na Slovensku. Dokument definuje šesť sektorových oblastí, ktoré sú prioritou oficiálnej rozvojovej pomoci. Dané sektory sa zameriavajú na vzdelanie, zdravie, verejnú správu, udržateľné využívanie zdrojov, infraštruktúru či podporu trhového prostredia. Každá zo

sektorových priorit pokrýva súvisiace SDGs Agendy 2030. Náš skúmaný cieľ udržateľná spotreba a výroba sa v prioritných oblastiach strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce nenachádza. Nachádzajú sa tu súvisiace ciele, ako je udržateľná a čistá energia a udržateľné mestá a komunity. Realizáciu implementácie rozvojovej pomoci zabezpečuje Slovenská agentúra pre rozvojovú spoluprácu, ktorá svojou činnosťou napomáha plneniu projektov v rozvojových krajinách a cieľov agendy. Jej koordinátorom je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Teritoriálne je rozvojová spolupráca SR realizovaná v regiónoch ako západný Balkán, Afrika, Afganistan, Blízky východ a európske východné krajiny. Ako sme už avizovali, žiadny z aktuálnych rozvojových projektov priamo nesúvisí s napĺňaním nášho skúmaného cieľa. Slovensko sa v oblasti rozvojovej pomoci orientuje predovšetkým na sociálne ciele, ako je chudoba, zdravie či vzdelanie v rozvojových krajinách. (MZVEZ SR, 2019)

6.10 Monitorovanie udržateľnosti cestovného ruchu v SR

Cestovný ruch je jednou z odvetvových štatistík Slovenského štatistického úradu. V tejto sekcii môžeme nájsť štatistické údaje o ubytovacích zariadeniach, počte prenocovaní, účasť návštevníkov na jednotlivých druhoch cestovného ruchu či hodnoty tržieb cestovného ruchu na Slovensku. Ukazovatele sa primárne zameriavajú na ekonomickú sféru vývoja tohto odvetvia. Z uvedených údajov môžeme nepriamo určiť vplyv cestovného ruchu na životné prostredie, napríklad frekventovanosťou návštevníkov v určitých turistických územiach, avšak ani z jedného ukazovateľa nedokážeme vyvodit', aký priamy vývoj nastal v odvetví z hľadiska udržateľného rozvoja. Informačný rezortný portál MŽP SR vykazuje štatistické merania indikátorov cestovného ruchu vo vzťahu k životnému prostrediu. Indikátory zahŕňajú náročnosť sektora na zdroje a prírodné prostredie, kde sú vykonávané merania v oblasti narušovania pôdy vplyvom cestovného ruchu, počet ohrozených chránených území či produkcia odpadov z cestovného ruchu. Tiež sú sem zaradené indikátory politického, ekonomického a sociálneho aspektu ako environmentálne certifikácie či náklady na ochranu životného prostredia. (Informačný portál rezortu MŽP SR, 2022)

Graf 25: Produkcia odpadov v stravovacích a ubytovacích zariadeniach SR, 2014-2020

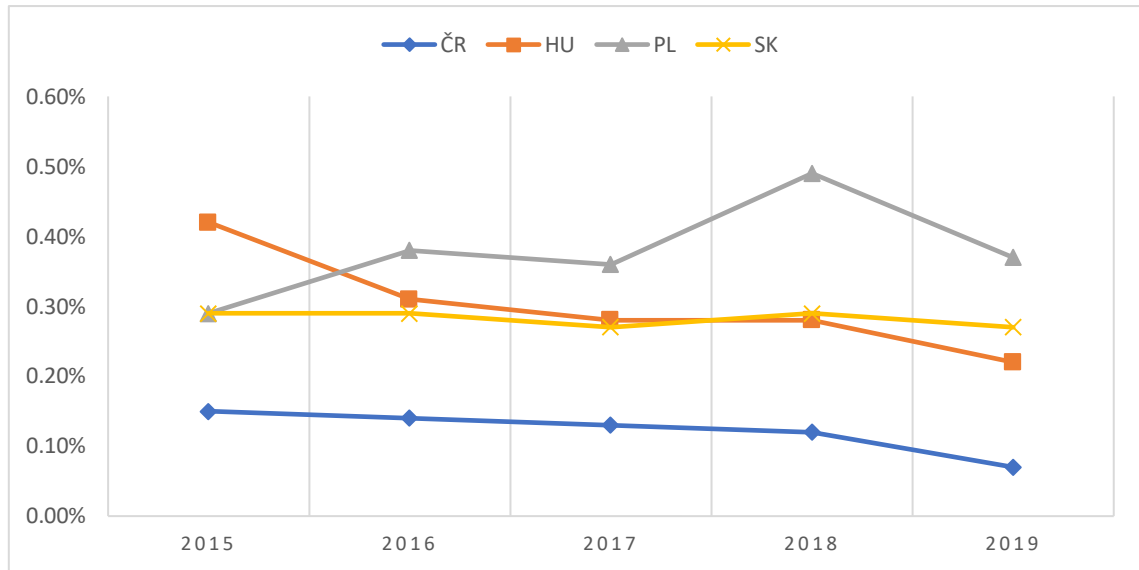

(Zdroj: [MŽP SR] <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=682>, vlastné spracovanie)

Najviac relevantný ukazovateľ pre náš skúmaný cieľ je vývoj produkcie odpadov v ubytovacích, stravovacích zariadeniach. Podľa informačného portálu odvetvie cestovného ruchu neprodukuje vysoké množstva odpadov v porovnaní s inými. Avšak výkyvy počas sezónnych období sú pomerne výrazné a vyžadujú si vysokú úroveň infraštruktúry a manažmentu. Množstvo produkovaného odpadu v ubytovacích a stravovacích službách v priebehu časového horizontu narastalo. V roku 2020 došlo k poklesu produkcie odpadu o viac ako 60 %. No tento vývoj bol vo všeobecnosti ovplyvnený príchodom pandémie COVIDU-19. (Informačný portál rezortu MŽP SR, 2022)

6.11 Dotácie na fosílna palivá v SR

Graf 26: Podiel dotácií fosílnych palív na HDP krajiny, 2015-2019

(Zdroj: [OUR WORLD IN DATA] <https://ourworldindata.org/grapher/fossil-fuel-subsidies-gdp?tab=chart®ion=Europe&country=SVK~HUN~POL~CZE>, vlastné spracovanie)

V prípade znázornenia vývoja dotácií na fosílna palivá v SR použijeme identický graf ako pri ČR. Podiel dotácií na Slovensku v danom časovom horizonte má stagnujúci vývoj. Nie je zaznamenaný žiadny nárast ani pokles. Veľká časť dotácií smeruje práve do banského priemyslu. Slovensko podporuje ťažbu hnedého uhlia aj prostredníctvom taríf, ktoré zaplatí každý spotrebiteľ elektrickej energie. V súčasnosti je problematické tieto dotácie znižovať, keďže len v Hornonitrianskom regióne na území západného Slovenska pracuje v banskom odvetví 4000 pracovníkov. (Szalai, 2018) Z pohľadu dotácií na obnoviteľné zdroje energie Slovensko značne zaostáva. Patrí medzi pätnásť krajín EÚ, ktorých dotácie na fosílna palivá sú vyššie než na obnoviteľné zdroje energie vid'. *Obrázok 1*

7 Diskusia

V záverečnej diskusii našej práce si zhodnotíme výsledky analýzy implementácie cieľa udržateľnej spotreby a výroby v krajinách Českej a Slovenskej republiky, s dôrazom na porovnanie daných krajín z hľadiska zohľadňovania a napĺňania čiastkových cieľov. V teoretickej časti práce sme si vysvetlili význam a podstatu termínu trvalo udržateľný rozvoj. Oboznámili sme sa s obsahom ústredného dokumentu Agendy 2030 spolu s cieľmi udržateľného rozvoja a predstavili si obsahovú stránku nášho skúmaného cieľa zodpovedná spotreba a výroba z pohľadu čiastkových cieľov a im priradeným indikátorom, ktoré sme jednotlivo v praktickej časti práce analyzovali. Teraz sa pozrieme na výsledky analýzy cieľa v Českej a Slovenskej republike a porovnáme obe krajiny. Zrekapitulujeme si čiastkové ciele, ktoré vykazujú najväčšie rozdiely v prístupe k udržateľnej spotrebe a výrobe.

Prvý čiastkový cieľ zodpovednej spotreby a výroby sa zaoberá počtom akčných plánov implementovaných do národných politík daných krajín. Akčné plány, vo všeobecnosti nazývané strategické dokumenty, boli primárnym zdrojom našej analýzy, a preto bolo potrebné poznať obsahovú podstatu každého, ktorý s našou prácou súvisel. Z pohľadu implementácie strategických materiálov Slovensko a Česko pravidelne publikuje a aktualizuje potrebné stratégie, programy či plány súvisiace s našim cieľom. Obe krajiny majú podobnú štruktúru vytvárania strategických plánov a zastrešujú dokument Agendy 2030 aj implementáciu cieľov udržateľného rozvoja. Vytvárajú a implementujú strategické dokumenty oblastí súvisiacich s našim analyzovaným cieľom. Jediným rozdielom je absencia dokumentu zameraného na politiku druhotných surovín v Slovenskej republike. Česká republika takýto dokument implementovala v roku 2018 a veľmi výrazným spôsobom prispel k osvojeniu obehového hospodárstva či udržateľného využívania nerastných surovín vo výrobe. Preto je potrebné, aby bol takýto dokument zaradený aj do národných politík Slovenska.

Z pohľadu druhého cieľa využívania prírodných zdrojov najväčšie rozdiely nastali v prípade miery využívania druhotných surovín. Česká republika je značne popredu a miera recyklovaného materiálu vo výrobe bola v roku 2020 vyššia o viac ako polovicu v porovnaní so Slovenskom. Tento rozdiel je možno pripisovať práve absencii spomínanej Politiky druhotných surovín na území SR. Výrazný rozdiel sme zaznamenali aj v prípade materiálovej stopy na obyvateľa. Slovenskí spotrebitelia vykazujú výrazne

vyššiu spotrebu materiálov, ako je to v prípade Česka. Avšak tento ukazovateľ nie je pre našu analýzu relevantný práve kvôli neaktuálnym štatistickým dátam, ktoré boli dostupné len do roku 2017. S presnosťou teda nevieme povedať, aký vývoj má indikátor v súčasnosti.

Tretí čiastkový cieľ rieši problematiku potravinového odpadu. Podľa našej analýzy Slovensko vyprodukuje až dvojnásobok potravinového odpadu na obyvateľa v porovnaní s Českom. Tieto údaje sú však nejednotné a v oboch krajinách je meranie plytvania potravinami značne problémové. Ešte stále nie sú vyvinuté spoľahlivé štatistické nástroje, ktoré by nám priniesli presné výsledky. I keď sa hodnoty rôznych štatistík líšia, vo všeobecnosti všetky vykazujú vyššie hodnoty v prípade SR. Hlavným dôvodom môže byť neznalosť spotrebiteľov, ktorí nerozumejú termínom ako spotrebujte do.. alebo minimálna trvanlivosť do... (Iveta Křížová, 2019) Takýmto spôsobom vzniká zbytočný odpad, ktorému je možné predísť informovanosťou a edukáciou.

Dôležitou oblasťou našej práce bola analýza vývoja emisií znečisťujúcich látok a skleníkových plynov. Problematika znižovania emisií sa radí medzi prioritné záväzky ČR a SR. Vývoj emisií znečisťujúcich látok mal klesajúci trend a v oboch krajinách boli dodržané emisné stropy k poslednému nameranému roku. Znižovalo sa aj množstvo emisií skleníkových plynov. Tak ako v prípade Česka aj na Slovensku bol najväčším producentom emisií sektor energetiky. Jediný rozdiel sme zaznamenali v prípade sektoru LULUCF, ktorý na Slovensku vykazoval v priebehu celého analyzovaného časového obdobia záporné hodnoty. Biosféra danej krajiny je schopná zachytávať uhlík a tak znižovať celkové množstvo emisií skleníkových plynov. V prípade Česka je tento vývoj menej priaznivý a v posledných rokoch začal sektor vykazovať kladného hodnoty, čiže rôzne zásahy do prírody spôsobujú zvyšovanie celkového množstva emisií.

Oblasť odpadového hospodárstva je ďalšou ústrednou problematikou ČR a SR. Hlavnými cieľmi oboch krajín je znížiť celkovú tvorbu odpadu aj množstvo skládkovaného odpadu a zvýšiť celkové materiálové využitie. Podiel nebezpečného odpadu na odpade celkovom tvorí v krajinách menej ako 5 %. V spôsobe nakladania s nebezpečným odpadom sme zaznamenali najväčší rozdiel v kategórii skládkovanie. Hoci Slovensko od roku 2011 výrazne znížilo podiel skládkovania nebezpečného odpadu v porovnaní s Českom sú tieto hodnoty stále skoro 3-násobne vyššie. Vývoj komunálneho odpadu mal v oboch prípadoch podobný rastúci priebeh. Vývoj nakladania s komunálnym odpadom bol medzi krajinami najviac odlišný

z pohľadu zhodnocovania odpadu. Česká republika k poslednému roku 2020 recyklovala okolo 40 % celkového komunálneho odpadu a 12 % bolo energeticky využitých. Miera recyklácie na Slovensku je výrazne nižšia s podielom 24 %. Avšak kategória iného zhodnocovania, kam patrí energetické zhodnocovanie a kompostovanie odpadu, vykazuje hodnoty viac ako 27 %. V prípade oboch krajín je zhodnotených 50 % celkového komunálneho odpadu, avšak našim hlavným zámerom bolo sledovať mieru recyklovaného odpadu, kde jasne vedie ČR.

Z hľadiska čiastkového cieľa rozvojovej spolupráce sme analyzovali úroveň angažovanosti ČR a SR v medzinárodnom prostredí v oblasti rozvojovej pomoci so zameraním na udržateľnú spotrebu a výrobu. Obe krajiny prejavujú aktívnu iniciatívu pomoci rozvojovým krajinám. Hlavný rozdiel je v tom že, Česká republika zaraďuje náš skúmaný cieľ medzi prioritné a vytvára rôzne rozvojové projekty, ktorých predmetom je práve udržateľná spotreba a výroba. Primárne sú projekty zamerané na problematiku využívania prírodných zdrojov a energetiky. Naopak Slovenská rozvojová pomoc sa téme udržateľnej spotreby a výroby nevenuje a ani tento cieľ nezaraďuje medzi prioritné. Zmienku o ňom sme nenašli ani v samotnom strategickom dokumente rozvojovej spolupráce SR. Slovenská republika uskutočňuje rozvojové projekty s tematikou iných SDGs, no nie s naším skúmaným.

Monitoring udržateľnosti v cestovnom ruchu je pomerne neznámou problematikou oboch krajín. V rámci našej analýzy sme neevidovali žiadne strategické dokumenty, ktoré by rozvíjali nástroje monitoringu či navrhovali opatrenia efektívneho získavania dát ohľadom vplyvu cestovného ruchu na životné prostredie. Česká republika využíva satelitné účty, ktoré monitorujú základné ekonomické ukazovatele, ako je spotreba rôznych druhov cestovného ruchu, zamestnanosť, či podiel odvetvia na hrubom domácom produkte ČR. Vo všeobecnosti teda Česko meria predovšetkým ekonomickú výkonnosť cestovného ruchu na národnej a regionálnej úrovni. Indikátory týkajúce sa udržateľnosti v cestovnom ruchu sme pri analýze nenašli. Rovnako ako ČR aj Slovenská republika sleduje základné ekonomické ukazovatele cestovného ruchu. Mimo nich samotný rezort MŽP SR zverejňuje na svojom informačnom portáli ukazovatele, ktoré prepájajú odvetvie cestovného ruchu a životného prostredia. Indikátory merajú napríklad vplyvy turizmu na kvalitu vôd a pôdy, produkciu odpadov v službách či náklady na ochranu životného prostredia v cestovnom ruchu. V porovnaní s Českom, má Slovensko integrovaných niekoľko monitorovacích nástrojov, ktoré dokážu zhodnotiť aktuálny stav

vplyvu cestovného ruchu na životné prostredie a podľa vývoja situácie implementovať také opatrenia, ktoré podporujú udržateľnosť v danom odvetví.

Zásadné rozdiely sme zaznamenali aj v prípade vývoja dotácií na fosílna palivá. V rámci daného čiastkového cieľa sme analyzovali vývoj podielu dotácií fosílnych palív na HDP krajín a porovnávali sme Česko, Slovensko spolu s Maďarskom a Poľskom. V ČR bol podiel dotácií na HDP k poslednému sledovanému roku v porovnaní so Slovenskom viac ako 2-násobne nižší. Rovnako sme sa pozreli aj na dotácie obnoviteľných zdrojov energie. Aj v tomto prípade Česko vykazuje oveľa priaznivejšie hodnoty a podielovo prevyšujú dotácie na fosílna palivá. Slovensko sa v tejto oblasti radí medzi krajiny, ktorých dotácie na fosílna energia sú vyššie než na obnoviteľné zdroje.

Ako môžeme vidieť Slovensko a Česko sa odlišuje vo svojom prístupe ku konceptu udržateľnosti vo výrobe a spotrebe. Danou záverečnou diskusiou sme si predstavili čiastkové ciele, pri ktorých nastali v rámci našej analýzy výrazné rozdiely.

Záver

Koncept trvalo udržateľného rozvoja bol v posledných rokoch čoraz viac spomínaný v súvislosti s vývojom súčasných ekonomických systémov. Uvedomelosť problematiky limitných zdrojov, ktorým naša planéta čelí, a nedokonalosti terajších produkčných postupov, vplývajúcich negatívne na prírodné prostredie okolo nás, prinútila spoločnosť hľadať nové alternatívy fungovania a vývoja hospodárstva. Pojem udržateľná spotreba a výroba ponúka nové prístupy a nástroje, ktoré prepájajú sociálnu, environmentálnu a ekonomickú sféru takým spôsobom, aby ani jedna z dimenzií nezaostávala alebo nebola zvyhodňovaná na úkor tej druhej. V našej bakalárskej práci sme sa pozreli na podstatu udržateľnosti v spotrebných a výrobných schémach a jej aplikáciu do praxe v nami vybraných krajinách.

Cieľom práce bola analýza implementácie zodpovednej spotreby a výroby ako jedného z cieľov udržateľného rozvoja do národných politík Českej a Slovenskej republiky. V rámci analýzy sme skúmali, ako je náš vybraný cieľ zohľadňovaný a napĺňaný v oblastiach jednotlivých čiastkových cieľov a im priradením indikátorom. Vo všeobecnosti sme prostredníctvom analýzy vytvorili základný prehľad vývoja a úrovne napĺňania čiastkových cieľov konceptu cieľa zodpovednej spotreby a výroby v Česku a na Slovensku. Tiež sme zistili, ktoré oblasti a sektory riadenia potrebujú ďalšie inovácie či implementáciu nových podporných nástrojov a opatrení. Ústredným zdrojom informácií a dát oboch krajín boli oficiálne strategické materiály, ktoré sú úplným základom pre pokrok a rozvoj skúmaných čiastkových cieľov, keďže nastavujú konkrétne zámery a vytvárajú opatrenia naplňujúce stanovené záväzky. Materiály prenášajú medzinárodné ciele a požiadavky na národnú úroveň. Ďalším primárnym zdrojom dát predovšetkým pre merané indikátory boli oficiálne štatistické výstupy, ktoré sú nevyhnutné pre hodnotenie napĺňania daných cieľov.

V teoretickej časti našej práce sme si v prvej kapitole predstavili koncept trvalo udržateľného rozvoja, zoznámili sme sa s jeho historickým vývojom a troma hlavnými piliermi, na ktorých je založený. Druhá kapitola sa zamerala na dokument Agenda 2030, ktorého súčasťou je náš skúmaný cieľ zodpovedná spotreba a výroba. Vysvetlili sme si obsah tohto dokumentu a predstavili všetky ciele udržateľného rozvoja, ktoré zahŕňa. Tretia kapitola sa venovala konkrétnemu cieľu zodpovedná spotreba a výroba a obsahovej podstate jednotlivých čiastkových cieľov spolu s pridelenými indikátormi.

V analytickej časti, ktorá pozostávala z troch kapitol, sme vykonali analýzu implementácie zodpovednej spotreby a výroby. Prvé dve kapitoly sa venovali Českej a Slovenskej republike. Obsahovo boli čiastkové ciele rozdelené do podkapitol, kde sme sa venovali osobitnej analýze každého jedného z nich. V závere sme vykonali vyhodnotenie a zhrnutie s dôrazom na vytýčenie hlavných rozdielov medzi oboma krajinami z pohľadu prístupu a vývoja jednotlivých oblastí čiastkových cieľov.

Spotrebná a produkčná udržateľnosť je nevyhnutnou súčasťou blízkej aj vzdialenej budúcnosti. Spoločnosť môže prosperovať len v harmónii ekonomického a environmentálneho sveta. V našej bakalárskej práci sme zistili, že isté zmeny tradičného hospodárskeho vývoja a spotrebiteľských zvyklostí nastali, no aj naďalej je potrebná neustála podpora trvalo udržateľného rozvoja až konečná normalizácia tohto konceptu ako štýlu života.

Summary

Sustainability in production patterns and consumption has become a serious topic of the present. Awareness of limited natural resources and the gradual disruption of the environment forced society to be more conscious and develop various strategies and tools to enhance the current consumption behaviour and productive processes in term of sustainable prosperity.

The main aim of this Thesis is to analyse the implementation of the goal Responsible consumption and production, which is one of the Sustainable development goals introduced by the international action plan Agenda 2030. The analysis focuses on the various sub-goals of our chosen sustainable goal and whether these goals are fulfilled and achieved in the national policies of the Czech and Slovak Republics.

The theoretical part of this Thesis deals with the concept of sustainable development and its fundamental importance, Agenda 2030, and the Responsible consumption and production in term of its main purpose.

The analytical part focuses on the analysis of the sub-goals that altogether create the essence of sustainable consumption and production, in the countries of Czechia and Slovakia. The intention of this analysis is to provide a comprehensive overview of the development and level of fulfilment of these partial goals.

Zoznam použitej literatúry

1. Česká rozvojová agentúra. (n.d.). *Naše aktivity—Kde působíme*. Cit 06. marec 2022, z <http://www.czechaid.cz/nase-aktivity/>
2. České energetické závody. (n.d.). *Udržitelnost—ČEZ*. Skupina ČEZ - O Společnosti. Cit 01. marec 2022, z <http://www.cez.cz/cs/o-cez/udrzitelnost-a-etika/energie-pro-budoucnost>
3. Český statistický úřad. (2014). *METODIKA SATELITNÍHO ÚČTU ČESKÉ REPUBLIKY*.
https://www.czso.cz/documents/10180/23173189/metod_tsa.pdf/0210f0d0-778a-4229-84ac-442a415e3149?version=1.0
4. Český statistický úřad. (2021a). *INDIKÁTORY MATERIÁLOVÝCH TOKŮ: KONCEPČNÍ RÁMEC, VÝZNAM A ZHODNOCENÍ VÝVOJE V ČR*.
<https://www.czso.cz/documents/10180/142696614/28002321k.pdf/9315585b-3e03-41ec-9275-6885c210749a?version=1.1>
5. Český statistický úřad. (2021b). *Metodika—Účty materiálových toků (vybrané indikátory)—2015–2020*.
<https://www.czso.cz/documents/10180/142696614/28002321m.pdf/270605b4-d46d-4272-a3b6-e65c33f101c7?version=1.1>
6. Du Plessis, C. (2007). A strategic framework for sustainable construction in developing countries. *Construction Management and Economics*, 25(1), 67–76.
<https://doi.org/10.1080/01446190600601313>
7. Európska komisia. (n.d.). *European Food Loss and Waste Prevention Hub*. Cit 22. február 2022, z https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu-food-loss-waste-prevention-hub/eu-member-state-page/show/CZ

8. Európska komisia. (2015). *Udržateľná výroba a spotreba*.
https://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_sk.htm
9. Gál, F. (2018). Limity rastu a limity Limitov rastu. *Kritika a Kontext*, 52, 6.
<https://kritika.sk/pdf/52/02.pdf>
10. Gasper, D., Shah, A., & Tankha, S. (2019). The Framing of Sustainable Consumption and Production in SDG 12. *Global Policy*, 10(S1), 83–95.
<https://doi.org/10.1111/1758-5899.12592>
11. Gbelec, O. (2021). *Nefinanční reporting: Komise přitvrdila pravidla*.
<https://www.spcr.cz/aktivity/evropske-a-mezinarodni-vztahy/eu-infoservis/14541-nefinancni-reporting-komise-pritvrdila-pravidla>
12. Geist, R. (2022, február 4). *Väčšina európskych krajín dotuje viac fosílnu energiu ako obnoviteľné zdroje. Platí to aj pre Slovensko*. euractiv.sk.
<https://euractiv.sk/section/energetika/news/vacsina-europських-krajín-dotuje-viac-fosilnu-energiu-ako-obnovitelne-zdroje-plati-to-aj-pre-slovensko/>
13. Hens, L., & Nath, B. (2005). The Johannesburg Conference. V L. Hens & B. Nath (Ed.), *The World Summit on Sustainable Development* (s. 1–33). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/1-4020-3653-1_1
14. Informačný portál rezortu MŽP SR. (2022). *Produkcia odpadov z cestovného ruchu*. <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=682>
15. Iveta Křížová. (2019). Češi válí v neplýtvání. Ale to nestačí. *Lidové noviny*.
<https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20190606/page/5/textview>

16. Jarvie, M. E. (2016). *Brundtland Report / publication by World Commission on Environment and Development / Britannica.*
<https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report>
17. Klinec, I. (2012). *Od Limitov rastu k Modrej ekonomike. 40 rokov vydávania správ Rímskemu klubu / Bibliografia Rímskeho klubu.* Občanská futurologická spoločnosť. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3341.9683>
18. Kovačič, A. (2017). European Union and Sustainable Development Indicators. *Management of Sustainable Development*, 9(2), 19–29.
<https://doi.org/10.1515/msd-2017-0018>
19. Lidl SR, v.o.s. (n.d.). *UDRŽATELNOSŤ V PRAXI – LIDL MÁ KLIMATICKY NEUTRÁLNE PRODUKTY - Lidl Krajina.* Cit 23. marec 2022, z
<https://spolocnost.lidl.sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/2021/klimaticky-neutralne-produkty>
20. Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1), 1653531. <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>
21. MIRRI SR. (2018). *Návrh národných priorít implementácie Agendy 2030.*
22. MIRRI SR. (2020a). *Agenda 2030. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR.* <https://www.mirri.gov.sk/sekcie/investicie/agenda-2030/>
23. MIRRI SR. (2020b). *Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030.*
<https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/01/Slovensko-2030.pdf>
24. Moldan, B. (2007). *Světové summity o životním prostředí.* 41, 5.
http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2007_4_173_177_moldan.pdf

25. MPO ČR. (2018). *AKTUALIZACE POLITIKY DRUHOTNÝCH SUROVIN ČESKÉ REPUBLIKY PRO OBDOBÍ 2019—2022*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/i_v_politika-druhotnych-surovin-cr.pdf
26. MPO, MŽP ČR. (2019). *Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/v_nitrostani-plan-cr-v-oblasti-energetiky-a-klimatu_final.pdf
27. MPSV ČR. (2021a). *Nákup elektrické energie se zárukou původu (MŽP)*.
https://www.sovz.cz/wp-content/uploads/2021/10/sovz_case_study_mzp_obnovitelna-energie.pdf
28. MPSV ČR. (2021b). *Odpadové hospodářství MUNI*. https://www.sovz.cz/wp-content/uploads/2021/10/sovz_case_studies_muni_odpadove-hospodarstvi.pdf
29. MPSV ČR. (2021c). *Strategie odpovědného veřejného zadávání resortu práce a sociálních věcí—Aktualizace*. <https://sovz.cz/wp-content/uploads/2019/08/strategie-ovz-na-mpsv-2019.pdf>
30. MPSV ČR. (2022). *Fakultní nemocnice Olomouc vystavěla první energeticky úspornou kliniku v ČR. 4*. https://www.sovz.cz/wp-content/uploads/2022/02/sovz_case_studies_olomouc_fakultni_nemocnice.pdf
31. MZV ČR. (2017). *Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030*. http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Strategie_ZRS_CR_2018-2030.pdf
32. MZVEZ SR. (2019). *STREDNODOBÁ STRATÉGIA ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE SR NA ROKY 2019—2023*. <https://slovakaid.sk/wp->

content/uploads/2020/12/strednodoba_strategia_rozvojev_j_spoluprace_sr_2019-2023-2.pdf

33. MŽP ČR. (n.d.-a). *Ekoporadenský portál Ministerstva životního prostředí*. Cit 02. marec 2022, z <https://www.ekoporadny.cz/>
34. MŽP ČR. (n.d.-b). *Www.ekocentra.cz – Portál Ministerstva životního prostředí*. Cit 02. marec 2022, z <https://www.ekocentra.cz/>
35. MŽP ČR. (2008a, august 29). *Komunální odpady*. [http://. https://www.mzp.cz/cz/komunalni_odpady](http://https://www.mzp.cz/cz/komunalni_odpady)
36. MŽP ČR. (2008b, august 29). *Mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí*. [http://. https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_smlouvy](http://https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_smlouvy)
37. MŽP ČR. (2008c, august 29). *Nebezpečné odpady*. [http://. https://www.mzp.cz/cz/nebezpecne_odpady](http://https://www.mzp.cz/cz/nebezpecne_odpady)
38. MŽP ČR. (2014a). *Plán odpadového hospodářství České republiky pro období 2015 – 2024*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/poh_2015_2024_schvalena_verze_22122014_1.pdf
39. MŽP ČR. (2014b). *PROGRAM PŘEDCHÁZENÍ VZNIKU ODPADŮ ČR*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/odp-ppvo-2014_10_27_3.pdf
40. MŽP ČR. (2016). *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství 2016-2025*.
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/\\$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf)

41. MŽP ČR. (2019). *AKTUALIZACE NÁRODNÍHO PROGRAMU SNIŽOVÁNÍ EMISÍ ČESKÉ REPUBLIKY*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/oo-aktualizace_npse_2019-final-20200217.pdf
42. MŽP ČR. (2020a). *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*. Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050
43. MŽP ČR. (2020b). *Zpráva o životním prostředí ČR*.
<https://isoh.mzp.cz/VISOH/Main/Rocenka>
44. MŽP ČR. (2021a). *Druhý Dobrovolný národní přezkum Agendy 2030 v České republice*.
45. MŽP ČR. (2021b). *STRATEGICKÝ RÁMEC CIRKULÁRNÍ EKONOMIKY ČESKÉ REPUBLIKY 2040*.
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20211213_Vlada-schvalila-Cirkularni_Cesko_2040/\\$FILE/Cirkularn%C3%AD%20%Cesko_2040_web.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20211213_Vlada-schvalila-Cirkularni_Cesko_2040/$FILE/Cirkularn%C3%AD%20%Cesko_2040_web.pdf)
46. MŽP SR. (2015). *Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety do roku 2025*.
<https://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>
47. MŽP SR. (2018). *Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025*. <https://www.minzp.sk/files/sekcia-enviromentalneho-hodnotenia-riadenia/odpady-a-obaly/registre-a-zoznamy/ppvo-sr-19-25.pdf>
48. MŽP SR. (2019a). *Informácia o implementácii Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2016 – 2020 za rok 2018*.

49. MŽP SR. (2019b). *STRATÉGIA ENVIRONMENTÁLNEJ POLITIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO ROKU 2030*.
https://www.minzp.sk/files/iep/publikacia_zelensie-slovensko-sj_web.pdf
50. MŽP SR. (2020a). *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj*.
<https://www.minzp.sk/agenda-2030/>
51. MŽP SR. (2020b). *Národný program znižovania emisií SR*.
https://www.minzp.sk/files/oblasti/ovzdušie/ochrana-ovzdušia/dokumenty/strategia-ochrany-ovzdušia/vlastny-material-narodny-program-znizovania-emisii-sr_final.pdf
52. MŽP SR. (2020c). *Nízkouhlíková stratégia rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050*. <https://www.minzp.sk/files/oblasti/politika-zmeny-klimy/nus-sr-do-roku-2030-finalna-verzia.pdf>
53. MŽP SR. (2020d). *Osveta a neformálna environmentálna výchova*.
<https://www.minzp.sk/osveta/>
54. MŽP SR. (2021). *Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021– 2025*.
https://lr.v.rokovania.sk/data/att/172937_subor.pdf
55. MŽP SR & SAŽP. (2019). *OBEHOVÉ HOSPODÁRSTVO - BUDÚCNOSŤ ROZVOJA SLOVENSKA*. <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/9202.pdf>
56. MŽP SR & SAŽP. (2020). *SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR V ROKU 2020*. <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/11203.pdf>
57. Nadácia Pontis. (2021). Reportovanie o udržateľnosti sa bude po novom týkať všetkých veľkých firiem. Reforma však sľubuje menej byrokracie. *Nadácia Pontis*. <https://www.nadaciapontis.sk/novinky/reportovanie-o-udrzatelnosti-sa->

bude-po-novom-tykat-vsetkych-velkych-firiem-reforma-vsak-slubuje-menej-byrokracie/

58. Neplýtvej Potravinami. (2019). *Čech vyhodí v průměru přes 80 kg potravin za rok – Neplýtvej potravinami*. <https://neplytvejpotravinami.mendelu.cz/?p=162>
59. Nováček, P. (2010). *Udržitelný rozvoj*. Univerzita Palackého v Olomouci.
60. OECD. (2015). *Public Procurement—OECD*.
<https://www.oecd.org/governance/ethics/public-procurement.htm>
61. OZ Free Food. (2021). Plytvanie v číslach. *Free Food*. <https://free-food.sk/problem/ake-su-statistiky/>
62. Potravinová banka Slovenska. (n.d.). *O nás*. POTRAVINOVÁ BANKA SLOVENSKA. Cit 23. marec 2022, z <https://www.foodbankslovakia.sk/o-nas1/o-nas>
63. Rogers, P. P., Jalal, K. F., & Boyd, J. A. (2008). *An Introduction to Sustainable Development*. Earthscan.
64. Rosa, W. (Ed.). (2017). Goal 8. Promote Sustained, Inclusive, and Sustainable Economic Growth, Full and Productive Employment, and Decent Work for All. *V A New Era in Global Health*. Springer Publishing Company.
<https://doi.org/10.1891/9780826190123.0019>
65. Rybárová, D. (2020). Assessing progress towards responsible consumption and production. *SHS Web of Conferences*, 83, 8.
<https://doi.org/10.1051/shsconf/20208301059>

66. Sachs, J. D. (2012). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *The Lancet*, 379(9832), 2206–2211.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60685-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60685-0)
67. Sachs, J., & Pan, K. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
68. SHMÚ. (2021). *INFORMATIVE INVENTORY REPORT 2021*.
<https://oeab.shmu.sk/app/cmsSiteBoxAttachment.php?ID=9&cmsDataID=0>
69. SHMÚ. (2022). *Správa o emisiách skleníkových plynov za roky 1990-2020*.
<https://oeab.shmu.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=160%27,%20%27%27>
70. Slovnaft, a.s. (2021). *Výročná správa 2020*.
https://slovnaft.sk/images/slovnaft/pdf/o_nas/nasa_spolocnost/financne_spravy/Slovnaft_VS_2020.pdf
71. Szalai, P. (2018, november 23). *Hornonitrianske bane budú čerpať dotácie a ťažiť uhlie aj po roku 2023*. euractiv.sk. <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/hornonitrianske-bane-budu-cerpat-dotacie-a-tazit-uhlie-aj-po-roku-2023/>
72. Štatistický úrad SR. (2020). *Agenda 2030*.
<https://agenda2030.statistics.sk/Agenda2030/na-uvod/>
73. Štatistický úrad SR. (2021). *Indikátory – Globálna úroveň – cieľ 12 – Agenda2030*. <https://agenda2030.statistics.sk/Agenda2030/indikatory-globalna-uroven-ciel-12/>
74. Štroffeková, S. (2022). *Energetická náročnosť hospodárstva SR*.
<https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=902&print=yes>

75. Tesco Stores ČR, a. s. (2021). *Tesco Report plýtvání potravinami 2020/2021*.
<https://corporate.itesco.cz/media/4098/tesco-report-plýtván%C3%AD-potravinami-2020-2021.pdf>
76. Tesco Stores SR,a.s. (2019). *Tlačové správy | Tesco v SR | Tesco.sk*.
<https://tesco.sk/tesco-sr/pre-novinarov/tlacove-spravy/tlacova-sprava/tesco-na-slovensku-uz-dosiahlo-jeden-z-cielov-udrzatelneho-rozvoja-osn>
77. The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2021). *Kyoto Protocol | History, Provisions, & Facts | Britannica*. <https://www.britannica.com/event/Kyoto-Protocol>
78. Timperley, J. (2021). Why fossil fuel subsidies are so hard to kill. *Nature*, 598(7881), 403–405. <https://doi.org/10.1038/d41586-021-02847-2>
79. Turner, G., & Alexander, C. (2014). Limits to Growth was right. New research shows we're nearing collapse. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/02/limits-to-growth-was-right-new-research-shows-were-nearing-collapse>
80. UN. (2007). *Indicators of sustainable development: Guidelines and methodologies*. United Nations.
81. UN. (2014). *United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 1972*. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>
82. UN. (2015). *IAEG-SDGs—SDG Indicators*. <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/>
83. UN. (2017, september 29). *10YFP - 10 Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns*. UNEP - UN Environment

- Programme. <http://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/one-planet-network/10yfp-10-year-framework-programmes>
84. UN. (2019). *SDG Indicators*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/goal-12/>
85. UN. (2020). *United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20*. <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>
86. UN General Assembly. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Resolution_A_RES_70_1_EN.pdf
87. UN Institute for Training and Research. (2020). *Basel, Rotterdam, Stockholm Conventions | UNITAR*. <https://unitar.org/sustainable-development-goals/planet/our-portfolio/basel-rotterdam-stockholm-conventions>
88. UNCTAD. (2016). *Goal 12.b—Sustainable Tourism*. https://stats.unctad.org/Dgff2016/planet/goal12/target_12_b.html
89. Ungerman, O., & Dědková, J. (2021). Current Implementation of the Circular Economy in Enterprises in the Czech Republic. *Review of Economic Perspectives*, 21(2), 189–210. <https://doi.org/10.2478/revecp-2021-0009>
90. United Nations Environment Programme. (2015). *Sustainable Consumption and production indicators for the future SDGs*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2301SCP%20indicators.pdf>
91. United Nations Environment Programme. (2017, február 10). *Sustainable consumption and production policies*. UNEP - UN Environment Programme.

- <http://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/sustainable-consumption-and-production-policies>
92. United Nations Environment Programme. (2018, október 29). *About Montreal Protocol*. Ozonation. <http://www.unep.org/ozonation/who-we-are/about-montreal-protocol>
93. United Nations System Staff College. (2017). *The 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://www.un.org/development/desa/jpo/wp-content/uploads/sites/55/2017/02/2030-Agenda-for-Sustainable-Development-KCSD-Primer-new.pdf>
94. Úrad pre verejné obstarávanie SR. (2021). *Moderný prístup k verejnému obstarávaniu*.
95. Úrad vlády Českej republiky. (2017). *Strategický rámec Česká republika 2030*. https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/sstrategicky_ramec_ceska_republika_2030_18.04.2017.pdf
96. Úrad vlády Českej republiky. (2018). *Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (Cílů udržitelného rozvoje) v České republice*. [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/\\$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf)
97. U.S. Steel Košice, s.r.o. (2022). *Mesačná správa o kvalite životného prostredia—Február 2022*. <https://www.usske.sk/media/content/media/environment/spravy/po%20mesiacoch/2022/2202/stream.pdf>
98. Zu, L. (2013). Sustainable Production and Consumption. V S. O. Idowu, N. Capaldi, L. Zu, & A. D. Gupta (Ed.), *Encyclopedia of Corporate Social*

Responsibility (s. 2474–2482). Springer Berlin Heidelberg.

https://doi.org/10.1007/978-3-642-28036-8_258

Zoznam skratiek

CMU – Circular material use (Cirkulárne využívanie materiálu)

ČR – Česká republika

ČRA – Česká rozvojová agentúra

ČSÚ – Český statistický úrad

DMC – Domestic material consumption (Domáca materiálová spotreba)

EÚ – Európska únia

HDP – Hrubý domáci produkt

ISOH - Informačný systém odpadového hospodárstva

OSN – Organizácia Spojených národov

MDG – Millennium development goals (Miléniové rozvojové ciele)

MF – Material footprint (Materiálová stopa)

MIRRI SR - Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR

MPO ČR – Ministerstvo priemyslu a obchodu ČR

MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR

MZV ČR – Ministerstvo zahraničných vecí ČR

MZVEZ SR - Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

MŽP ČR – Ministerstvo životného prostredia ČR

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia SR

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development

SAŽP - Slovenská agentúra životného prostredia

SDGs – Sustainable development goals (Ciele udržateľného rozvoja)

SHMÚ - Slovenský hydrometeorologický ústav

SR – Slovenská republika

UN – United Nations

UNCTAD - United Nations Conference on Trade and Development

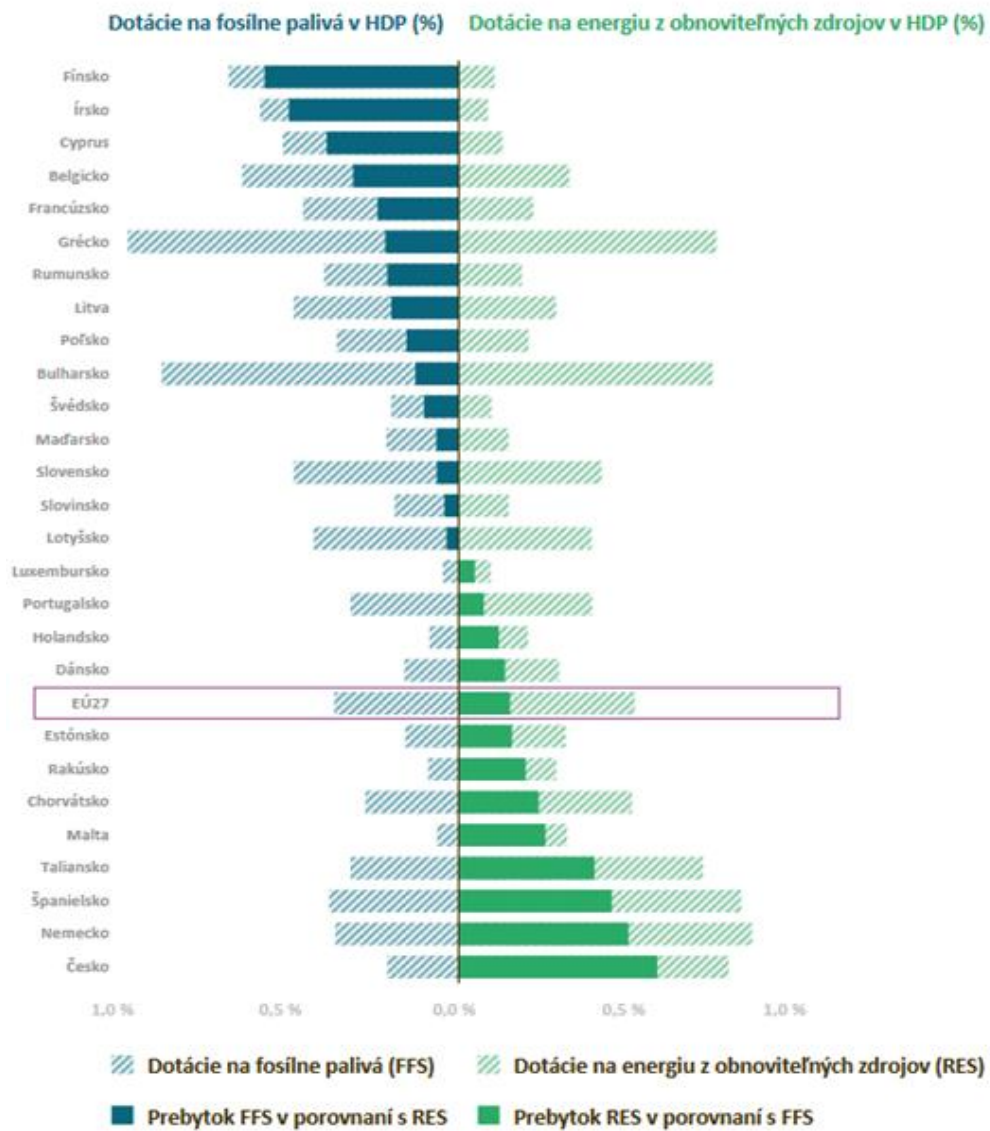
Zoznam grafov

Graf 1: Miera využívania druhotných surovín v ČR, 2010-2020	32
Graf 2: Materiálová stopa ČR (v tonách), 2000-2017	33
Graf 3: Domáca materiálová spotreba ČR (v tonách), 2015-2019.....	34
Graf 4: Materiálová produktivita ČR, 2015-2019.....	35
Graf 5: Materiálová náročnosť ČR, 2015-2019	35
Graf 6: Energetická náročnosť ČR, 2010-2019	36
Graf 7: Vývoj emisií znečisťujúcich látok v ČR, 2005-2020	39
Graf 8: Vývoj emisií skleníkových plynov ČR v sektorovom členení, 1990-2019	40
Graf 9: Produkcia celkového a nebezpečného odpadu ČR, 2009-2020	41
Graf 10: Nakladanie s nebezpečným odpadom ČR, 2009-2020.....	42
Graf 11: Produkcia celkového a komunálneho odpadu ČR, 2009-2020.....	43
Graf 12: Nakladanie s komunálnym odpadom ČR, 2011-2020.....	43
Graf 13: Podiel dotácií fosílnych palív na HDP krajiny, 2015-2019	49
Graf 14: Miera využívania druhotných surovín SR, 2010-2020.....	53
Graf 15: : Materiálová stopa na obyvateľa SR (v tonách), 2000-2017	54
Graf 16: Celková domáca materiálová spotreba SR, 2015-2020.....	55
Graf 17: Materiálová produktivita SR, 2008-2020.	55
Graf 18: Energetická náročnosť SR, 2011-2020.....	56
Graf 19: Vývoj emisií znečisťujúcich látok v SR, 2005-2020.....	59
Graf 20: Vývoj emisií skleníkových plynov, 1990-2020	60
Graf 21: Produkcia celkového a nebezpečného odpadu v SR, 2005-2010.....	61
Graf 22: Nakladanie s nebezpečným odpadom v SR, 2010-2020	62
Graf 23: Produkcia celkového a komunálneho odpadu v SR, 2015-2020.....	63
Graf 24: Nakladanie s komunálnym odpadom v SR, 2011-2020	64

Graf 25: Produkcia odpadov v stravovacích a ubytovacích zariadeniach SR, 2014-2020	69
Graf 26: Podiel dotácií fosílnych palív na HDP krajiny, 2015-2019	70

Prílohy

Obrázok 1: Úroveň dotácií na fosílné palivá a obnoviteľné zdroje energie

Tabuľka 1: Prehľad strategických dokumentov ČR

Strategický rámec Česká republika 2030					
Implementácia Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj v ČR					
Štátna politika životného prostredia 2030 s výhľadom do 2050					
Ochrana ovzdušia	Využívanie prírodných zdrojov	Odpadové hospodárstvo	Zodpovedné verejné obstarávanie	Environmentálne vzdelávanie	Rozvojová spolupráca
Národný program znižovania emisií ČR	Politika druhotných surovín ČR pre obdobie 2019-2022	Plán odpadového hospodárstva ČR pre obdobie 2015-2024	Stratégia zodpovedného verejného obstarávania rezortu práce a sociálnych vecí	Štátny program environmentálneho vzdelávania, osvetu a environmentálneho poradenstva v rokoch 2016-2025	Stratégia zahraničnej rozvojovej spolupráce ČR 2018-2030
Vnútroštátny plán Českej republiky v oblasti energetiky a klímy		Program predchádzania vzniku odpadu ČR			
Cirkulárne Česko 2040					

Tabuľka 2: Prehľad strategických dokumentov SR

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030					
Národné priority implementácie Agendy 2030					
Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030					
Ochrana ovzdušia	Využívanie prírodných zdrojov	Odpadové hospodárstvo	Zodpovedné verejné obstarávanie	Environmentálne vzdelanie	Rozvojová spolupráca
Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021 – 2030		Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021 – 2025	Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roku 2016-2020	Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025	Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roku 2019-2023
Národný program znižovania emisií SR		Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025			
Nízko-uhlíková stratégia rozvoja SR do roku 2030 s výhľadom do roku 2050		Akčný plán na predchádzanie plytvaniu potravinami			